

У нумары:

Восень. «Літаратурныя дажынкi»
Мерапрыемства, якое становіцца на Гомельшчыне традыцыяй, вартае ўвагі і пераймання.

Стар. 3

Пушча славіць краіну

Выдавецтва «БелЭН» імя Петруся Броўкі — калектыў, які здольны рэалізаваць значныя праекты.

Стар. 5

Паўлінка перабудовы

Штрыхі да творчага партрэта Зоі Белавосцік.

Стар. 10

Адзін дзень з Дзіянай Балыкай
Як прабіцца ў літаратуру? Парады дае маладая пісьменніца.

Стар. 12

Беларускім словам азвалася Сербія

Цікаваць да нашай мовы расце за межамі краіны.

Стар. 13

ПРАЦЯГВАЕЦА ПАДПІСКА Ў ІV КВАРТАЛЕ 2009 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 7760 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 10060 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 5200 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7870 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

14 канцэртных праграм прадставілі ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі ўдзельнікі фестывалю — выканаўцы з шасці краін: Беларусі, Германіі, ЗША, Ізраіля, Расіі, Украіны. Сімфанічная класіка і джазавы экспромт, акадэмічныя спевы і майстэрства мастацкага чытаньня, вакальна-харэаграфічная кампазіцыя і поліфанічны голас аргана... Палітра «Беларускай музычнай восені», як заўсёды, уражвае стракатасцю фарбаў, багаццем нюансаў. Ды сёлета, бадай, як ніколі раней, тэндэнцыя «змяшання колераў», арганічная для восеньскай прыроды і не характэрная для традыцый філармоніі, парушае жанравую чысціню асобных канцэртаў...

«Восень» змешвае жанры

У нашай сталіцы працягваецца XXXVI Міжнародны фестываль мастацтваў «Беларуская музычная восень».

Фестываль «змешвае фарбы»... І гэта — цудоўна! На творчы лад, на жывы кантакт з музычнай класікай, якога ўсё часцей шукае сучасны чалавек, настроілі першыя ж канцэрты «Беларускай музычнай восені». У праграме ўрачыстага адкрыцця фестывалю гучала французская рамантычная музыка: Канцэрт Ф. Пуленка для двух фартэпіяна з аркестрам, Сімфонія до мінор К. Сен-Санса і яго знакамітая сюіта «Карнавал жывёл». А падрыхтавалі канцэрт выдатныя выканаўцы: расійскія піяністы Мікалай Пятроў (легенда фартэпіяна на выканальніцтва — даўні сябра Мінска) ды Аляксандр Гіндзін, а таксама Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Беларусі, за дырыжорскім пультам якога выступіў Аркадзь Берын, наш зямляк, які працуе цяпер у Германіі. Трыумфатарам наступнага вечара быў бліскучы дуэт маладых і ўжо сусветна вядомых ізраільскіх піяністаў: лаўрэаты міжнародных конкурсаў Сіван Сільвер і Гіль Гарбург уразлілі майстэрствам і суладдзям ігры, густоўнасцю і дасціпнасцю фартэпіянных транскрыпцый. Удзельнікамі канцэрта былі таксама беларускія музыканты, у прыватнасці, выдатныя нашы вяланчэлісты Аляксей Афанасьев і Дзяніс Склароў. А праграма вылучалася творамі,

Свавольніца-восень піша свае спантанныя пейзажы, спалучаючы вохрыста-жоўты, барвовы, бляклы лімонны, руды, буры, бэжавы колеры лістоты, пяшчотную зеляніну травы, зменлівую — ад бялюткага і шэра-блакітнага да густога ультрамарынавага і амаль чорнага — акварэльную гаму нябёсаў, дадаючы глыбокі, стрыманы тон зямлі, падрыхтаванай да зімовага сну, ды яркія кроплі запозненых кветак на ёй... І зачароўвае нас гэты дзёрзкі манументальны жывапіс нерукатворнай сваёй прыгажосцю — ды ідэальнай гармоніяй... Не раўняючы, як восенняя прырода, сёлетняя музычная восень змешвае на сваіх гукавых палатнах размаітыя тэмбры і рытмы, жанры і стылі, дасягаючы свежага эфекту — і нечаканай арганічнасці.

зноў жа, кампазітараў-рамантыкаў: Ф. Мендэльсона, Р. Шумана, М. Равеля... У нязвычайным для масвай публікі амплуа выступіў на фестывалі лаўрэат міжнародных конкурсаў Пётр Ялфімаў. Як вядома, спявак атрымаў класічную вакальную адукацыю ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі (клас незабыўнага Анатоля Генералава). Сёлета ён паступіў у магістратуру БДАМ — у клас Віктара Скурабагатава, які стаў творчым кіраўніком гэтай канцэртнай праграмы. «Магістр» — так называўся канцэрт-экзамен, які яго саліст прысвяціў светлай памяці Настаўніка — народнага артыста Беларусі прафесара

А. Генералава. У праграме ўдзельнічалі два званыя калектывы пад кіраўніцтвам маэстра Міхаса Казінца — Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Беларусі імя І. Жыновіча ды сімфанічны аркестр БДАМ «Маладая Беларусь». Гучалі творы Ф. Шуберта, П. Чайкоўскага, М. Рымскага-Корсакава, А. Арэнскага, С. Манюшкі, У. Солтана, Э. Тазэлі, С. Гастальдоні, Г. Даніцэці. Восень змешвае фарбы. Але сапраўдных меламаў, людзей з чуйнай душой гэта натхняе і радуе. І яны імкнуліся трапіць на новую аўтарскую праграму ўжо знаёмага нашай публіцы Аркадзя Шылклопера «Homology-2»

— унікальнага музыканта, што працаваў калісьці ў аркестрах Вялікага тэатра Расіі ды Маскоўскай філармоніі, а сёння мае сусветную славу джазмена, які зрабіў акадэмічную валторну джазавым інструментам, а наогул грае ды імправізуе на самых розных горнах, у тым ліку на трохметровым альпійскім рогу... Многіх прывабіў нязвычайны для фармату вечаровых філарманічных праграм — па сутнасці, шчыры сямейны канцэрт, праграму якога прыдумаў і правёў мастацкі кіраўнік Акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі Аляксандр Анісімаў. «Запрашэнне ў краіну дзяцінства» — назва араторыі Яўгена Глебава на вершы Петруся Макаля сталася назвай усяго праекта, прысвечанага 80-годдзю з дня нараджэння гэтага выдатнага кампазітара. У выкананні аркестра, юных салістаў, харавых калектываў сталічнай ДМШ № 10 імя Я. Глебава і Рэспубліканскай гімназіі-каледжа імя І. Ахрэмыча, заслужанага артыста Беларусі Уладзіміра Шалестава былі прадстаўлены самыя светлыя старонкі творчай спадчыны беларускага кампазітара-класіка: і ўжо згаданая араторыя, увасобленая з элементамі тэатралізацыі, і фрагменты з балета «Ціль Уленшпігель», і музыка з балета «Маленькі прынц» у спалучэнні з агучанымі радкамі А. дэ Сент-Экзюперы...

Публіка спышалася пабываць «У садзе Сусвету» — на супольнай імпрэзе народнай любіміцы Надзеі Мікуліцы ды ўладальніка яркага опернага тэнору Рыгора Палішчука; трапіць на выбітную праграму амерыканскага артыста Рональда Эбрэхта, Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі ды нашага ансамбля ўдарных інструментаў «Grip percussion group»; падзвіцца на «Паганіні балалайка» — расіяніна Андрэя Гарбачова; паслухаць «Новый русский квартал», да якога далучыўся беларускі піяніст, прафесар Юры Гільдзюк...

З аншлагам прайшоў бенефіс лаўрэата міжнародных конкурсаў саліста БДФ Ігара Квашэвіча; музыкант запрасіў на свой канцэрт сяброў — гасцей з Расіі ды Украіны, выдатных выканаўцаў, якія парадавалі бліскучай іграй у самых розных жанрах. Поўную залу збіраў фестывальны канцэрт сёння і заўтра: з новымі праграмамі выступіць нашы вядучыя нацыянальны акадэмічны народны калектывы — аркестр імя І. Жыновіча ды хор імя Г. Цітовіча.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: лаўрэат міжнародных конкурсаў Ігар Квашэвіч ды гасці яго канцэрта-бенефіса народны артыст Расійскай Федэрацыі акадэмічнага аркестра Валерый Коўтун і маскоўскае трыо — заслужаныя артысты Расіі Ігар Канцокоў (бас-гітара), Фёдар Андрэў (ударныя), Уладзімір Фралоў (гітара).

Фота Кастуся Дробава

Пункцірам

• Беларусь і Расія выдуць перамовы па стварэнні фільма па матывах рамана Уладзіміра Караткевіча "Чорны замак Альшанскі". Старшыня Тэлерадыё-аб'яднання Саюзнай дзяржавы Ігар Угольнік паведаміў, што "мы ўжо рыхтуем сцэнарый фільма "Чорны замак Альшанскі". Дзякуючы такой кінакарціне расійскі глядач зможа пазнаёміцца з беларускай літаратурай, а беларускі глядач убачыць свой любімы рамач у сучасным кіно". Фільм па рамана Караткевіча быў створаны яшчэ ў савецкія часы, але цяпер ён не канкурэнтназдольны на замежным кінарынку.

• У Беларусі распрацаваны праект "Да вытокаў Вялікага княства Літоўскага". Праект уключае тры экскурсіі: адну па Беларусі і дзве трансгранічныя. Экскурсія "Навагрудак — Літва сталіца, што красуе" вядзе праз Мір і возера Свіцязь да Навагрудка. Трансгранічны тур "Беларусь і Літва: разам і паасобку" прадугледжвае наведванне старадаўніх замкаў у беларускім Крэве, Медніках з літоўскага боку і прыпынак у Вільні. Экскурсія "Дарога на Грунвальд" уключае наведванне Ліды, Гродна, польскіх Грунвальда, Мальбарка і Торуні.

• У вёсцы Гарошкаў Рэчыцкага раёна адкрыта мемарыяльная дошка на доме, у якім нарадзіўся паэт Анатоль Сыс (26.10.1959 — 04.05.2005). Дошка створана па праекце скульптара Паўла Лука. Цырымонія адкрыцця адбылася падчас свята паэзіі "Дух — гэта, людзі, Я!", якое праходзіла на радзіме Сыса і было прымеркавана да яго 50-годдзя. Падчас свята адбылася прэзентацыя кнігі паэтычных прывясчэнняў паэту "Ягамосць" і зборніка выбраных твораў А. Сыса "Алаіза". Уздел у мерапрыемстве ўзялі Леанід Дранько-Майсюк, Міра Лукша, Аляксей Камоцкі і іншыя пісьменнікі.

• У Мінску адбылася прэзентацыя кнігі лідэра этна-трыо "Тройца" Івана Кірчука "Аўтабаны і менестрэлі". За дзесяць гадоў існавання калектыву наведваў больш як 80 фестываляў этнічнай музыкі. А гэта тысячы кіламетраў. "Зразумела, усе нататкі ў кнігу ўвайсці не маглі. У яе ўвайшлі найбольш цікавыя моманты, звязаныя з нашай творчасцю, з паездкамі і фестывалямі. Сустрэчы з людзьмі, купля інструментаў, экспедыцыі", — адзначыў І. Кірчук.

• Да 15 лістапада ў галерэі касцёла св. Сымона і св. Алены працуе фотавыстава Валерыя Вядрэнка "Апосталы Гервят". На выставе прадстаўлены плён двухгадовай працы з матэрыялам фатаграфавання касцёла св. Тройцы ў в. Герваты Астравецкага раёна. Экспазіцыя складаецца з дзвюх частак. У першай аўтар знаёміць глядача з мясцовасцю, касцёлам і яго інтэр'ерам. Другая частка выставы прадстаўляе фотапластычную кампазіцыю на тэму вобразаў Евангеля.

• У Гродне з'явіўся музей газеты "Гродзенская праўда". Першы на Беларусі музей журналістыкі распавядае пра гісторыю друку Гарадзеншчыны ад пачатку XVIII стагоддзя, пра 70-гадовы шлях галоўнага абласнога выдання, людзей, якія працавалі на ніве журналістыкі. Сярод экспанатаў — старыя падшыўкі газеты, блакноты яе супрацоўнікаў, фотаздымкі, фотакамеры. У музеі можна убачыць аўтарчуху Васіля Быкава, самаробны гальштук Міхася Васілька, ліст Аляксея Карпюка да Валянціны Церашковай. Усе гэтыя пісьменнікі некалі былі супрацоўнікамі абласной газеты "Гродзенская праўда".

Падрыхтаваў Павел РАДЫНА

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Навіны з Мемарыяльнай залы

Адбылося чарговае пасяджэнне Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Пасля інфармацыі старшыні Мікалая Чаргінца аб праведзенай працы разглядаліся пытанні падрыхтоўкі да з'езда Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, прыёму ў СПБ.

У Саюз пісьменнікаў Беларусі прынятыя 20 новых членаў: В. Аколава, А. Вапчанка, А. Мяснікоў, Я. Хвалеі, А. Макоўскі, П. Байнакоў, В. Талкачоў, В. Зелянко, З. Калкоўская, А. Багамалава, А. Піскуноў, С. Расадзін, Ю. Малаш, І. Лявонава, Ю. Мацішока, Г. Нячаева, Н. Парчук, В. Бандарэнка, А. Кузьмічова, А. Кудласевіч.

На атрыманне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь ад пісьменніцкай арганізацыі вылучаны кнігі "Уліс з Прускі" і "Расія" У.Гніламедава.

Створаны аргкамітэт па падрыхтоўцы з'езда Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы. У яго складзе: М. Чаргінец, В. Праўдзін, Г. Марчук, М. Мятліцкі, М. Пазнякоў, С. Трахімёнак, У. Мачульскі, Н. Касцючэнка, Г. Чарказян, А. Марціновіч.

Мінск. Снежань

Мяркуюцца, што з'езд Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы адбудзецца ў Мінску 3 снежня. Ва ўсіх абласных аддзяленнях СПБ праводзіцца пасяджэнні па вылучэнні дэлегатаў на ўстаноўчы форум, абмяркоўваюцца пытанні, вырашэнне якіх можа ўзяць на сябе новая творчая арганізацыя.

Паважаныя калегі!

Рэдакцыя штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва" абвясчае творчы праект "Кнігі з аўтографамі пісьменнікаў Беларусі — у бібліятэкі краіны" для цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм Рэспублікі Беларусь. Мэта праекта — вызначыць пераможцаў паводле вынікаў падпіскі на "ЛіМ" на I паўгоддзе 2010 года. Цэнтралізаваныя бібліятэчныя сістэмы, чые падпісныя кампаніі будуць найбольш плённымі (па кожнай вобласці асобна), атрымаюць унікальныя прызы — па 100 асобнікаў кніг з аўтографамі беларускіх пісьменнікаў. Пераможцы будуць вызначаны пасля 12 студзеня 2010 года. Спадзяёмся на ваш актыўны ўдзел.

Вечарыны

Павіншаваць юбіляраў прыйшлі духоўны апякун студыі айцец Сергій, навучэнцы нядзельнай школы, удзельнікі старэйшага і малодшага хораў Дома Міласэрнасці, актрысы

3 міласцю Божай

У Доме Міласэрнасці адбылася ўрачыстая вечарына, прысвечаная 10-годдзю літаратурна-музычнай студыі "Світанак". Студыя аб'ядноўвае пачаткоўцаў — празаікаў і паэтаў. Тут сустракаюцца творчыя людзі, якія пакуюць на фізічныя хваробы, тыя, каму вельмі няпроста знайсці сябе ў жыцці.

тэатра і кіно Анжэла Караблёва і Ала Проліч, беларускія літаратары Міхась Пазнякоў, Наталія Касцючэнка, Валянціна Паліканіна.

"Для мяне вялікі гонар быць сёння тут, у гэтых сценах, дзе сапраўды валадарыць слова Божае, — распавяла паэтэса Валянціна Паліканіна. — Дзякуй вам за тое, што вы дапамагаеце нам жыць, што вы даеце нам зразумець тое, як мы павінны імкнуцца жыць."

"Я прыйшла ў студыю, якая існавала ўжо 5 гадоў. Гэта дзівосны свет людзей, якія больш тонка і глыбока ўсё разумеюць, — распавяла кіраўнік сацыяльнага цэнтру Дома Міласэрнасці Ірына Тарасік. — Кожная сустрэча ў студыі пачынаецца з гутаркі са святаром, наведвання царквы. І вера дапамагае ім у творчасці. У сту-

дзі часта праходзіць сустрэчы з вядомымі дзеячамі мастацтваў. Я ўдзячная ўсім, хто дапамагае нам арганізоўваць гэтыя сустрэчы і пашыраць духоўны кругогляд удзельнікаў студыі".

Пра кожнага маладога творцу з гэтага калектыву можна гаварыць шмат. Шмат і тых, хто дапамагае арганізоўваць літаратурныя пасяджэнні. Асабліваю падзяку выказваюць студыйцы настаяцелю рэлігійнай абшчыны "Праваслаўны прыход у гонар Усіх Святых" протаіерэю Фёдору Поўнаму, які знаходзіць магчымасць дапамагаць гэтым людзям і рабіць для іх свята.

Ілона КУПРЭЙЧЫК

На здымку: на ўрачыстай вечарыне. Фота Кастуся Дробава

Летуценнем прайшлася над краем

Прэзентацыі

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры прайшла вечарына памяці беларускіх літаратараў, расстраляных у 1937 годзе. Падчас яе адбылася прэзентацыя новай кнігі "Расстраляная літаратура".

"Летуценнем праходжу над краем і загіну, быццам летуценне". Гэтыя радкі беларускага пісьменніка Уладзіміра Дубоўкі сталі своеасаблівым эпіграфам сустрэчы.

Ноч 29 кастрычніка 1937 года — адна з самых трагічных старонак у гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя. Менавіта тады было расстраляна больш як 100 таленавітых беларускіх паэтаў і пісьменнікаў. Сярод іх Міхась Чарот, Васіль Ста-

шэўскі, Міхась Зарэцкі, Анатоль Вольны, Платон Галавач, Васіль Каваль, Юрка Лявонны, Валерыя Мараккоў... Многім з іх не было і трыццаці гадоў.

Літаратары, чые творы змешчаны ў кнізе, якая пабачыла свет у выдавецтве "Беларускі кнігазбор", назаўжды засталіся ў далёкіх 20-30-х гадах мінулага стагоддзя. Той час быў вельмі спрыяльны для развіцця нацыянальнай культуры і навукі: ажыў беларускі друк, стварыліся вядучыя тэатры, зняліся першыя кінастужкі, адчыніўся Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. У беларускай літаратуры ўзніклі новыя імёны, выйшлі ў свет часопісы "Польмя", "Маладняк", "Узвышша"...

"У тыя страшныя гады рэпрэсій па-сапраўднаму таленавітыя людзі аддавалі сваё жыццё за Бацькаўшчыну, а памерлі як ворагі народа. Калі чытаеш гэтую

кнігу, то адразу адчуваеш, якая магутная нацыянальная хваля ішла ў нашу літаратуру. Гэта творы нацыянальнага адраджэння. Вельмі б хацелася, каб такія таленавітыя людзі, такія моцныя творы сустракаліся і ў сучаснай літаратуры", — сказаў пісьменнік Кастусь Цвірка.

Уладзімір ПАДАЛЯК

Фота аўтара

Як нам паведаміў старшыня Брэсцкай абласной арганізацыі СПБ Анатоль КРЭЙДЗІЧ, адбылося такое пасяджэнне і ў горадзе над Бугам:

— Трэба, каб мы ўвогуле мелі магчымасці падтрымліваць адно аднаго. Неабходны рабочыя абмены дэлегацыямі — я прыхільнік менавіта такіх сустрэч. Напрыклад, мы як абласная арганізацыя маем добрыя кантакты з пісьменнікамі Беластока. Ездзілі да іх у госці, яны прыязджалі да нас. Нашы творы друкаваліся ў часопісе "Люблінская культура і мастацтва" (галоўны рэдактар Збігнеў Фрончэк), цяпер яго творы перакладае для Беларусі Ірына Качаткова. Друкуемся і ў літаратурным часопісе "Братіна", у "Нашем савременнике" і "Новом мире". Дзе ў Беларусі купляць гэтыя часопісы, калі своечасова не падпісаўся? Гэта ўсё трэба абмяркоўваць.

Адна з нашых прапаноў тычыцца магчымасцяў падарожнічаць, адпачываць па-за межамі краіны. І важна таксама, каб літаратараў можна было камандзіраваць у розныя гарады свету. Не гаворачы ўжо пра магчымасці абменаў мастацкімі тэкстамі.

Старшыня Мінскага абласнога аддзялення СПБ Рыгор САКАЛОЎСКИ адразу згадаў пра падборку вершаў, падрыхтаваную для "Літаратурнай газеты". Сумесныя акцыі, на думку Рыгора Васільевіча, пашыраюць газэтонны супрацоўніцтва:

— Днямі мы правялі пасяджэнне савета абласной арганізацыі, ідэя стварэння супольнага творчага саюза падтрымана. На ўстаноўчы сход пісьменнікі рашылі дэлегаваць старшыню абласнога аддзялення і дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Аляся Карлюкевіча. Між іншым, не выключаецца магчымасць для тых, хто жыве ў Мінску і непадалёк ад горада, адразу ж напісаць заяву на ўступленне ў саюз, калі ён будзе створаны, ужо на ўстаноўчым форуме.

Рыга СТАХ

Акцыі

Раз бярозка, два бярозка...

У Смілавіцкай СШ № 1 распачалася акцыя «Алея часопіса "Бярозка"», прысвечаная 85-годдзю выдання.

Напярэдадні юбілею, 3 лістапада, супрацоўнікі рэдакцыі на чале з галоўным рэдактарам Аленай Масла, настаўнікі і вучні сёмых класаў, якімі кіраваў дырэктар Смілавіцкай СШ № 1 Іван Ярашэвіч, пасадзілі ля будынка школы 19 бярозак. Алея пасаджана з нагоды дня нараджэння часопіса ў гонар славетных людзей смілавіцкай зямлі.

— За сваё доўгае жыццё часопіс даў дарогу дзесяткам пакаленняў журналістаў, пісьменнікаў, мастакоў. "Бярозка" заўсёды вучыла любові да сваёй зямлі, гонару за яе людзей. Таму, натуральна, акцыя «Алея часопіса "Бярозка"» скіравана на абуджэнне ў дзяцей і падлеткаў цікавасці да сваёй малой радзімы. Хочацца, каб у выніку акцыі па ўсёй Беларусі шумеў ладны гай, — зазначыла Алена Масла.

Сямікласнікамі, якія ўдзельнічалі ў акцыі, валодалі пачуцці бадзёрнасці з-за халаднаватага восенняскага паветра і гонару — яны не толь-

кі змогуць расказаць пра людзей, якія праславілі іх радзіму, але і паказаць, як асабіста яны спрычыніліся да захавання памяці сваіх славетных землякоў — мастакоў Хаіма Судзіна і Валенсія Ваньковіча, пісьменніка Эдуарда Ярашэвіча ды іншых.

Алена Масла зазначыла, што юбілейным для "Бярозкі" стане ўвесь наступны год, і гэтая акцыя будзе мець працяг. Такія ж літаратурныя алеі плануецца пасадзіць у многіх гарадах і вёсках краіны — усяго іх будзе 85.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

На здымку: пасадкай кіруе Іван Ярашэвіч.

Фота аўтара

Восень. «Літаратурныя дажынкi»

У літасяроддзі

Традыцыя праводзіць творчыя справаздачы майстроў слова на Гомельшчыне «Літаратурныя дажынкi» нарадзілася ў 2007 годзе, калі Рэчыца сустрэла рэспубліканскі фест працаўнікоў сяла «Дажынкi». У мінулую пятніцу гомельскія літаратары ізноў трымалі справаздачу перад чытацкай аўдыторыяй.

Цэнтральныя мерапрыемствы «Літаратурных дажынкаў» прысвячаліся пісьменніку-земляку Івану Сяркову, юбілей якога адзначаецца сёлета. Была адкрыта памятная дошка ў вёсцы Пакалюбічы Гомельскага раёна, дзе нарадзіўся і жыў беларускі дзіцячы празаік. На літаратурным гадавым фэсце ўзнагароджаны пераможцы абласных літаратурных конкурсаў: «Імя Кірылы Тураўскага» (малая проза і лепшая кніга), «Пад мірным небам — 65 вёсен» (паэзія). Таксама быў прэзентаваны калектыўны альманах «Літаратурная Гомельшчына» (чацвёрты выпуск), змест якога склалі творы дзіцячай і юнацкай тэматыкі. Члены Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі распавялі пра выдадзеныя ў 2008 — 2009 гадах кнігі. Прэзентавалі свае творы і маладыя аўтары, пісьменнікі, якія жывуць у глыбінцы і не з'яўляюцца членамі творчых саюзаў. Прысутныя змаглі пазнаёміцца з багатай выста-

вай выданняў гомельскіх аўтараў і іх калектываў з Украіны і Расіі.

Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Гаўрыловіч, у прыватнасці, адзначыў, што вельмі ўдала сёлета прайшоў першы этап «Літаратурных дажынкаў», які ладкаваўся пад знакам славянскага літаратурнага братэрства. Пісьменнікі Гомельшчыны, Браншчыны і Чарнігаўшчыны сустрэліся ў чэрвені ў Ноўгарад-Северскім Чарнігаўскай вобласці.

Да магілы Анатоля Сыса, якому днямі споўнілася 6 паўстагоддзя, у Гарошкаве, што ў Рэчыцкім раёне, ускладзены вянок памяці ад пісьменнікаў Гомельшчыны, маладых аўтараў, творчай інтэлігенцыі вобласці. Былі згаданы таксама таленавітыя гомельскія аўтары, якія гэтак жа нечакана пайшлі з жыцця — Ігар Журбін і Фелікс Мысліцкі, а таксама старшыня Курскай абласной арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі Уладзімір Дзяткаў.

Дарэчы, у Гомельскай вобласці праведзены цэлы шэраг літаратурных мерапрыемстваў. Сярод іх — выязны семінар Гомельскага абласнога аддзялення СПБ і Гомельскай абласной арганізацыі Беларускага Саюза журналістаў па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны роднага краю; выданне калектыўных зборнікаў у рэгіёнах, творчыя сустрэчы з вучнямі і педагогамі школ вобласці, удзел у юбілейных урачыстасцях калектываў з Бранскай і Чарнігаўскай абласцей; выстава вядомага гомельскага мастака М. Дубравы, да 30 карцін якога мазырскі паэт Аляксандр Каляда напісаў вершы; сумесная творчая акцыя з філ-

факам Гомельскага дзяржуніверсітэта «Гучы, беларускае слова!», святкаванне Дня музеяў; 210-годдзя А. С. Пушкіна ды іншыя.

У сувязі з Міжнародным днём паэзіі ў Гомелі быў праведзены першы дзіцячы конкурс чыгальнікаў «Вясёлка над Сожам». Юныя гараджане адбіралі для сваіх паэтычных выступленняў творы гомельскіх аўтараў, а ў выніку конкурс быў пераўтвораны ў некалькі своеасаблівых тэатралізаваных свят.

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

На здымку: празаіка Еву Дугаргу ўзнагароджвае старшыня Гомельскага абласнога Савета дэпутатаў Валерый Сяліцкі.

Фота аўтара

3-пад пяра

Адметнасцю паэтычнай творчасці лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Міколы Мятліцкага з'яўляецца яго пастаянная ўвага да тэмы Чарнобыля. Вось і цяпер, калі рыхтуецца чарговы Дзень беларускага пісьменства-2010 у Хойніках, паэт наведваў сваю радзіму, пабыў у адселенай вёсцы Бабчынь, сустрэўся са старшынёю Хойніцкага райвыканкама Аляксандрам Бічанам, начальнікам аддзела культуры райвыканкама Валянцінам Баранавым. Выступіў пісьменнік і перад бібліятэкарамі, якія з'яўляюцца першымі прапагандыстамі прыгожага пісьменства, беларускай літаратуры. Разам з галоўным рэдактарам часопіса «Польмя» ўдзел у вандропцы па раёне, у сустрэчах у Судкове ў музеі «Трагедыя Чарнобыля», вёсцы Глінішча, дзе знаходзіцца літаратурны музей народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа, прыняў і рэдактар аддзела паэзіі часопіса «Нёман» Юрый Сапажкоў. А яшчэ ад імя РВУ «Літаратура і Мастацтва» Мікола Мятліцкі ўручыў Ганаровыя граматы музейным работнікам Валянціне Зелынкаўскай і Соф'і Ліпніцкай, а таксама загадчыку Хойніцкай раённай бібліятэкі Наталлі Ешчанца.

Кастусь ЛЕШНІЦА

На сцэне Клуба імя Ф. Дзяржынскага адбыўся дабрачынны паказ спектакля «Маўтлі» Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача. Гэтую гісторыю маленькага хлопчыка, які згубіўся ў джунглях, трапіў да ваўкоў і быў прыняты ў зграю, добра ведаючы і любячы дзеці. Рэжысёр Кіплінг напісаў яе больш як сто гадоў таму. А да сцэны ТЮГа яе давялі рэжысёр В. Грышчанка (Расія), рэжысёр па пластыцы В. Іназемцаў (кіраўнік пластычнага тэатра «Інжэст») і мастак Л. Рулёва.

Адметнасць гэтага паказу ў тым, што яго гледачамі сталі дзеці-сіроты, дзеці-інваліды, дзеці з малазабяспечаных сем'яў, а таксама выхаванцы дзіцячых дамоў і інтэрнатаў. Добрачынную ініцыятыву тэатра падтрымаў Беларускі індустрыяльны банк (старшыня праўлення — Андрэй Кірзеў), дзякуючы якому дзятва не толькі паглядзела спектакль, але і атрымала салодкія падарункі.

Ул. інф.

Выйшаў у свет чарговы выпуск паэтычнага альманаха «Сопричастность-Прыналежнасць-3», у якім прадстаўлены паэтычныя творы атлантаўскіх аўтараў.

Адметнасць гэтага выпуску альманаха «Сопричастность-Прыналежнасць-3» у тым, што прымеркаваны ён да знамянальнай даты ў жыцці калектыву «АТЛАНТ» — 50-годдзя Мінскага заводу халадзільнікаў. Таму гэта дата надала творчага натхнення аўтарам не толькі МЗХ, але і ўсім працапрыемстваў, якія структурна ўваходзяць у закрытае акцыянернае таварыства «АТЛАНТ». Аўтар уступнага артыкула да зборніка, старшыня Цэнтральнага савета прафсаюзаў ЗАТ «АТЛАНТ» В. Нікалаенка адзначае: «Мо таму, што на нашых прадыямствах надаецца столькі ўвагі духоўнаму развіццю, колькасць аўтараў, якія прынялі ўдзел у стварэнні альманаха, значна павялічылася. Узрасло і паэтычнае майстэрства атлантаўскіх аўтараў. Бо паэзія — гэта не толькі вобразнасць і сімвалічнасць, але і выбаранасць рыфм і рытму вершаваных радкоў».

Анатоль МЯЛЫГУЙ

У рамках акцыі «Вечар у музеі», якая праходзіць у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы кожны чацвер, адбыўся канцэрт знакамітага паэта, кампазітара і барда Алеся Камоцкага. Ён прэзентаваў наведвальнікам установы культуры свой апошні альбом «9». Алеся Камоцкага нездарма называюць романтикам айчынай музыкі, бо яго шчырыя і светлыя песні нікога не пакідаюць раўнадушным.

Ул. інф.

Арт-лінія

Дзесятая муза парадуе сваіх заўзятых прыхільнікаў свежымі ўражаннямі ад новых фільмаў і ад сустрэч з іх стваральнікамі. Для паказу ў конкурсных і пазаконкурсных праграмах замоўлена 270 работ кінематаграфістаў з 52 краін, прычым стужкі з Албаніі, Македоніі, Пакістана, Чылі, Філіпін, Харватыі завітаюць на «Лістапад» упершыню. Паводле слоў знамянанага старшыні нашага кінафестывалю народнага артыста СССР Расціслава Янкоўскага, арганізатары сёлетняга

Чым парадуе «Лістапад»?

Праз восем дзён у Палацы Рэспублікі адбудзецца ўрачыстае адкрыццё XVI Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад». А напярэдадні, 13 лістапада, у сталічным кінатэатры «Піянер» пачнецца дзіцячы «Лістападзік».

творчага форуму мелі на мэце, як і раней, прадставіць у яго праграме толькі лепшае з таго, што з'явілася ў экраным мастацтве розных краін. Чым жа будзе адметны гэты, найбольш прадстаўнічы ў параўнанні з папярэднімі гадамі, тыдзень сусветнага кіно ў Мінску?

Упершыню да ўсіх яго значных падзей змога спрычыніцца самая шырокая публіка, бо сёлета білеты, адносна недарагія, прадаюцца і ў Палацы Рэспублікі — на цырымоніі адкрыцця і закрыцця (гала-канцэрт) фестывалю, і на прэм'еру расійскага фільма «Цар» (рэжысёр Павел Лунгін; сваю апошнюю ролю тут сыграў Алег Янкоўскі), паказ якога плануецца адначасова ва ўсіх пяці залах мультіплексу «Беларусь». Большая, параўнальна з мінулымі гадамі, частка гледачоў змога трапіць па білетах і ў Дом кіно

— на конкурсныя паказы мастацкіх фільмаў, бо гэтым разам для журы і прадстаўнікоў СМІ будуць ладзіцца спецыяльныя сеансы ў кінатэатры «Цэнтральны». 158 фільмаў з 45 краін па-саборнічаюць за прэстыжныя прызы ў трох конкурсах: поўнаметражных ігравых фільмаў, неігравага кіно, поўнаметражных ігравых стужак для дзіцяці і юнацтва. Міжнароднае журы ігравага кіно будзе працаваць пад кіраўніцтвам знамага рэжысёра Паўла Чухрая (Расія). Старшыня журы кінапрэсы — галоўны рэдактар беларускага часопіса «На экранях» Людміла Перагудова. Расійскі рэжысёр-дакументаліст Аляксей Паграбны ачоліць «суддзёвую каманду» ў неігравым кіно. А журы дзіцячых і юнацкіх фільмаў узначаліць мастацкі кіраўнік Луганскага акадэмічнага ўкраінскага музычна-драматыч-

нага тэатра Міхаіл Галубовіч. Ёсць яшчэ адно журы, глядацкае, якому, паводле традыцыі, наканавана вырашыць лёс галоўнай узнагароды — «Золата Лістапада». Сёлета яго старшынёй будзе рэктар БДУ культуры і мастацтваў Барыс Святлоў. У конкурснай барацьбе, вядома ж, удзельнічае і Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм»: журы ацэніць ігравыя стужкі «Інсайт» Рэнаты Грышковай, «Снайпер. Зброя помсты» Аляксандра Яфрэмава і дзіцячы фільм «Навагоднія прыгоды ў ліпені» рэжысёраў Алены Туравай ды Івана Паўлава. Фестываль не замыкаецца ў межах Мінска: з 14 па 21 лістапада мяркуецца правесці сотню разнастайных фестывальных мерапрыемстваў, з іх каля паловы — у рэгіёнах. «Лістапад» чакае больш як 80 гасцей з 23 краін: запрошаныя Таццяна Дароніна, Леанід Ярмаольнік, Аляксандр Дамагараў, Ігар Сцяпур, Кіра Мурагава, Кшыштаф Занусі, Багдан Ступка, Валянцін Гафт, Аляксандр Міндадзе, Сяргей Гармаш ды многія іншыя вядомыя асобы.

Лана ІВАНОВА

Повязі

Навукова-асветны цэнтр імя Уладзіміра Калесніка Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта рэгулярна ладзіць сустрэчы студэнтаў з пісьменнікамі. На гэты раз у госці да берасцейцаў у азначаны дзень завіталі беларускія літаратары Беларускага Галіна Тварановіч, Юрый Баена, Юрка Буйнюк на чале з прафесарам Беларускага ўніверсітэта, нязменным цягам многіх гадоў кіраўніком літаратурнага аб'яднання «Белавежа», што дзейнічае ў гэтым — этнічна беларускім — рэгіёне Польшчы, рэдактарам аўтарытэтнага літаратурнага часопіса «Тэрмапілы» Янам Чыквіным.

Студэнты філфака БрДУ, выкладчыкі факультэта, пісьменнікі, што з'ехалі сюды літаральна з усіх куткоў Берасцейшчыны, работнікі абласной бібліятэкі істотна папоўнілі свае веды пра сучасны стан беларускай літаратуры па той бок беларускай заходняй мяжы, атрымалі ў падарунак кнігі паэтаў і іх аўтаграфы, а таксама свежы, кастрычніцкі,

Адлегласць да Беластока змяншаецца

нумар часопіса «Тэрмапілы». Гэта як напамінак пра тое, што беларуская літаратура непадзельная, адзіная, незалежная ад таго, дзе знаходзіцца і твораць паэты, празаікі, драматургі, крытыкі... Асабліва ўразіла ўсіх грунтоўнае выступленне Яна Чыквіна. Тыя, хто ў свой час меў шчасце

бачыць і чуць велічнага апекуна нашай, берасцейскай, ды і ў цэлым нацыянальнай літаратуры Уладзіміра Калесніка, міжволі ставілі паміж гэтымі дзвюма выбітнымі беларусамі знак роўнасці.

Падчас сустрэчы госці з удзячнасцю прынялі прапанову старшыні Брэсцкага аб-

ласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатоля Крэйдзіча прыняць удзел у чарговай цырымоніі ўзнагароджання лаўрэатаў абласной літаратурнай прэміі імя Ул. Калесніка, якая адбудзецца напрыканцы лістапада, а намеснік старшыні Культурнага цэнтра Беларусі ў Беластоку Эдуард Швайко, які суправаджаў дэлегацыю, паабяцаў паклапаціцца пра арганізацыю (забеспячэнне транспарта і ўсім неабходным) наступнага візіту. Дасягнута таксама дамоўленасць сумесна дамагацца заснавання на міжнароднаўным узроўні міжнароднага літаратурнага фестывалю трох рэгіёнаў (Берасцейшчына, Гарадзеншчына і Беласточчына) у Брэсце.

Антаніна КІТ

На здымку: паэты Юрый Баена (Беласток) і Анатоль Шушко (Пінск) са студэнтамі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Фота аўтара

Палеміка

А сеціратура павісла!

“У гэтай кнізе, — пісаў Ф. Скарбына ў прадмове да “Бібліі”, — пачатак і канец усёй існуючай мудрасці”. Але тады, у эпоху Адраджэння, любая кніга мела сакральную каштоўнасць, бо была пасрэдкамі паміж Небам і Чалавекам (а не паміж Вытворцамі і Карыстальнікамі). Эпоха гуманізму паклала пачатак эпосе кніжнай, якая цяпер, на мой погляд, дасягнула культурнага моманту. Хто б мог здагадацца, што сёння ўзнікне патрэба ва ўдакладненні, пра якую кнігу ідзе размова — папяркую ці электронную?

Кніга як сведчанне інтэлігентнасці, багата духоўнага і матэрыяльнага, моды і густу, пастаянна была прадметам папулярным і цікавым. Кнізе дарылі найкаштоўнейшыя камяні, кнігу змянілі да кішэнных памераў (але і ў такім варыянце яна заставалася прэстыжнай).

Каб зразумець, застаецца літаратура літаратурай ці стане сеціратурай, варта звярнуць увагу ў першую чаргу на прычыны ўзнікнення апошняй. Відавочна, што гэта звязана з імклівым распаўсюджаннем Інтэрнета; магчымасці данесці твор да чытача імгненна, без рэдактары, цэнзуры — шырокая, геаграфія — неабмежаваная. На першы погляд, вельмі зайздросны лёс тэксту. Але напісанае застаецца, а віртуальнае?..

Дарэчы, знайсці літаратуру ў бібліятэцы ці кнігарні — проста, а знайсці сеціратуру ў Інтэрнеце — праблема. Абсалютна слушна заўважае І. Шаўлякова (“ЛіМ” № 39 ад 16 кастрычніка 2009 г.), што гэта з’ява не структурыраваная — вось у чым галоўны недахоп сеціратуры.

Бадай, адзін з самых вядомых сайтаў пра беларускую літаратуру — *Litara.net* — мог бы прэтэндаваць на ролю пасрэдніка паміж сеціратарамі і чытачамі, але вышэйназваны сайт страціў свой імпульс, які мы назіралі на

пачатку 2000-х. Прывяду канкрэтныя факты. Вось ганды апошніх абнаўленняў кожнага з раздзелаў: *тэорыя* — 2005, *інтэрв’ю* — 2007, *рэцэнзіі* — 2004, *літаратура* — 2007, *форум* — 2007 (апошніяе пытанне на форуме, змешчанае 07.10.2009 г., як кажуць, “павісла”), *архіў клакоцкага* — 2002, *blond-attack* — 2002, *глобус беларускі* — 2003, *даследаванні* — 2003, *калекцыя* — 2003, *літпрацэсія* — 2002, *лявоніха* — 2002, *няшчырасць* — 2006, *пінскі трыкатаж* — 2003, *грэгерыя* — 2006, *полацкія кронікі* — 2007, *сучаснікі* — 2008. Адно ратуе — *лірыка і хайку* — 2009. А ўжо амаль 2010-ы. Так, Аліса Бізьева, галоўны рэдактар *Litara.net* і мадэратар веб-гутаркі пра літаратуру і Інтэрнет у 2003 годзе пісала наступнае: “Сярод удзельнікаў гэтай канферэнцыі амаль не было літаратараў, з-за чаго некаторыя пытанні павіслі ў паветры. Па гэтай прычыне, *Litara* разам з ІАТР у хуткім часе зладзіць падобную электронную дыскусію, але з удзелам пісьменнікаў, для запрашэння якіх будуць прыкладзены больш пільны намаганні”. І ў тым, што гэтае “ў хуткім часе” так і не наступіла праз сем год, ні ў якім разе не вінаватая аўтарка абяцанняў. Прычыны маруднасці, напэўна, у нас з вамі і ў нашым жаданні спажаваць гатовае.

Адважся не згадзіцца з І. Шаўляковай у пытанні жанравых навацый у сеціратуры. На мой погляд, веблог і постынг маюць перспектывы ў будучым. Але першаму, а тым

больш другому, безумоўна, не хапае мастацкасці, якая б выканала ролю жыватворнага бальзаму. Сустрэла ў Інтэрнеце і спробы мадыфікацыі названых жанраў — SMS-постынг, кроспостынг і трэвэл-лог. На жаль, крокі наперад (?) падаюцца лянотнымі і адзінкавымі.

Калі спасылкі на сайты з беларускай сеціратурай знайсці яшчэ можна, то прачытаць што-небудзь наўрад ці пашанцуе. Вось некалькі такіх спасылак: Янік Далмаян, “2” (<http://dalmajan.at.tut.by>); Лена Носава, “Дзённік Фанаткі” (<http://dfpoint.nsys.by/gerl/>); невядомы аўтар, “Колер яе вачэй” (http://de.geocities.com/koler_vachej/); Андрэй Антанян, “Лісты з ніадкуль” (<http://dt.home.by/listy/>). А калі паспрабаваць зайсці на некалі вядомыя сайты з беларускай сеціратурай, убачыце наступнае: “Address Not Found” (‘адрас не знойдзены’, спасылка <http://welcome.to/bellit/>) або “Sorry, but the page or the file that you’re looking for is not here” (‘прабачце, але старонка або файл, які вы шукаеце знаходзіцца не тут’, спасылка <http://pavetra.triod.com>). А яшчэ нядаўна гэтыя сайты прываблівалі сваімі рэкламамі будучых (?) сеціратараў.

Але не ўсё так песімістычна. Тое, што ёсць, кожны з нас мае магчымасць прачытаць. Маю ўвагу прыцягнуў сеціратурны твор “Колер яе вачэй”, напісаны ў самы спрыяльны для Інтэрнета час — у ноч з 20 на 21 сакавіка 2002 года. Афармленне, канечне, не

зусім удалае, адчуваецца абсалютнае няведанне веб-дызайну, але змест — якраз тое, чаго можа жадаць інтэрнет-аўдыторыя.

Сёння самы папулярны і знакаміты інтэрнет-часопіс — “Live Journal” (спасылка www.livejournal.com, вядомы таксама пад назвамі “ЖЖ” або “Живой журнал”). У часопісе змешчана старонка “Беларускія літаратары ў ЖЖ”, дзе можна знайсці спасылкі на асабістыя сайты пісьменнікаў.

Іншае пытанне — электронныя кнігі, не сеціратура, а літаратура ў электронным варыянце. Сённяшнія друкаваныя кнігі звычайна скараюцца свайму папяроваму лёсу і з **недаверам** пазіраюць на інтэрнетаўскія свае “клоны”.

Наўрад ці фантазія Л. Талстога магла праддываць яму наступную ідэю: нехта Н. з Паўночнай Украіны вырашыў перапісаць “Вайну і мір”, вылучыў старонак пяцьдзесят, напісаў “Delete”, падпісаў некалькі радкоў, уставиў малюнку і даслаў такі выпраўлена-скарочаны варыянт школьніку ў Сібір, а таксама сваім сябрам па ўсім свеце. Друкаваная кніга засталася непарушанай, а вось электронная... Гэта адзін погляд. З іншага боку, менавіта Інтэрнет дазволіць нам прачытаць рэдкае экзэмпляр якой-небудзь кнігі, што даўно адзначыла свой стогодовы юбілей. Пытанне ў наступным: ці атрымаем мы эстэтычную асалоду ад такога чытання? Для чытача важнымі з’яўляюцца тактычныя адчувальнасці. Сёння чалавецтва мае папку з электроннымі тэкстамі, у хуткім часе яна з’явіцца амаль у кожнага, як з’явіўся і сам камп’ютэр. І ў такім выпадку сеціратура мае вялікія магчымасці заняць вядучую пазіцыю. Але гэта толькі прагнозы.

Сённяшні стан сеціратуры антыўтапічны. У адным з вядомых беларускіх часопісаў за студзень 2004 года А. Бізьева ў артыкуле “Знікненне аўтара: беларуская сеціратура” пісала: “У нас толькі цяпер пачынаецца літаратура новага кшталту — сеціратура.”

Пачынаецца, пачынаецца, пачынаецца...

Ірына БАЖОК

«Вожык»-2010

Гумару хопіць на ўсіх!

У канцы кастрычніка пабачыў свет першы выпуск альманаха сатыры і гумару «Вожык». Новы фармат, новы дызайн, новыя рубрыкі... Пакуль чытачы звыкаюцца з новым воблікам любімага і адзінага ў рэспубліцы дзяржаўнага выдання сатыры і гумару (нагадаем, што з другога паўгоддзя 2009 года часопіс выходзіць як альманах, два разы на год), рэдакцыя рыхтуе новы, наступны нумар альманаха, які выйдзе неўзабаве, у студзені 2010 года. Чым ён будзе адметны, расказала галоўны рэдактар «Вожык» Юлія ЗАРЭЦКАЯ.

— *Якую гумарыстычную прозу знойдзе чытач у альманаху ў першым паўгоддзі наступнага года?*

— Новы фармат выдання дазволіў друкаваць гумарыстычныя і сатырычныя творы не толькі кароткіх, традыцыйных для часопіса, жанраў, але і больш буйных твораў. Так, у першым нумары чытач пазнаёміцца з п’есай Васіля Ткачова «Мая жонка хоча замуж» (сур’ёзны жарт у дзвюх дзеях), з падборкамі праявістых мініяцюр Віктара Арцёма «Вясёлыя бываліцы» і гумарэсак Міхася Слівы (дарэчы, у серыі «Бібліятэка «Вожык» хутка пабачыць свет яго кніга гумару пад назваю «Віртуальнае каханне»).

— *А якія паэтычныя «запасы» ў «калючага» альманаха?*

— Надазвычайна разнастайныя. Гэта гумарыстычныя вершы Казіміра Камейшы (зноў жа, у серыі «Бібліятэка «Вожык» рыхтуецца да друку яго кніга «Беларуская эпіграма» — зборнік эпіграм з каментарыямі), пародыі Паўла Саковіча, байкі і каламбуры Міколы Вяршыніна, вершаваныя мініяцюры — «Церушынікі» — Міхася Уласенкі, эпіграмы Анатоля Цыркунова... Акрамя таго, у чытацкім раздзеле «Вясёлая пошта» з вершамі выступаюць і нашы аўтары з розных рэгіёнаў рэспублікі — Вольга Сакалова, Яўген Кішко, Мікола Сіскевіч, Ганна Атрошчанка, Галіна Нупрэйчык, Вацлаў Хадасевіч, Валерыя Міхно...

— *«Вожык», сапраўды, будзе насычаны ў літаратурным плане. А ў мастацкім?*

— Мастацкі таксама, як кажуць, трымаюць марку. Прычым — традыцыйна высокую. Віцебскі мастацка-кар’ятурыст Пятро Козіч запрашае на свой «Вернісаж», у вялікай падборцы будуць прадстаўлены кар’ятуры вядомых вожыкаўцаў — Міколы Гіргеля, Алега Папова, Аркадзя Гурскага, Аляксандра Каршакевіча, Алега Гуцала, Андрэя Слудкага... Для непрафесійных, пачынаючых ці маладых аўтараў — нашы рубрыкі «Вясёлая пошта», «Студэнцкая гумарына». У рубрыцы «Класікі смяюцца» мы ўзгадаем славуэтага мастака-кар’ятурыста, графіка Аскольда Чуркіна, якому споўнілася б 80 гадоў.

— *Але, альманах сатыры і гумару прыкметна адрозніваецца ад сваіх «літаратурных брацоў». Тым не менш, што яшчэ асаблівага чытач убачыць на яго старонках?*

— Мы працягваем друкаваць літаратурна-гумарыстычную карту «Гумарыстычныя даяглады» (у папярэднім нумары расказалі пра сатырыкаў-гумарыстаў — пісьменнікаў і мастакоў, што нарадзіліся на Міншчыне, пра мясцовыя святы гумару, фестывалі, народныя калектывы, у гэтым — завіталі на Магілёўшчыну). Смех напраўду не мае меж: у першым выпуску «Вожык» прапанаваў чытачам падарожжа ў сусветную сталіцу гумару — Габраву, пазнаёміць з творчасцю балгарскага кар’ятурыста Івайла Цвяткова, а ў першым нумары запрасіў у госці свайго ўкраінскага калегу — часопіс «Перац». Цікава таксама будзе прачытаць інтэрв’ю з вядомым сатырыкам і гумарыстам, сапраўдным вожыкаўцам Уладзімірам Правасудам...

— *Здаецца, вы здалі ахапіць шырокую чытацкую аўдыторыю. І нават не забыліся пра дзяцей...*

— Так, «Вожык» адно з нямногіх выданняў, якое захавала на сваіх старонках традыцыйны раздзел для дзяцей. У студзеньскім «Калючыку» хлопчыкі і дзяўчынкі знойдуць і традыцыйныя творы, і сучасныя — прачытаюць казкі Янкі Галубовіча, гумарыстычныя вершы Лёлі Багдановіч, адгадаюць загадку, усміхнуцца са смяячыкам, да іх увагі — вясёлыя дзіцячыя коміксы, гумарыстычныя малюнкы...

— *Дзякуй за гутарку. Будзем чакаць выхаду студзеньскага нумара альманаха «Вожык».*

Гутарыў Юрый ХОМІЧ

Р. С. Рэдакцыя даводзіць да ведама, што ў «ЛіМе» неўзабаве будзе ўзноўлена штотомесная «13-я» старонка гумару.

Р. Р. С. Нагадаем, што альманах сатыры і гумару «Вожык» можна выпісаць у любым паштовым адрозненні.

Індывідуальнае падпіска: індэкс — 74844, цана — 8820 рублёў.

Ведамасная падпіска: індэкс — 748442, цана — 11000 рублёў.

Юныя таленты

На творчасць натхняе Купала

Напрыканцы кастрычніка адбылося першае ў гэтым навучальным годзе пасяджэнне раённай літаратурна-творчай суполкі “Купалінка” Мінскага раёна. Па традыцыі восенёўская сустрэча юных паэтаў праходзіла ў Літаратурным музеі Янкі Купалы. Нагадаем што гэты цудоўны праект узнік шаснаццаць год таму, аўтарамі яго з’яўляюцца галоўны спецыяліст аддзела адукацыі райвыканкама Лілія Жаўняр-кевіч, паэты Мікола Чарняўскі і Эльвіра Ярчак, а таксама Людміла Давідоўская і іншыя супрацоўнікі Літаратурнага музея Янкі Купалы.

Ужо некалькі пакаленняў школьнікаў Мінскага раёна спрабуюць свае сілы на ніве паэзіі. У напісанні вершаў ім дапамагаюць настаўнікі мовы і літаратуры, якія імкнучыся адкрыць сваім вучням багаты свет беларускай паэзіі, вучаць працаваць

са словам, развіваюць у юных творцаў эстэтычны густ. У выніку — з’яўляюцца вершы, лепшыя з якіх школьнікі чытаюць на пасяджэннях суполкі. Паэты-пачаткоўцы вельмі хвалююцца і адначасова радуюцца магчымасці выступіць публічна. Аналіз вершаў робіць паэт Мікола Чарняўскі, ён жа, як настаўнік і даррада, дае парады вучням як удасканаліць творы, што ў іх трэба дапрацаваць, на якія хібы звярнуць увагу. Школьнікі з удзячнасцю прыслухваюцца да тактоўных крытычных заўваг настаўніка, працуюць над творами і павышаюць узровень сваіх вершаў. Вынікам плённай працы з’яўляюцца публікацыі школьнікаў у рэспубліканскіх часопісах “Вясёлка”, “Бярозка”, “Качели”.

Сёлета першае пасяджэнне “Купалінкі” было тэматычным. На

разгляд выносіліся творы напісаныя юнымі паэтамі пад уражаннем ад наведвання мясцін, звязаных з жыццём і творчасцю Янкі Купалы. На святочнай імпрэзе было прадстаўлена не менш за паўсотні вучнёўскіх твораў.

Супрацоўнікі музея Янкі Купалы правялі для купалінцаў дзве экскурсіі — у экспазіцыйных залах музея і прыбраным у багатыя восенёўскія фарбы Купалаўскім парку.

Паўдзельнічаць у пасяджэнні літаратурна-творчай суполкі “Купалінка” ўпершыню прыехалі прадстаўнікі яшчэ дзвюх імярдніх школ раёна. Напрыканцы імпрэзы яны выказалі жаданне далучыцца да раённага літаратурнага аб’яднання.

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ

Пушча славіць краіну

— Перафразіруем вядомае выказанне да нашай сітуацыі і скажам так: "Дырэктары прыходзяць, і сыходзяць, а кнігі застаюцца". У тым веліч і магутнасць жыцця, што яно грунтуецца на вечных каштоўнасцях. Такой каштоўнасцю з'яўляецца кніга. Тацяна Уладзіміраўна, "Зямля сілы" займела даволі шырокі розгалас у Беларусі. Раскажыце пра гэты праект.

— Працюю яшчэ мала, вельмі кароткі час, каб гаварыць пра вынікі Але гэты праект не нарадзіўся за сціслы час, за восем ці дзесяць месяцаў. Ідэя нарадзілася значна раней, калі пайшла абвестка, што Белавежская пушча будзе адзначаць 600-годдзе з даты ўстанаўлення запаведнасці, а пушча для мяне — самае любімае месца на зямлі.

— Вы з такой любоўю гаворыце, пэўна, нарадзіліся недалёка?

— З другога боку пушчы, у Ляхавіцкім раёне. Наш лес падобны да пушчанскага, такі ж велічны, такі ж размераны, і заварожвае надзвычайнай энергетыкай.

Уяўляеце, 600 гадоў назад прымаліся захады, каб у асобныя месцы на зямлі не ступала нага чалавека, хаця яшчэ не было сучаснай тэхнагеннасці. Дык чаму паўстала пытанне аберагаць? Пэўна, знішчалі нейкага зверга, парушалі экалогію — і тады ўжо чалавек зразумеў: трэба берагчы прыроду.

— Дазвольце дадам: Мікола Гусоўскі, калі пісаў сваю "Песню пра зубра", то як нейкае гзіва падаваў для Рыма, што недзе ёсць зубры.

— І я зразумела, трэба расказаць пра сваю радзіму, пра нашу Беларусь, уславіць яе. У свой час працавалі над цыклам кніг "Рэгіёны Беларусі". Але не хапала выключнай, грунтоўнай тэмы, каб выказаць тое, што адчуваеш, як ты любіш радзіму, каб паказаць яе выключнасць усяму свету. На шчасце — знайшла аднадумцаў у калектыве. Каб паказаць Белавежскую пушчу ва ўсёй прыгажосці, сталі працаваць матэрыялы. Звязаўся з Інстытутам гісторыі НАН — Аляксандр Каваленя гарача падтрымаў ідэю. Шэсцьсот гадоў — шэсцьсот старонак, толькі для таго, каб падрэсліць, наколькі мала мы скажам пра пушчу: на год па старонцы. Што можна адным

Белавежскую пушчу здаўна лічылі зямлёй сілы, адсюль і яе выключнасць, запаведнасць... Лес лечыць сваім гаючым паветрам, супакойвае душу пошумам дрэў, дорыць натхненне непаўторным спевам птаства. Цудадзейная Белавежская пушча...

Дырэктар выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" Тацяна БЯЛОВА прыйшла на новую пасаду са шмат якімі ідэямі. Не прайшло і года, як адна з іх знайшла ўвасабленне ў выхадзе кнігі, якая здзівіла не толькі маштабам, зместам, але і паліграфічнымі магчымасцямі. "Зямля сілы" — грунтоўнае энцыклапедычнае выданне, прымеркаванае да 600-годдзя ўстанаўлення запаведнага рэжыму ў Белавежскай пушчы.

разваротам расказаць? У кнізе не толькі гісторыя, але і вершы беларускіх паэтаў, выбраныя самыя цёплыя і шчырыя з іх пра пушчу. І, ведаеце, шмат новых твораў — паэты спецыяльна пісалі для кнігі!

— А колькі ўсяго паэтычных твораў увайшло ў выданне?

— Каля пяцідзiesiąці. Ад урыўкаў Міколы Гусоўскага да сучасных. Ёсць і рускія паэты, пачынае кнігу песня на словы Мікалая Дабранрава і музыку Аляксандра Пахмутавай "Белавежская пушча" — пераклад на беларускую мову зрабіла тады супрацоўніца БелЭн Аксана Спрычан.

Упершыню сабрана шмат карт, якія ніколі не друкаваліся, большасць прадстаўлена Львом Казловым. У выданні мы раскавалі пра пушчанскія таемнасці, пра цудадзейныя месцы пушчы. Я часта бывала на экскурсіях — пушча заўсёды розная, і кожны экскурсавод раскавае сваю легенду.

— І вы ў кнізе сабравалі пушчанскія легенды...

— Тут дванаццаць легенд, іх сабраў Вячаслаў Семакоў. Так атрымалася, гэтым летам ён пайшоў з жыцця — гэта была яго апошняя праца, рукапіс знаходзіцца ў энцыклапедыі: усё, што ім працавана, ні ў якім разе не прападзе.

Ён запісаў паданні і легенды, паэт Казімір Камейша літаратурна адаптаваў іх, а мастак Сяргей Волкаў зрабіў малюнкi ў казачным каларыце. На аснове малюнкаў Волкава і пушчан-

скіх легенд мы ўжо выдалі тры кніжкі "Пушчанскія скарбы" — на англійскай, беларускай і рускай мовах. "Зямля сілы" выдана з паралельнымі тэкстамі на беларускай — рускай, і на беларускай — англійскай мовах. Над кнігай працаваў Павел Семчанка — прафесар, каліграфіст сусветнай вядомасці, ён зрабіў 13 разваротных старонак. Калі будзеце гартаць, то здзівіцеся: на 600 старонак іх усяго 13, а складваецца ўражанне, што іх усе 130. Яны нясуць энергетыку, вельмі адметныя, заўсёды да месца і выкананы ў высокім стылі XVI стагоддзя.

Увайшлі фотаздымкі, якія перадалі супрацоўнікі Белавежскай пушчы з польскага боку і пушчанскага музея. Штосьці ўзялі і са скарбонаў рэспубліканскіх архіваў, нават выдавец з Германіі Валерый Рыпергер даў свае работы па гісторыі Белавежскай пушчы. У кнізе прадстаўлены вядучыя фотамастакі краіны, у першую чаргу — Анатоль Кляшчук, самы адметны фотаработы — яго заслуга. Вялікую работу зрабіў і Пятро Кастрома, які шмат разоў ездзіў у пушчу, здымаў розныя поры года, шчыра і самааддана працаваў. І душой, і сэрцам. А галоўнае, такі фотаальбом мог атрымацца толькі ў выдавецтве "БелЭн". Усе, хто бачыў, сцвярджаюць: гэта сапраўдная энцыклапедыя Белавежскай пушчы. І як інакш, калі над кнігай працавалі сапраўдныя энцыклапедысты. Адназначна толькі загадкава аддзелаў — Ганну Малей, Лары-

су Языковіч, Юрыя Бажэнава, а аддана працаваў увесь калектыв. І, магчыма, пра пушчу ўжо і не трэба іншай энцыклапедыі?..

— Нездарма ж у народзе кажуць, лепш адзін раз пабачыць, чым сто разоў пачуць.

— І яшчэ кажуць, што болей за 90 працэнтаў інфармацыі чалавек атрымлівае праз зрок. Тут ёсць усё — і прыродазнаўства, і гісторыя, але гэта не перашкаджае заставацца кнізе мастацкім творам. Хаця асобныя старонкі нагадваюць звычайную факталагічную кнігу, — перагорнеш і разумеш: усё зроблена з высокім мастацкім густам. Галоўнае тут — гэта прырода: флора і фаўна. У гэтым і ёсць сутнасць Белавежскай пушчы.

Кожнае выдавецтва на кніжных выставах паказвае тое выданне, якое з'яўляецца своеасаблівай візітоўкай. "Зямля сілы" — якраз такі твор. Калі б гэты альбом не меў ніводнага радка, ніводнага слова — ён сам па сабе ўразіў бы фотаздымкамі. І калі б гэты твор не меў фотаздымкаў, а меў толькі тэкставы матэрыял — таксама быў бы выключным і цікавым.

— Мне думаецца, што "Зямля сілы" за час працы зблізіла вас з калектывам, які вы ўзначалілі...

— Так. Лічу, што маю вялікую падтрымку. Мы прыйшлі з Уладзімірам Саламахам і ўбачылі: тут сапраўдныя кніжнікі, энцыклапедысты. Нядаўна былі ў Азербайджане, там пасля развалу Саветаў Саюза загублена энцыклапедычная справа. Яны пачалі яе аднаўленне з будын-

каў, а калі паспрабавалі зрабіць першую энцыклапедыю, мелі дастаткова складанасцей. І толькі наступныя спробы далі вынікі. А ў Беларусі ёсць высокапрафесійны калектыв, зацікаўлены, і шмат аўтараў. І надалей мы будзем згуртоўваць вакол сваіх праектаў самыя лепшыя і самыя перадавыя навуковыя і творчыя сілы Беларусі.

— Давайце пагаворым пра дырэктарскую пасаду. Галоўнага рэдактара выдавецтва можна параўнаць з розумам, ён вызначае асноўныя накірункі працы. А дырэктар (арганізатар, менеджэр) — гэта душа. Розум без душы халодны. Вы, як дырэктар, павінны ўсё ажыўляць і адухаўляць.

— Няварта так збядняць асобу галоўнага рэдактара. Письменнік Уладзімір Саламаха, у першую чаргу — душа і глыбіня, і сам па сабе — вельмі творчы чалавек, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі. А я, сапраўды, прыйшла сюды менеджэрам.

— Вы разам пачалі працаваць у выдавецтве?

— Я прыйшла першай, а пасля запрасілі Уладзіміра Пятровіча. Але мне хацелася б, каб мяне не ўспрымалі толькі як менеджэра. Паглядзіце колькі аўтараў у фотаальбоме. Выдавецтва выказвае шчырую ўдзячнасць за ўсекалоўную падтрымку праекта Мікалаю Дамашкевічу, кіраўніку справамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, яго намесніку Аляксандру Раманоўскаму, Мікалаю Бамбізу — генеральнаму дырэктару Нацыянальнага парка "Белавежская пушча", Інстытуту гісторыі НАН Беларусі, навуковаму аддзелу Музея прыроды нацыянальнага парка "Белавежская пушча", усяму вялікаму і па-дзяржаўнаму адказнаму калектыву "Беларускага Дома Друку".

Вядома, я прыйшла ў калектыв, які здольны рэалізаваць вялікія праекты. Усё, што хачу, калі гэта будзе дазволена лёсам, — уславіць сваю краіну, паказаць яе прыгажосць.

Перада мною, як дырэктарам, стаіць першая і галоўная задача: нічога не разбурыць у класічных энцыклапедычных падыходах да выданняў. Па-другое, захавачь лепшае, што ёсць, — калектыв, па-гаспадарску распарадзіцца спадчынай, якая засталася ў энцыклапедыі: архівы, напрацоўкі. Трэцяе — згуртаваць новыя сілы, маладое крыло энцыклапедыстаў. І калі з гэтымі трыма задачамі я спраўлюся, тады мая місія будзе выкананай.

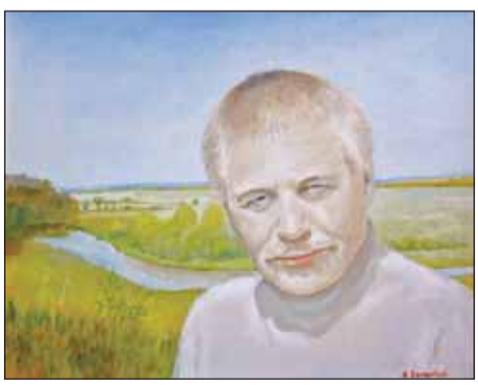
Гутарыў
Анатоль КУДЛАСЕВІЧ

Помніце, у Алеся Пісьмянкова: "...А ты даверся чалавеку, // Свой падзялі са мной настрой // На схіле дня, на схіле веку, // На схіле восені сырой. // Ці ты адчуў дыханне сцюжы, // Ці замаркоціў лістабой? // Ты выбачай, што я задужа заняты быў самім сабой"? Прыгадваючы гэтыя радкі, хочацца ж словамі паэта сказаць: выбачай, што і я задужа быў заняты самім сабой...

Едзем нарэшце ў Бялынкавічы, што не ўдалося зрабіць пры жыцці Алеся. Неяк у Гомелі, калі гасцявалі ў яго земля і таксама паэта, на той час галоўнага інжынера прадпрыемства транспарту нафты "Дружба" Аляксандра Бардоўскага, мы дамаўляліся ўтрох пабываць у Бялынкавічах, выступіць там перад вучнямі і настаўнікамі ў школе, якую яны абодва заканчвалі. Не атрымалася. Жыццё ўнесла карэктывы... Прайшоў час, і мы паехалі ўдзвух. Каб пахадзіць па тых сцежках, па якіх хадзіў і Алеся, пабываць на беразе Бесядзі, якая відаць ці не з акна ягонага хаты, пастаяць на "падкаве" — стромкім рачным беразе.

З Гомеля дарога да Бялынкавічаў — праз прыгожыя густыя лясы Чачэршчыны, праз не менш прыгожыя пагоркавыя мясціны Краснапольшчыны. У Краснаполлі давалася ўпершыню пабываць, і ўсім, хто выбраўся разам з намі ў няблізкую дарогу (а гэта самадзейныя артысты гурта "Сустрэча", які створаны па ініцыятыве ўсё таго ж А. Бардоўскага пры нафтаправодзе "Дружба": Ігар Прахаська, Тацяна Чыранкова, Аляксандр Малярэнка, Андрэй і Эвеліна Разанскія), я раскаваю пра сваю першую сустрэчу з

Восень... Бялынкавічы...

Аляксем Пысіным, пра першы ў жыцці аўтограф, які атрымаў ад паэта ажно ў 1965 годзе (зборнік вершаў "Паралелі і мерыдыяны"). Мы — на яго малай радзіме. Узгадваецца і мой цёзка па прозвішчы Ткачоў: Мікола. Тут, на Краснапольшчыне, і яго карані. Як, дарэчы, і нашмат маладзейшага за сваіх вядомых землякоў таленавітага празаіка Анатоля Казлова...

Пад'язджаючы да школы ў Бялынкавічах, заўважаю хваляванне на твары Аляксандра Бардоўскага. Гэты чалавек, магчыма, як ніхто іншы шмат зрабіў для ўвекавечвання памяці свайго земляка і сябра Алеся Пісьмянкова. Кандыдат тэхнічных навук, паэт, мастак... і проста шчыры, добры чалавек. Ра-

ней, калі працаваў галоўным інжынерам прадпрыемства транспарту нафты "Дружба", садзейнічаў выданню ў бібліятэцы часопіса "Вожык" бессмяротнай паэмы "Тарас на Парнасе" на трох мовах — беларускай, рускай і ўкраінскай. Часопіс узначальваў тады Алеся Пісьмянкоў. Калі Алеся не стала, старэйшы яго сябра паклапаціўся, каб на школе і ў Касцюковічах на фасадзе дзіцячай бібліятэкі, якая, дарэчы, носіць імя А. Пісьмянкова, з'явіліся гранітныя шыльды з яго выявай. Пазней, у час нашай канцэртна-літаратурнай сустрэчы са школьнікамі, Тамара Мухарэўская, настаўніца беларускай мовы і літаратуры, якая вучыла Алеся Пісьмянкова і з'яўляецца аднакласніцай Аляксандра Бардоўскага, заўважыць: "Кожнага, хто пераступае парог школы, цёпла, з толькі яму ўласцівай усмешкай вітае Алеся Уладзіміравіч. І хто да школы ішоў у кепскім настроі, пасля сустрэчы з Алесявай усмешкай, я пераканана, зойдзе ў школу ўжо ў іншым настроі — добрым..."

А школа нас увогле сустрэла прыветна. Дзеці тут жа разгрукілі апаратуру музыкаў, а гаспадары пазнаёмілі, перш-наперш, з музеем. Калі пераступаеш яго парожак, адразу трапляеш у характэрна паэтычных радкоў Алеся Пісьмянкова. Тут прадстаўлены не толькі ўсе яго кніжкі, але і найбольш значныя газетныя і часопісныя публі-

кацы, фотаздымкі з роднымі і сябрамі-літаратарамі...

Стваральнікі школьнага музея, адзначу, аддаюць даніну повагі ўсім письменнікам, што нарадзіліся на Касцюковішчыне. Аркадзь Куляшоў, Іван Чыгрынаў, Леанід Левановіч, Васіль Хомчанка, Мікола Леўчанка...

Аляксандр Бардоўскі прывёз партрэт Алеся Пісьмянкова, які намаляваў, вядома ж, сам. Пазней ён уручыць яго дырэктару Касцюковіцкай цэнтральнай бібліятэчнай сістэмы Але Мартыненцы — для дзіцячай бібліятэкі.

Разам з Аляксандрам Бардоўскім мы пабывалі каля хаты, у якой жыў Алеся Пісьмянкоў, наведвалі мясцовыя могілкі, дзе спяць яго маці і бацька... І, вядома ж, пастаялі на беразе Бесядзі...

А з дрэў падала долу жоўтае лісце... У Бялынкавічах была восень... Чуюцца паэтава: "Раніцай дом пакіну — // Мне ў свет неспазнаны плысці. // Я ўсю ноч варушу ўспаміны, // Як вецер варушыць лісце". Ветру, праўда, не было. Было ціха. Але — не сонечна. Сонечна стане тады, калі мы вернемся ў школьную актаву залу і паслухаем песні на словы Алеся Пісьмянкова.

Хоць у вачах многіх, доўга будзе блукаць светлы смутак...

Васіль ТКАЧОЎ

На здымку: Алесева ўсмешка.

Фота з архіва аўтара

Бліц-анкета

“LiM” працягвае звяртацца да літаратараў з двума простымі пытаннямі: якую кнігу вы цяпер чытаеце і над чым сёння працуеце?

Георгій МАРЧУК:

— З вялікім задавальненнем чытаю цяпер кнігу пісьменніка і галоўнага рэдактара сямейнага часопіса “Гаспадыня” Зіновія Прыгодзіча “Полный путь Луны” пра падарожжа ў Японію.

Працую над новымі навеламі. А таксама пішу камедыю, у якой галоўны герой — чалавек сярэдняга ўзросту — трапляе ў вельмі парадаксальную і фантастычную сітуацыю, але пакуль не буду раскрываць творчай задуму.

Юрый СТАНКЕВІЧ:

— З апошніх тэкстаў, якія даялося прачытаць, уразіла аповесць эстонца Яаана Кросса “Князь”, надрукаваная ў “Дружбе Народов”. Я і раней чуў пра гэтага празаіка, які намінаваўся на Нобелеўскую прэмію. Шкада, што яна яго абмінула. З нашых беларускіх аўтараў прачытаў і адзначыў творы Міхася Ожыка і зусім маладога Аляксея Талстога. Калі першы, можна сказаць, зрэлы раманіст і выдатны псіхалаг, то Аляксей абячае вырасці ў таленавітага аўтара.

Напісаў раман “П’яўка”. Гэта даволі аб’ёмная для мяне рэч. Магчыма, увогуле нязвычайная для нашай літаратуры. Пішу цяпер невялікую аповесць, у якой аналізую сучасны стан грамадства. Напісалася раптам песня (словы і мелодыя). Прыснілася, а я раз — і занатаваў Паколька, то не бард і ўвогуле не музыка, то ахвярую яе камунебудзь, хто зацікавіцца.

Віка ТРЭНАС:

— Як філолаг па адукацыі, рэдактар па прафесіі ды проста аматар літаратуры, я чытаю даволі шмат і ў вялікіх колькасцях, таму пералічыць усё аўтараў наўрад ці здолею. Але гатовая прызнацца, што ў дадзены момант у мяне ў руках кніга выбітнага (з пэўнасцю можна сказаць, культывага) французскага пісьменніка, аднаго з асноўных тэарэтыкаў і аўтараў школы “новага рамана” Алена Роб-Грые “Праект рэвалюцыі ў Нью-Йорку”. Раман упершыню быў апублікаваны ў 1970 годзе і характарызуе другі этап творчасці аўтара, прысвечаны стварэнню так званай “новай міфалогіі”. Паколькі я за інтэлектуальнае чытвю і за ўдумлівае чытанне, то часта звяртаюся некалькі разоў да таго твора, што падаўся мне найбольш канцэптуальным і вызначальным у біяграфіі майго ўлюбенага пісьменніка. Калі ж казаць пра мае самыя апошнія літаратурныя знаходкі, пра тэя выданні, з якімі я хачу азнаёміцца ў бліжэйшым часе, то не магу не згадаць новую кнігу сучаснага беларускага празаіка Альгерда Бахарэвіча “Халоднае сэрца” (пераклад казкі Вільгельма Гаўфа на беларускую з паслямовай перакаладчыка — фактычна самастойным раманам). Выданне пабачыла свет і было прэзентаванае літаральна на днях — яно чакае свайго чытача і крытыка.

Наконт таго, над чым я цяпер працую, што пішу — пытанне складанае, бо часу мала, а хочацца зрабіць вельмі многае. З’яўляюцца спробы вершаў, кароткіх аповедаў, эсэ, крытычных артыкулаў — як матэрыялы прыватнага характару, так і тэя, што могуць быць некалі надрукаваны.

Падрывала Саша ДОРСКАЯ

Сучаснасць патрабуе праўды. У кніжным выглядзе і як прадукт выдавецкага рынкавага працэсу праўда называецца літаратурай факта. Хто яшчэ нядаўна ачольваў вяршыні спісаў амерыканскіх бестселераў? — Чалавек, які сядзеў у тэрміні з захопленых самалётаў 11 верасня 2001 года. Еўропа і Амерыка, наогул, найбольш развітыя рэгіёны сёння актыўна прадукуюць і спажываюць падобную літаратуру. Пры ўмове, што яна актуальная — попыт заўсёды ёсць.

Так усё і было

гэтай галіне цікавыя адкрыцці робіць рускі даследчык А. Рэйтблат і іншыя аўтары часопіса НЛА — “Новы літаратурны агляд”. Такім чынам, кніга беларускага аўтара звернутая да старой філалагічнай традыцыі: у XIX стагоддзі адшукваць чатырохтомнік гагосыці з прафесараў, прысвечаны Дзяржавіну ці Пагодзіну, зусім не складана. Праўда, літаратурная сацыялогія — навука міждyscyплінарная: найбліжэй судакранаецца яна з гісторыяй. Ды і Сяргей Шапран — не прафесар, ён журналіст, і гэтая якасць таксама своеасабліва выявілася ў кнізе. Выданне падзелена на тэматычныя блокі, якія ўзнаўляюць у храналагічным парадку, кажучы сучаснымі тэрмінамі, “быкаўскі тэкст”.

Пачатак працы над кнігай прыпадае на 2003 год. Па гутарках Шапрана з Янкам Брылем, надрукаваных у першым нумары альманаха “Асоба і час” (яго рэдактар якраз і “падкінуў” Сяргею Шапрану ідэю выдання), можна прасачыць і пабачыць этапы станаўлення кнігі. Ажыццяўленне задумы патрабавала ўсё большага і большага аб’ёму. Аўтар гаворыць, што ён не здолеў змясціць усё пра Быкава (хоць, магчыма, думка пра тое, каб “сбраць усё” і стымулявала дзейнасць Шапрана па першым часе), а звяртаецца да асноўных

дад і падзей, да самых блізкіх сяброў, да ключавых фігур. Але ўсё роўна аб’ём разрастаецца: меркаваўся напачатку толькі адзін том. Але пры дапамозе дабрачынных фондаў сёлета былі аддрукаваныя два важкія тамы (тыраж — 1000 экзэмпляраў), якія паступілі ў продаж. Іх фармат — энцыклапедычны. Цяжка паверыць, што працу падобнага аб’ёму можна “падняць” аднаму. Тым не менш, так усё і было. Знайшоў у Інтэрнеце цікавую характарыстыку Сяргея Шапрана: “Як сапраўдны прыбалт, Шапран нязменна ветлівы і ўраўнаважаны. Характар нардычны. На размовы скупы. Універсітэцкія аднакурснікі прыгадваюць, што калі Сяргей прыйшоў на курс пасля пераезду з Рыгі, яны на працягу доўгага часу думалі, што ён наогул не ведае рускай мовы, і таму маўчыць”. Сціпласць аўтара і складальніка кнігі “Васіль Быкаў: гісторыя жыцця ў дакументах, публікацыях, успамінах, лістах” відавочная, бо яго ўласнага голасу практычна не знойдзеш. Усё падпарадкавана фактам. Структура і змест выдання нагадваюць серыю журналісцкіх артыкулаў: напачатку ставіцца квінтэсэнцыя тэмы, падагульненне яе, заснаванае на фактах (амаль да кожнага сказа далучана спасылка — на архіў-

ны дакумент, ліст, публікацыю, інтэрв’ю). Пасля гэтага “экстракту” падаюцца ўласна “рэчавыя доказы” — дакументы, стэнограмы, урыўкі з успамінаў. Апошнія дазваляюць разгледзець падзею з розных пунктаў погляду, даюць адчуванне перспектывы, ствараюць эффект прысутнасці.

Упершыню ў гэтай кнізе друкуюцца лісты Васіля Быкава з фронту, а таксама перапіска з многімі дзеячамі беларускай і рускай культуры: А. Твардоўскім, В. Астаф’евым, Г. Бакланавым, А. Салжаніцкім, В. Каверыным. Апытваліся аўтарам кнігі не толькі блізкія сябры, але і сваякі, простыя людзі, якія дапамагалі Быкаву, былі знаёмыя з ім. Яны перададзілі выступалі надзейнымі сведкамі пэўных падзей, а менавіта надзейнасць фактаў для двухтомніка з’яўляецца галоўным акцэнтам.

“Проста не хацелася б у старасці пашкадаваць аб тым, што вось мог нешта ў жыцці зрабіць, а не зрабіў чамусьці”, — сказаў у інтэрв’ю Сяргей Шапран. Застаецца толькі падзякаваць мужнаму чалавеку, сапраўднаму журналісту. Хацелася б верыць, што палісты гэтай фундаментальнай працы актывізуецца справа выдання ўспамінаў і беларускай мемуарыстыкі наогул.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

Новыя героі старых п’ес

Чамусьці так склалася, што беларуская дзіцячая п’еса апынулася на перыферыі чытацкай увагі (і не толькі чытацкай, але і тэатральнай таксама). Звычайна спасылаюцца на яе адсутнасць ці нешта падобнае. Адносна нешматлікасць драматургічных твораў для дзяцей з’яўляецца і вынікам такой кволай увагі.

Зінаіда Дудзюк, вядомая чытачам перададзімі як паэтка, апошнія два дзесяці гадоў плённа працуе на драматургічнай літаратурнай дзялянцы. Адна з характэрных рысаў яе творчасці — разняволенасць фантазіі ў тэматыцы п’ес. Яе пярэ падуладны як перастварэнне ў форму п’есы класікі дзіцячай літаратуры і фальклорнай казкі, можна сказаць, традыцыйнай для беларускай драматургіі, так і гістарычныя ці нават фантастычныя п’есы.

Сярод першай катэгорыі пашырана жанравае азначэнне “па матывах народных казак”, што прадвызначае, з аднаго боку, тыповасць канфліктаў і архетыпічнасць характараў у аўтарскіх п’есах, а з боку іншага — дае свабоду творчага выяўлення ў развіцці калізій і стварэнні вобразаў. Да адной з характэрных такіх п’ес-казак неабходна аднесці “Дудку-самагудку” З. Дудзюк.

Зло ў творы ўвасабляюць свавольны, дэспатычны Пан і хцівы Разбойнік. Ім супрацьстаіць кемаівы, мужны і добры Кастусь — уцеляўленне народнага героя-збавіцеля. Эпізадычныя, але важная роля адыдзена міфалагічнаму Белуну — лясному дзядку, які дорыць чароўны сродак для сацыяльнага збавення — дудку-самагудку, а таксама — прагматычнаму селяніну Кандрату. Такім чынам, дзеючыя персанажы ў сваіх агульных рысах нібыта знаёмы. Аднак З. Дудзюк надае ім і новае гучанне. Напрыклад, Бялун літаральна праз некалькі выказванняў паўстае глыбокадумным філосафам, Разбойнік, у якога не атрымалася завалодаць светам, ператвараецца ў Падпанка, дый дудка паклікана служыць толькі добрым справам, інакш яго гаспадар чакае пакаранне. Менавіта такія элементы надаюць твору напружанасць.

Большай ступенню арыгінальнасці ў мастацкіх вобразах і развіцці дзеяння валодаюць п’есы-казкі, якія не маюць адпаведнікаў у фальклорнай культуры, але часам настолькі стылізаваны пад народную творчасць, што практычна не адрозніваюцца ад яе. Нярэдка такія п’есы пераклікаюцца не толькі з фальклорам, але і з іншымі драматургічнымі казкамі.

Практыкуе творчасць у такім рэчшчы і З. Дудзюк. Так, жывая вада ў аднайменнай п’есе стала аб’ектам канфлікту: Цмок, імкнучыся панаваць над светам, авалодаў вадою, але супраць яго выступае Спарыш з вернымі сябрамі (Пеўнем і Сабакам) і выверанымі вякамі вартасямі (“золатам сыты не будзеш, замест вады яго не па’еш і сяброў яго не замяніць”, “я сваё шчасце ўласнымі рукамі здобываю”). Героі атрымліваюць па заслугах. Спарыш вяртае зямлі жыццяздзейныя сілы. А намеры зламыснікаў абарочваюцца супраць іх саміх.

Узятыя са славянскай міфалогіі персанажы сталі героямі “Чароўнага гадзінікі” гэтай жа аўтаркі. Банальная завязка — імкненне злых сілаў авалодаць светам — атрымала цікавую інтэрпрэтацыю. Бог апраметнай Карачун праз падман рукамі наіўнай дзяўчынкі Задзівы скрадае папараць-кветку — галоўную на чароўным гадзініку Лікбога. Нібыта ўсталёўваецца яго ўлада. Але добрыя сілы знаходзяць магчымасць зноў запустіць гадзінік. І ў гэтым дапамагаюць звычайныя лутавыя кветкі, сабраныя Задзівай.

Цікавым досведам у драматургіі З. Дудзюк стаў зварот да элементаў замежнай культуры: у фантастычнай п’есе “Снізюрка” сквапны агрэсар Кароль Краіны катумаў заваёўвае мірную Краіну вудэнаў з мэтай злавіць іх чароўную ітшукку Снізюрку, якая дае вечнае жыццё і шчасце. Вудэны змагаюцца за сваю зямлю, але іх сілы саступаюць магучасці каралеўскіх робатаў. Толькі развязка прынесла расчараванне Каралю і яго акружэнню: Снізюрка аказалася ім непадуладнай, бо створаная яна ў казках і песнях мірнага, працалюбівага народа, ажыўлена яго марамі. Тым не менш яна, паводле п’есы, з’яўляецца большай рэальнасцю, чым Кароль і прыдворныя, — такім алегарычным чынам дэкларуе вяршэнства добра ў свеце.

Апошнім часам творчую ўвагу З. Дудзюк прыцягнулі даволі далікатныя тэмы, на якія не кожны пісьменнік і возьмецца па-мастацку выказацца, тым больш у адрас племені маладога, незнаёмага. Берасцейская ж мастачка слова асмелілася выдаць цэлаю кні-

гу, дапаможнік для моладзевых тэатральных калектываў, “Зачараванасць тэатрам”, якая прызначана не толькі для чытання старшакласнікамі, але і творчага асэнсавання імі няпростай тэматыкі на сцэне. Аўтарка ў дзвюх п’есах апавядае “пра жыццё моладзі, абсурднасць некаторых бакоў у нашым грамадстве, калі людзі, страціўшы духоўныя арыенціры, губляюць сябе”. Камедыя “Люба ў шлюбе” больш падобна да меладрамы. Вясковая дзяўчына Люба па наіўнасці падалася спакушэнню Міколы — аднаго з арыштантаў, якіх прывезлі на сельскагаспадарчыя працы. Ужо цяжарнай яна прыехала да бацькоў хлопца, якія з радасцю яе прынялі. Але — такая неспадзяванка — Мікола, вярнуўшыся дадому, не прызнае ні Любы, ні дзіцяці, па начах наведваецца да дзяўчыны. Разважныя бацькі спрабуюць нармалізаваць сітуацыю. Аднак праходзіць нямаля часу да ўсведамлення Міколам сваёй адказнасці. З. Дудзюк ўзаемадчынны характараў пабудавала псіхалагічна выверана, канфлікт меў шчасліваю развязку. У іншай сістэме вобразаў і сюжэт мог скласціся інакш.

Не мінае ўвагай З. Дудзюк і гістарычную тэматыку. Адзін з класічных сюжэтаў — дысгармонія паміж сацыяльна-палітычнай сітуацыяй і міжчалавечымі стасункамі — лёг у аснову яе драмы “Падданыя каханню”. Князь Хведар Бельскі пасля выкрыцця змовы супраць уладара Кароны Польскай і ВКЛ, толькі павянчаўшыся з князёўнай Ганнай Кобрынскай, вымушаны ўцякаць ад пакарання. Аднак каханне ён пранёс праз усё сваё жыццё на чужыне. Вышэйшай каштоўнасцю яго было і для Ганны, якой прапаноўвалі пабрацца другі раз. Каханне моцных характараў засталася непераможным, але і яго не пераламала лёсу быць раз’яднанымі.

У разглядаемай гістарычнай драме мастацкі акцэнт робіцца на галоўных героях. Само жанравае азначэнне — “драма” — мае на ўвазе праламленне падзей праз суб’ект. Таму характары іншых персанажаў раскрываюцца ў меншым маштабе.

Падсумоўваючы, варта яшчэ раз падкрэсліць шырыню драматургічных далягядаў З. Дудзюк, а таксама майстэрства ў стварэнні характараў і канструванні канфліктаў. Думаецца, што чытачам і тэатральным калектывам варта больш шільна прыгледзецца да такой драматургіі.

Анатоль ТРАФІМЧЫК

Таёмны шлях да яснабачання

Адна з калег П. Васючэнкі па літаратуразнаўчых галерах вызначае жанр гэтага зборніка як "рэкламную ўлетку, раздзьмутую да памеру навуковай манаграфіі". Многія мае калегі па крытычным цэху змірыліся ўжо з тым, што сучаснаму інфармацыйнаму грамадству крытык патрэбны, як зайцу... рэкламны агент. У гэтай сітуацыі здольнасць раздзьмуць з улеткі такую манаграфію, пра якую нават суроўмаму піянеру класіку айчынай інтэрнет-крытыкі "хоцацца пагаварыць і паспрачацца" і якую ў рэшце рэшт "хоцацца прачытаць!", сёння мусіць уважацца за адзнаку выключнага прафесіяналізму. Я перакананая: на такіх фігуры вышэйшага пілатажу здольны далёка не кожны "літаратуразнаўца, крытык, празаік, драматург, эсэіст, казачнік і аўтар фэнтэзі" (гэтак прадстаўлены П. Васючэнка на вокладцы кнігі).

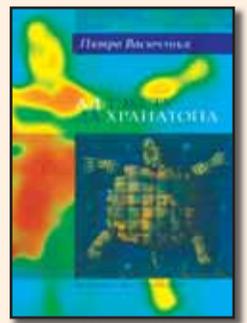
І падацца б самой таксама ў рэкламны аддзел найноўшай крытыкі, але жанр рэцэнзіі (відэавочна больш "панылы", чым яго жанравая мадыфікацыя — амальрэцэнзія) вымагае большай пільнасці ў абыходжанні з аб'ектам аналізу: калі не даткавісці ў абыходжанні з фактамі, цытатамі, выходнымі дадзенымі, ды хоць бы дакладнасці.

"Ад тэксту да хранатопа" — літаратурна-мастацкае выданне. Новая кніга П. Васючэнкі — **знаўцы літаратуры** — ва ўмоўнай рэтраспектыве гэтага пласта яго творчасці як бы "зацвярджае" эфектыўнасць эсэістычных манеры пісьма ў справе своеасаблівай "папулярнасці" плёну навуковых даследаванняў аўтара. Канцэптуальна важныя літаратуразнаўчыя ідэі ды высновы надзвычай утульна пачуваюцца ў зборніку "артыкулаў, эсэ, пятрогліфаў" і, на мой погляд, даволі гарманічна суіснуюць з узорами культурасофскіх рэфлексій, што ад літаратуры адштурхоўваюцца, але ж нязменна да яе і вяртаюцца.

У тэксце "Літаратура катастроф і лабірынтаў (Замест прадмовы)", якім адкрываецца кніга, П. Васючэнка імкнецца перадусім акрэсліць уласнае разуменне той сістэмы гісторыка-культурных каардынат, якая прадвызначыла спецыфіку станаўлення і эвалюцыі нацыянальнага мастацтва слова: "...катастрофа, яе прадчуванне або перажыванне сталася істотнай часткай беларускага светаадчування". Менавіта эсэістычная зададзенасць аўтарскага пісьма абумоўлівае непазбежную ў такіх выпадках **белетрызацыю** вынікаў літаратуразнаўчага доследу: у гэтых "уводзінах" да зборніка (як і ў многіх іншых уключаных у яго тэкстах) мова паняццяў спляўляецца з мовай вобразаў, прычым мастацкая экспрэсія відавочна пераважае над бесстаронняй навуковай аналітыкай (напрыклад, "настраёвая дамінанта" сучаснага літпрацэсу матэрыялізуецца ў вобразе-настроі "трывожнага чакання"). П. Васючэнка нібыта назапашвае для айчынай літаратурнай "фенаменалогіі" адмысловыя "сімвалічныя метафары", прычым не пераймаюцца наконі іх колькасці, але дбае пра іх рэальную важкасць ("...устойлівае метафара беларускай культуры — шлях праз сутарэнні, праз лабірынты"; да "лабірынтападобнасці" нацыянальнай парадыгмы культурнага развіцця аўтар вяртаецца і ў артыкуле "Першаадкрывальнік з роду Ластаў (Мастацкія адкрыцці Вацлава Ластоўскага)").

І ў жанравых, і ў кампазіцыйных адносінах кніга "Ад тэксту да хранатопа" можа ўважацца — у межах айчынай літаратурнай прасторы — за выданне традыцыйнае. Затое прадстаўленая ў зборніку індывідуальна-аўтарскія ("аказіянальна") інтэрпрэтацыі добра вядомых з'яў і твораў беларускай літаратурнай класікі бяс-

насуперак размаітым прагнозам і праорцтвам, ёсць і ў нас пэўныя дасягненні на шляху да агульнай эсэізацыі (чытай: актуалізацыі ці хоць бы папулярнасці) найноўшай літаратурна-крытычнай творчасці. Не будзем разменьвацца на "дробязі" (а іх багата можна навыхопіваць з публікацый як у друкаваных выданнях, так і ў Сеціве) ды неабачліва займаць публіку (а раптам да часу стоміцца, даткавія наша!) трывіяльнымі фокусамі. Выцягнем адразу капялюш з зайцам — кнігу Пятро Васючэнкі "Ад тэксту да хранатопа", якая пабачыла свет у 2009 годзе. Менавіта яна падаецца ці не найбольш рэчывым доказам таго, што айчыннае літаратуразнаўства ўпарта актуалізуецца, то бок мае самыя рашучыя намеры змагацца за рэальнага чытача для беларускай літаратуры.

спрэчна ўразіць многіх (асабліва глыбока тых, хто ўзгаданы на традыцыйных для "рускага, савецкага літаратуразнаўства" тэарэтыка-метадалагічных падыходах да гісторыка-літаратурнага працэсу). Выключная інтэлігентнасць і прафесійная дасведчанасць П. Васючэнкі гарантуюць літаратурную класіку (і літаратуразнаўчую таксама) ад "руйнаванняў" і гвалтоўнага "перадзелу маёмасці". Разам з тым, ужо ў "заместпрадмовым" тэксце кнігі заўважаюцца адзнакі хоць і непафаснай, але даволі істотнай рэвізіі, скіраванай на ўдакладненне не столькі "найменняў", колькі сутнасных характарыстык літаратурных з'яў (так, Алякс Рэзанаў атэстуецца аўтарам як "мэтр нацыянальнага сюррэалізму, творчы спадкаемца П'ёма Апалінэра").

спаборнічае **трансцэндэнтцыя**, у П. Васючэнкі — усюдысіяная і наймагутнейшая, як барокавая Боская Метафара, шматаблічная, як антычны Пратэй: "Рух коласаўскай вобразна-сімвалічнай сістэмы геацэнтрычны, скіраваны да зямных, хтанічных першаасноваў. Вобраз зямлі разгортваецца, пашыраецца, набывае ўнутраную структуру, і, як мы бачым далей, выяўляе зямную таямніцу, **зямную трансцэндэнтцыю**" ("Таёмны вы, зямлі скрыжалі!.." (Мастацкія таямніцы Якуба Коласа)).

Якраз тое, што П. Васючэнка часта ўжывае слова "трансцэндэнтцыя" і вольна абыходзіцца з тэрмінам "трансцэндэнталізм", для іншых ёсць падстава для абурэння і, адпаведна, энергічнай крытыкі. Тэтань б'юцца (перапрашаю — палемізуюць) — чытачу карысць:

Выключная інтэлігентнасць і прафесійная дасведчанасць П. Васючэнкі гарантуюць літаратурную класіку (і літаратуразнаўчую таксама) ад "руйнаванняў" і гвалтоўнага "перадзелу маёмасці". Разам з тым, ужо ў "заместпрадмовым" тэксце кнігі заўважаюцца адзнакі хоць і непафаснай, але даволі істотнай рэвізіі, скіраванай на ўдакладненне не столькі "найменняў", колькі сутнасных характарыстык літаратурных з'яў (так, Алякс Рэзанаў атэстуецца аўтарам як "мэтр нацыянальнага сюррэалізму, творчы спадкаемца П'ёма Апалінэра").

У першым раздзеле зборніка — "Трансцэндэнтальныя класікі" — згаданы адзнакі набываюць паслядоўнасць і маштабнасць спланаванай акцыі, мэтай якой (як мне падалося) з'яўляецца ўсталяванне **гегемоніі сімвалізму** ў абсягах класічнай беларускай літаратуры XIX — XX стагоддзяў:

"...традыцыяналізм у нашым пісьменстве звязаны не толькі з такімі накірункамі, як рэалізм або рамантызм. Вытокі нацыянальнай традыцыі знаходзяцца і ў звязку з нерэалістычнымі, пострамантычнымі літаратурнымі стылямі, адным з якіх з'яўляецца **сімвалізм**. <...> Эстэтыка сімвалізму, якая працягваецца ў пакрыёмнай вобразнасці Коласа, складае істотны рэгістр яго творчасці" ("Таёмны вы, зямлі скрыжалі!.." (Мастацкія таямніцы Якуба Коласа));

"Праз Лесунова лютэрака ён (Максім Багдановіч. — **I. III**) сузірае Беларусь — "зачарованае царства", якое не памерла, а застыла ў часе. Яна не памерла, яна — у забыцці; апошнія слова расчытваецца як "за-быццё", тая самая трансцэндэнтальная рэчаіснасць, якую гэтак апантана шукалі сімвалісты" ("Лесунова лютэрака (Максім Багдановіч і сімвалізм)).

Варта зазначыць, што на грунце сімвалізму літаратурнага ў тэксце трэцяга раздзела "Выніковыя эсэ" ўзрастаюць ці не касмічнага (калі ўважаць нацыянальную анталогію за адмысловы Сусвет) маштабу абагульненні: "Хага як замкнёная на замкі душа ёсць сымболом беларускай эзатэрыкі і інтравертнасці" ("Беларус вачыма беларуса").

Акрэсленая ў зборніку П. Васючэнкі мадэль станаўлення і развіцця класічнай нацыянальнай літаратуры трымаецца, натуральна, не на адным "кіце". З сімвалізмам у многіх артыкулах і эсэ зборніка ("Купала і літаратурны свет", "Зачараванасць патаёмным (Максім Гарэцкі і сімвалізм)", "Беларус вачыма беларуса" і інш.) паспяхова

прыклад, фразу "У поўнай таямніцы і метамарфозаў кнізе Васючэнкі можна сустрэць і "ручаёвую трансцэндэнтцыю..." добра было б суаднесці з рэальнай назвай артыкула П. Васючэнкі: "Ручаёвая" трансцэндэнтцыя: Мадэль чалавечага існавання ў паэзіі Аляся Гаруна". Але і без таго, памятаючы пра мэтавасць і сутнасць звычайнай (банальнай) рэцэнзіі, удаецца толькі пункцірна адзначыць набыткі і перашкоды творцы на шляху *ад тэксту да хранатопа*. Так, вобразная дакладнасць, метафарычнасць і адначасова рацыянальнасць, узважанасць меркаванняў, высока ў новай кнізе П. Васючэнкі ўтвараюць ядро індывідуальна-аўтарскага стылю: "У змаганні з простаю лініяю барока дажыло да нашага часу і адрадылася ў формах новага барока" ("Змаганне з простаю лініяю" ("Ладззя Роспачы" Уладзіміра Караткевіча)).

Аднак часам захопленасць аўтара канкрэтным мастацкім матэрыялам нібыта аслабляе яго ўважлівасць да "дэталей". Вынікам становіцца альбо змушанае суседства некаторых паняццяў ды з'яў ("Вядома, што Ластоўскі задумваў стварыць гіпертэкст — белетрызаваць беларускую міфалогію, складзіць беларускую "Калевалу" ("Першаадкрывальнік з роду Ластаў (Мастацкія адкрыцці Вацлава Ластоўскага)", альбо іх дзівосная... глабалізацыя. "Літаратура XX стагоддзя вынайшла жанр рамана-дня ("Уліс" Джойса, "Дзін дзень Івана Дзянісавіча" Салжаніцына)", — чытаем у "канспекце лекцыі, які ператварыўся ў эсэ". Апаўдана А. Салжаніцына "Ц-854. Один день одного эска" намаганнем волі галоўнага рэдактара "Новаго мира" А. Твардоўскага ператварылася ў аповесць "Один день Ивана Денисовича". Ці варта наракаць, што аповесць — падчас руху да хранатопа — падрасла да рамана?..

У прэамбуле да другога раздзела "Анатомія аднаго шэдэўра" аўтар дакладна акрэсліў тэхналогію і мэты літаратуразнаўчага аналізавання: шэдэўр, быццам будзільнік, разбіраецца і збіраецца для таго, каб мелася магчымасць "пераканацца не толькі ў чужой, але і ў сваёй таленавісці. Ва ўменні пазнаць і зразумець шэдэўр". Куды ж таленту (хоць свайму, хоць чужому) без маштабнасці дзеяў і высноў? У адным з выніковых эсэ П. Васючэнка сцвярджае, што "гібель літаратуры адкладваецца", папярэдне фармулюючы наступную аксіёму літаратурнага быцця: "Пісьменнікі не прадказваюць будучыню. Яны яе праграмуюць". Дагэтуль асабіста ў мяне не было падстаў не даяраць футуралагічнаму дару Пятро Васючэнкі — самага **сімвалістага** з усіх вядомых мне беларускіх літаратуразнаўцаў. (Каб ён меў *лішні* час, думаю, далеў бы выштуркаваць і для даследчыкаў літаратуры сваю **тэорыю празорлівасці**, па аналогіі з "паэзіяй яснабачання" Арцюра Рэмбо). Таму для сябе вырашаю загадзя рыхтавацца да ўсеагульнай сімвалізацыі, эсэізацыі і... бессмяротнасці беларускай літаратуры, бо засведчана ў кнізе "Ад тэксту да хранатопа": "Беларусы ж паводле ментальнасці настроены на нейміручасць, бо яны, як кажа філосаф Валянцін Акудовіч, абраныя вечнасцю".

Ірына ШАЎЛЯКОВА

Якраз перад святкаваннем Дня беларускага пісьменства ў пачатку верасня 2009 года ў Магілёўскай абласной друкарні імя Спірыдона Собаля выйшла ў свет кніга "Прыдняпроўе — маё натхненне". Выданне падрыхтавана абласным аддзяленнем грамадскага аб'яднання "Саюз пісьменнікаў Беларусі".

Літаратурны альманах Магілёўшчыны

Чым жа можа зацікавіць чытача гэта кніга?

Перш за ўсё тым, што ў выданні прадстаўлена творчасць сённяшніх паэтаў, празаікаў, публіцыстаў Магілёўшчыны, якія ўваходзяць у склад абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Вершы, паэмы, апаўданы, нарысы пра дзень сённяшні і далёкае мінулае даюць добрае ўяўленне аб літаратурным жыцці ў Магілёўскім Прыдняпроўі. З фотаздымкаў і кароткіх біяграфій чытач мае магчымасць даведацца пра жыццёвы і творчы шлях аўтараў.

Як сцвярджае ўкладальнік гэтага выдання старшыня абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Дуктаў, у альманах нашы аўтары прапаноўвалі свае творы на асабісты выбар і густ.

Вядомы па шматлікіх зборніках паэзіі паэт Іван Пехце-раў змясціў у альманаху паэму "Подзвіг Магілёва", якая напісана на рускай мове.

Горацкая паэтэса Ніна Кавалёва прапанавала чытачам рідкую вершаў пра хараво роднага краю, прыгажосць прыроды. Свайму роднаму гораду яна прысвяціла такія радкі:

Я люблю цябе, горад,
За вяслы настрой.
Пяць абветраных горак
На далоні зямной.
Ты мне родны, як маці,
І надзейны, як брат.
Давялося спаткаці
Гор і горак мне шмат.

Чытачам альманаха прадстаўлена таксама магчымасць пазнаёміцца з вершамі кліматвіцкага паэта Міколы Мінчанкі, магілёўчана Васіля Рагаўцова, Аляксандра Казека, Віктара Кунцэвіча, абруйчаніна Аляксандра Новіка, быхаўчаніна Міколы Леўчанкі.

Свае праязныя творы прапаноўваюць Васіль Шабалтас з Асіповіч, Мікола Давідовіч з Бабруйска, Апанас Палітыка з Крычава, Аляксандр Церахаў з Магілёва.

Чавускі пісьменнік Валянцін Крыжэвіч публікуе ў альманаху фантастычную аповесць "Посланнікі руэны". Аповесць напісана на рускай мове і зацікавіць аматараў фантастыкі.

У гэтым выданні змешчаны таксама нарысы, эсэ празаікаў-дакументалістаў магілёўчана Аляксандра Косперава, Міколы Барысенкі, Яўгена Соцікава, Міколы Хобатава, крычаўскага пісьменніка Аляксандра Балдоўскага, гумарыстычныя апаўданы бляніцкага літаратара Міколы Падабеда.

Увогуле ж творы кожнага з дваццаці шасці аўтараў павойнага цікавыя, у многім павучальныя і, хоцацца верыць, знойдуць свайго чытача.

Наклад альманаха "Прыдняпроўе — маё натхненне" (500 экзэмпляраў) размеркаваны па абласных, гарадскіх і раённых бібліятэках Магілёўскай вобласці. Там чытачы і змогуць пазнаёміцца з творами сённяшніх магілёўскіх пісьменнікаў.

Мікола ХОБАТАЎ

**Алесь
ЖЫГУНОЎ**

«Я не пішу,
паверце, вершы...»

З былога

Я зноў прыйшоў на твая сцежкі,
Да той бярозкі маладой,
Дзе ты гарыла не усмешкі
Начной дажджліваю парой.

І я, як на спатканні першым,
Ад хвалявання ўвесь трымцеў
І ўраз забыў свае ўсе вершы,
Што пачытаць табе хацеў.

Ліхтарык нам свяціў, як зорка,
У той ігьліі начной...
Прызнаюся: было мне горка,
Што ты са мной і не са мной.

Сплывала ноч, як аблачына,
І смутак агарнуў таму.
А негде твой не спаў мужчына,
І не зайздросціў я яму.

Перасяляйся да мяне
На ўсё малінавае лета.
Пакуль жыве душа паэта,
Цябе ніхто тут не кране.

Прыроды дзіўнае жытло,
Кілім бялюткай канюшыны —

Перасяляйся, тут святло,
Тут не змаўкае грай птушыны.

Павер, ніхто не папракне,
(І ёсць для радасці прычына).
Перасяляйся да мяне
І нараджайся як жанчына.

Чужыя ідэалы, як свае,
Цаніў і атрымаў урэшце стому.
І гэтак захацелася гадоху,
Дзе роднасці, душэўнасці стае.

І гэтак захацелася туды,
Адкуль уцёк калісьці на світанку,
Дзе мудрыя вясковыя дзяды,
Як сто гадоў таму, сядзяць на ганку.

Прысяду побач, сціпла памаўчу,
Пасля прагоўжу шчырую бясегу.
Адчую, што нікуды не хачу...
...А раницай збяруся і паеду.

Кашу на досвітку атаву,
Хай маладзейшы першы ўкос.
Мне вецер цёплы і ласкавы
Даносіць гаману бяроз.

І я, вядома, разумею
Іх сум глыбокі, іхні слеў.
Бо гаварыць і сам умею
На мове кветак, траў і грэў.

Мажліва, я такі не першы
Паклоннік велічнай красы.
Я не пішу, паверце, вершы —
Прыроды чую галасы.

Калі падумаю пра восень,
Бяроз пажоўкляя шатры,
Уміг пачую, як галосіць
Наўкол самотныя вятры.

А пра зіму калі згадаю —
Агразу з'явіцца зіма:
Снягі ад краю і да краю,
І нават сцежачкі няма.

А без вясны ну як, скажыце?
Усім няможна без вясны —
Звініць жаўроначка ў блакіце,
І маладыя сняцца сны.

А сёння раскашуе лета,
Цвітуць мядовыя лугі...
Таму і на душы паэта —
Ані хвіліначкі тугі.

Не хочацца гамоў,
а хочацца у далеч:
Яшчэ не ўсё пазнаў,
яшчэ не ўсё спасціг.
Наіўны, далбог, — ганюся за гагамі,
Якія я пражыў, ды не дагнаць мне іх.

Шарэе далягляд, кастры разводзіць восень,
У хмарнай вышыні —
самота журавоў.
Я ж столькі загадаў!..

Але не ўсё збылося,
І, можа быць, таму не хочацца гамоў.

Водарам восені поўніцца жнівень,
Як я люблю гэты сцішаны час!
Паспакайнелі долы і нівы,
Свой залаты нам аддаўшы запас.

Лёгка матыў вечаровага смутку,
Дзе павуцінка, як матылёк...
Золата лісця асыплецца хутка,
Долу закружыць апошні лісток.

І на лістку я, нібы на паперы,
Верш самы лепшы табе напішу
І папрашу ў ім надзеі і веры,
Ну і любові яшчэ папрашу.

Дэбют

**Наста
РАГАЎЦОВА**

Гэта мае першыя паэтычныя спробы...
Покліч душы выказацца аб тым, што баліць,
што не дае спакою... Аб прыродзе,
такой прыгожай у розныя поры года,
шчырай і даверлівай... Аб чалавеку: ці
з'яўляецца ён такім? А яшчэ — аб маёй вёсачцы
Нецкаў, што згубілася сярод лясоў і ўзлескаў
Чэрыкаўскага краю. Бо там я правяла не адны
канікулы, знаходзячы супакой для свае Душы
ад гарадскога глуму. Бо там бабуліна хаціна,
якая мне ўзімку давала прытулак на цёплай печы — з
марозу акаледай... І ўсё гэта такое дарагое,
роднае, незабыўнае... Пра гэта светла помніцца
і — у часныя бессані — мройцца...

А нарадзілася я ў горадзе Магілёве ў 1983 годзе,
скончыла факультэт замежных моў мясцовага
універсітэта, які носіць імя нашага земляка,
народнага паэта А. Куляшова. Цяпер працягваю
вучыцца ў аспірантуры.

Мроі

У чалавека няма нічога такога,
чаго няма ў прыродзе.
А калі і ёсць,
дык толькі непатрэбнае.

Гавораць, што чалавек
адухаўляе прыроду.
Ці не многа ён на сябе
бярэ?
Яна і без яго
жывая.

Хто думае,
што людзі лепшыя за звяроў, —
той сляпы.

Шчасце —
што сняжынка.
Толькі дакранешся —
знікае.

Кожны з нас
адзінокі.
І ў гэтым мы —
не адзінокія.

Жыць дапамагае святло,
якое ў нашай Душы.
Толькі яму трэба дазволіць
жыць.

І цемра не страшная,
калі будзеш сагрэты
святлом
свае Душы.

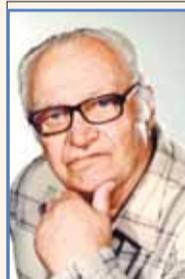
Восень — час роздуму,
зіма — ачышчэння,
вясна — абнаўлення,
лета — спакусы.
...Прырода ўся як на далоні.
Толькі трэба адчуваць...

Ці не топчуць людзі снег таму,
што ім слепіць вочы
чысціня?

Шкадуў не пра тое,
што некага не паслухаў,
а пра тое,
што не паслухаў
сябе.

У гэтым жыцці
ўсёкае бывае.
Нават боль,
які ўжо
не адчуваеш...

Чалавек —
што грэва:
без сваіх каранёў —
засохне.

**Мікола
СІСКЕВІЧ-
НАРАЧАНСКИ**

Веру восені...

Асенняя прыгажосці шчыра веру, —
І любасна, і радасна наўкол.
Лісты пажоўцелую паперу,
Тугія шаблі доўгага аеру
Трасе ахапкамі яна на дол.

Жыццю пачатак вызначае жыта.
Жыццё ідзе з зямлі ад каранёў.
Яно адным вузельчыкам спавіта,
У жыватворнай глебе сакавітай,
У таямнічым водгуку пластоў.

У восені — спакусныя адценні.
Як не зайздросціць ім! Але я ўсё ж
Прашу яе: "Хоць на адно імгненне
Сваім багаццем дзень мой упрыгож!.."

Старыя песні

Стаяць на рэйдзе нашы брыганціны.
Валянцін Лукша.

Старыя песні не пайшлі ад нас,
Пулсуюць у крыві, вякуюць з намі.
На перакліччы баявой з сябрамі
Звальняцца не збіраюцца ў запас.

Старыя песні нельга выкідаць,
Старыя песні — новым пабрацімы...
Чаму пра мужнасць
гордай брыганціны
Экраны і прыёмнікі маўчаць?

Старыя песні не сплылі ў нябыт.
Старыя песні — стойкія салдаты.
Дні нараджэння ёсць у іх і даты,
Вышэйшыя ўсялякіх пірамід.

Яны былі пахрышчаны дажджом,
Прайшлі праз будаўнічыя пляцоўкі,
Нафтавікоў прымерылі спяцоўкі, —
Для іх Прыдзвінне — заповітны дом.

Адрынуць нельга нам і разлюбіць
Матыў пра гарызонт бяскрайні новы,
Каб шлях адолець цяжкі і суровы,
Упартым і натхнёным трэба быць.

О, колькі ў іх бяссоннай габрыні!
Пуховыя не пясцілі іх хвалі,
Яны сябе ўсяночна гартавалі
І не жылі ва ўтульнай цішыні.

Яны ў Сусвеце сонечным звяняць,
Не сорамна нам з імі і не грэшня
На брыганцінах у прастор мяцежны
Па сонечныя ўсходы агльываць.

Ад іх і ў тундры вее целынёй,
Ніколі з імі не бывае душна.
Агеньчык іх жывога дабрадуша
Праменіцца ўсявышна над зямлёй.

Адкрыла ім гісторыя вякі.
Старыя песні — зоры-светалюбы,
Заўзятыя вандроўнікі, Калумбы,
Прайшлі шыроты і мацерыкі.

Яны — бы гімн вялікіх перамог...
Бывала, закулісная інтрыга
На іх лядовай напывала крыгай,
Ды ганьбы цень адолець іх не мог.

...Вясны ў душы нястыманы наплыву,
І лашчыцца да рук салёны вецер,
Жыве пакуль яшчэ на белым свеце
Гарачы летуценнікаў матыў.

Зноў акварэлі якар узнялі,
Паходам новым мрояць брыганціны,
Зноў на прасторы радаснай і сіняй
З надзейнымі сябрамі адплылі.

Нязменныя паэты! Зноў вам жыць
У буданах і ля кастроў світання,
Дзе ёсць будоўля, вернасць і каханне, —
Хай незмаўкальны голас ваш гучыць!

Правінцыя

Тут тратуары не граўляныя, —
Асфальт блішчынкамі навошчаны,
Дзе вулкі перакрываюцца
Былі каменнямі намошчаны.

І госці нават тут нязваныя
Лепш, чым свая радня, прымаюцца.
Прысмакі ў кубачкі гліняныя
Паг коптур міла наліваюцца.

Тут шчасце сонечна ўсміхаецца
І радасць ходзіць велікодная,
І Беларусь тут пачынаецца
І найсвяцейшая, і родная.

Размовы тут гучаць нязвычайныя,
Пагасленыя і сакрэтныя.
Ля хатаў кветнічкі палічаны,
Назовы ў кожнага адметныя.

Такое цуда тут збываецца,
Не ўбачыш на сталічных вуліцах.
Дзень разам з пеўнем прачынаецца,
І да сялянскай працы туліцца.

Жыве глыбінная правінцыя!
Ля печы кралі завіхаюцца,
Варожаць на спатканне
з прынцамі,

А твая —
з казкі не вяртаюцца.

Красуні мараць з гарманістамі
Блукаць узмежжамі жытнёвымі,
Праводзіць захады агністыя,
Вітаць світаначкі ружовыя.

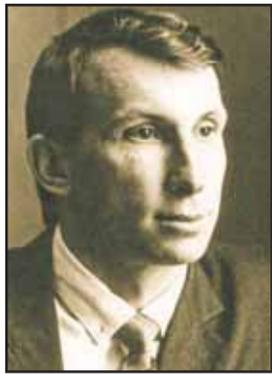
Іх аднагодкі местачковыя
Зямлячкай грукы
не цураюцца,
Гуртом на вечары зімовыя
Прыязна ў горадзе збіраюцца.

Тады баяны хлопцаў новыя
Аб нечым мрояць і спрачаюцца,
Яны для іх там па-вясковому
Шчымлівым спевам захлапаюцца.

Фота Кастуся Дробава

Вясковае каханне

Віктар СУПРУНЧУК

Апавяданне

тарыстам. На маёўцы з ім два разы станчыла. Добра, што ўсе былі на падпітку. Прыціснуў да сябе і пацалаваў. І першы раз, і другі. Можна, і адбівалася б, але людзі кругом. Быў яшчэ нежанаты. Чула, нібыта дужа ласы да кабет. Хоць знешне ніколі не скажаш, што дужа спрытны да гэтай справы. Рыжаваты, спераду рэдкія зубы. Недаарэмна кажучы жанчыны: не вер рэдказубаму — ашукае. Але ж нібыта ніводны мужчына ў вёсцы не здолеў перамагчы яго на рукі.

Кацярына выйшла з сенцаў і, як ёй падалося, вельмі строга выгукнула:

— Шчо ж ты робіш, паразіт?! А калі б у мяне бялізна вісела? Шчо тады?..

— Шчо тады? — перапытаў Мазур, зняў акулера, выцер іх насоўкай, больш падобнай на аначу.

Мусіць, ёю і машыну выцірае, падумала Кацярына.

— Шчо тады, кажаш?..

Як стаяў, так і прыхіліўся сваёй бруднай адзежынай да Кацярыны, да яе новай, колеру марской хвалі, сукенкі. Ашчаперыў галаву і пачаў прагна цалаваць, пэцкаючы мурзатым тварам, шыю, вусны, валасы. З усёй моцы ўпершыся рукамі ў яго грудзі, Кацярына толькі здолела прашаптаць:

— Людзі ж, людзі...

— Якія людзі, дзе ты бачыла іх?

— Пусці. Зараз Уладзік на абед прыйдзе.

— Які абед. Ён паехаў пад Ружаны па лес.

— Дык ты прыехаў папіць вады, ці паведаміць, куды паехаў Уладзік?

— І тое, і другое...

Яна не паспела ачوماцца, як Мазур, паціху націскаючы, увапхнуў яе ў сенцы. Яшчэ хвіліна, і яны былі ўжо ў хаце. Тут ён яе адпусціў. Сеў на крэсла, якое Кацярына тыдзень назад шаравала з парашком, два дні сушыла, цягаючы з хаты ў двор і з двара ў хату.

Яна падала яму вялікую конаўку вады, вымавіла:

— Ну, ты і свіння. Не мог сесці на ўслон. Узлез у сваім камбінзоне на крэсла. І дома так робіш?

— Не, дома так не раблю. На кубак...

Кацярына падышла да яго забраць посуд. Ён ухашў за руку, пацягнуў да сябе.

— Ды што ж такое!? Дзевак табе мала вакол?

— Яны не такія смачныя...

Мазур зноў пачаў яе цалаваць і павёў, павёў па пакоі, нібыта танцуючы. Яна адчула, якія ў яго дужыя рукі. І пахне здаровым мужчынскім потам. Пах бензіна і мазута нават прыемны.

— Як пацалаваў на маёўку, дасюль не магу забыць. Яшчэ хочацца...

— Моцна?..

— Моцна...

Кацярына забылася пра існаванне Уладзіка, дзяцей. Забылася, куды збіралася і пра ўсё на свеце. Рукі зараз былі патрэбны толькі руці Мазура, вусны, моцнае, напятае, бы струна, цела. Праз колькі хвілін яна сама цалавала яго, лашчылася, бы марцовая кошка, ледзь не муркала ад шчасця, ад свята, што падарыў Мазур. А ён ляжаў задаволены, раскінуўшыся на ложку, пыхкаў цыгарэтаю. Кацярынінае замілаванне прымаў як звычайнае.

— Ты, што курыш? — нарэшце ачулася, прыйшла ў сябе.

— А што, нельга?

— Уладзік жа не курыць. Пачуе і адрозу зразумею, што мужчына быў.

— Ты скажы, быццам сама курыш.

— Я не куру, ён жа ведае. Ці ён дурны?

— А ты вазьмі і закуры...

— Не! Ты што?

— А што? Пакаштуй.

— Ну, ты, д'ябал-спакуснік, — Кацярына ўзяла цыгарету, закурыла.

Спярыша здалася горка, потым — і нічога. Падумалася, гэтак раз-другі, ды і па-сапраўднаму закурыш. А на душы было лёгка-лёгка. Хацелася спяваць, танчыць. І захацелася зноў у абдымкі да Мазура. Аднак ён ускочыў з ложка, хуценька апрагнуўся, пацалаваў яе.

— Прабач, трэба ехаць у поле, а то пошукі пачнуць. Хутка ўбачымся.

— Буду чакаць, — не адпускала са сваіх абдымкаў Кацярына, — і жартаўліва дадала: — Не пушчу, не пушчу...

Ён лёгенька адштурхнуў яе і пабег з хаты. Яна знясілена прысела на крэсла, на якім сядзеў Мазур і нібы адчула яго цяпло, дыханне, пах. Якая ўжо тут крама. Можна пасля абеду схадзіць. Есці есць што. Галодныя не будуць.

...Лягнулі дзверы. Увайшоў Уладзік, як заўжды, без настрою, панылы. Непаголены, згорблены, як усё роўна бацьку, ці маці пахаваў. Твар брудны, як і ў Мазура, але сёння чамусьці асабліва непрыемны. Пот цячэ па лысіне, носам шморгае. Што такое здарылася?

— Навошта заязджаў Мазур? — адрозу з парога.

— Скуль ты ведаеш?

— Яшчэ ад Падвер'я ўбачыў: стаіць ля хаты ягоная машына. Шчо яму трэ было?

— Хацеў мяне пацалаваць.

— Шчо? — спіснуўшы кулак, зрабіў крок да жонкі.

— Ну-ну!.. Забыў мае ўрокі, дык напамню. Жартаў калі не разумееш, дык не тлумі мне галаву.

З гэтага часу Мазур з Кацярынай пачалі сустракацца амаль штодня. У горадзе, надыдзе пара, тайнае робіцца відэачымым, а ў вёсцы тым больш. Звон ляціць імкліва. Нават не паспееш дадумаць, што казаць у сваё апраўданне.

...Кацярына гатавала стол. У сына заўтра дзень нараджэння. Смажыла, варыла. Дзяцей павінна было прыйсці чалавек дванаццаць. Яшчэ дарослых шасцёра. Атрымліваюцца добрыя госці.

Толькі зварыла квашаніну, разліла па талерках і вынесла ў камору. І тут у хату ўляцеў, бы звяр'яцеўшы, Уладзік. Крычыць: курва, поскудзь, свалата; заб'ю, зарэжу цябе і твайго огера. Палюбоўніка, значыць. Кулакамі размахвае, скача, пена з рота прэ. Дурань, чыстай вады дурань. Кацярына плонуда яму ў твар, і некай спакойна, без усялякага хвалявання пачала збіраць адзенне ў вялізную сумку, з якой у дзевяностых гадах ездзіла ў Польшчу. Пасля патэлефанавала Мазуру. Ён даўно прапаноўваў пераехаць да яго. У хаце адна старэнняя маці, перашкаджаць ім не будзе. А як дзеці? Не, дзеці не трэба. Сваіх зробяць. А гэтых хай папыхач гадуе. Доўга не згаджалася Кацярына, а цяпер пагадзілася. Адно жаданне было: з'ехаць як хутчэй. Абыдла жыць з некаханым, нецікавым чалавекам, які думае толькі пра камбікорм, свінні, карову. І часцяком у хляве, цішком ад жонкі, выжлуктае бутэльку віна.

На дзень нараджэння яшчэ пабыла ў хаце. Выпіла чарку з гасцямі, паспявала, нават пацавала "Лявоніху". Назаўтра

з чыстай душой Кацярына пачала з Мазурам да яго. Новая свякруха мала гаварыла, больш маўчала. Толькі на печы, перад тым як заснуць, кожны дзень штосьці бубніла. Аднойчы Кацярына пачула: малады хлопец, чужую жонку прывёў. Дзевак паўсвета, а ён — другую мамку сабе знайшоў.

Дзяцей Кацярына наведвала часта, але старалася, каб Уладзіка не было. Не тое што яго баялася, проста нікавата сябе адчувала.

З Мазурам кожная ноч была гарачай, салодкай. Раніцай не хацелася ўставаць з ложка. Так яны пражылі паўгода. Спярыша ў вёсцы стаяў гул. Усе забыліся пра Чачню, Амерыку, Афганістан, перасталі клясці мясцовую ўладу. Адна размова была пра новую маладую сям'ю.

Неяк Кацярына сабралася мыць бялізну. Кідала ў машыну. На кашулі Мазура ўбачыла дзве вялікія плямы ад памады. Чужой памады, бо сама такой не карысталася. Увечары яна сварылася, адмаўлялася падаваць есці Мазуру. Потым сабе здзіўлялася, як так магло. Ён доўга маўчаў, слухаў, толькі ўсё выціраў акулерамі. Гэта была дакладная адзнака ягонай узбуджанасці. Аднак Кацярына не магла ніяк супакоіцца і ўсё крычала, абражаючы яго.

Мазур моўчкі, няспешна, па зборай па хаце яе рэчы, запхаў у сумку і вынес у двор. Пасля ўзяў Кацярыну за руку. Як была ў халаце і тапках, вывёў за парог і зачыніў за ёй дзверы.

Ноч яна прасядзела, дрыжучы ад холаду, у садзе. Раніцай папрасіла суседа падвезці яе.

Кацярына зайшла ў сваю хату і ледзь не страціла прытомнасць. На ўслоне ля печы сядзелі Уладзік і дзеці. Яна ўпала на калені перад імі і заплакала. Цяклі слёзы, але адрозу знікала: іх выціралі рукі самых дарагіх для яе людзей. Цяпер яна гэта зразумела.

Дні цяклі, як вада ў рэчцы. У клопаце, турботах. Ужо быццам і забыліся ў вёсцы пра іхні раман з Мазурам, але ж так проста твая паўгода з сэрца не выкінеш. Не раз прачыналася Кацярына ад таго, што заплакала ў сне, сварылася з Мазурам і нават білася. Хоць да гэтага не дайшло. Бывала, пачуўшы цяжкае дыханне грузавіка, выходзіла ў двор і глядзела: а раптам ён?

Да Уладзіка, здавалася, вярнуліся светлыя і прыгожыя дні пасля вясяля. Такі стаў абыходлівы, ласкавы. Зубы пачаў чысціць. Як паголіцца, адэкалонам твар папырскае. Ездзіў у райцэнтр і адтуль вялізны букет прывёз. Здурнеў мужык, у дварэ сваіх мора хапае. Нічога не сказала, падзаквала. Нават пацалавала. Дык ён да дванаціці ночы калоў дрывы. Суседка Казліха Маня заходзіла, пытаецца: "Што гэта ён у цябе ўсё стукіць? Спаць не дае".

...У іхній змены на мясакамбінаце быў чарговы медыцынскі агляд. Яе паглядзелі, і па тым, як пераглянуліся ўрач з медсястрой, Кацярына зразумела, што гэта невыпадкова. Яна і сама ўжо з месяц адчувала сябе кепска. Яе пастаянна хістала, нібыта п'яную, балеў правы бок. Да ўрача не звярталася. Наогул лічыла сябе вельмі здаровай. Бабуля пражыла дзевяносты пяць гадоў. У дзевяносты скакала на вяселлі ўнучкі. Чым Кацярына горшая? Як кажучы, па пародзе куры чубатыя.

Дыягназ быў страшны: рак апошняй стадыі. Свае астатнія дні яна ляжала і толькі плакала, маліла Уладзіка яе забіць, альбо атруціць. Так ёй балела.

За некалькі гадзін да смерці Кацярына папрасіла, каб Уладзік паклікаў Мазура. Той падышоў да ложка, бледны, з дрыгачым падбародкам. На яе не глядзеў, маўчаў. Нарэшце вымавіў:

— Прабач...

— Дзякуй... — прашаптала Кацярына, але ўсе, хто стаяў недалёка, гэта таксама пачулі...

Сад ужо адцвіў, і толькі невысокай маладой яблынька ля пограба была яшчэ ўся белая ад квецені і стаяла, нібы вялікі букет, падарунак маладога маладой. Калі Кацярына выходзіла замуж, Уладзік ёй падарыў перад запісам у сельсавеце букет белых кветак. Ён быў вельмі падобны на гэту яблыньку, толькі намянога меншы за яе. Кацярына з замілаваннем аглядзела свой падворак, ваколіцу. Душу нешта шчыміла, хвалявала. Было неяк радасна...

У гняздзе на хляве стаяў на адной назе бусел, бы наглядчык, азіраў наваколле, зрэдку аглашваючы яго клёкатам. "Прыляцеў, харошы мой Савось, прыляцеў!" — усміхнулася сама сабе Кацярына. Нешта запаніўся сёлета Савось. У Балабаса даўно на хаце такі ж вартаўнік стаіць. А Савось запаніўся... Чога гэта? Можна, ледшча знайшоў сабе лепшае?.. Але ж прыляцеў. Унь, бусліха падлятае і хутка заспяваюць над сядзібай яшчэ і буслянты. А Савосем бусла назвала, таму што дзюба ў яго была нечым падобна на нос яе роднага дзядзькі, які жыў на Кляштары.

Як цудоўна жыць, радавацца прыгажосці, што даў чалавеку Бог. Кацярына і сама таксама парупілася: поўны агародчык кветак і ад вуліцы з дух бакоў ля хаты буяюць рознакаляровыя краскі.

Дзеці былі ў школе, Уладзік на працы, і ў яе атрымаўся сапраўдны выхадны. На мясакамбінаце, дзе працавала лабаранткай, быў нейкі прафілактычны ремонт.

Яна зранку прыбралася ў хаце, згатавала абед. На першае — кіслую капусту з грыбамі і аўсяны крупнік з малаком (Уладзік любіць заесці ім абед), на другое — мачанку, а на трэцяе — журавінавы кісель. Сама зараз што-небудзь з'ела б, але ж і так лішнія кілаграмы набрала, сукню ўжо ірвучы.

Чым заняцца? У агарод — рана, усё пасаджана, пасеяна. Можна было б нешта пашыць. Пяць метраў чорнага з бялскае вельвету купіла колісь сабе на спадніцу, дзеціям на штонкі. Толькі ні яна, ні малыя — не голяе. Паспеецца, дзякуй богу, хапае ў хаце добра.

Успомніла: зусім мала хлеба, ды і алею засталася на донцы бутэлькі. Круп трэба купіць, цукру, ды і што, можа, яшчэ воцы ўбачаць.

Адзела новую, пад колер марской хвалі, сукенку, што перад Новым годам прыдбала ў Мінску на рынку ў Ждановічах, зверху накінула лёгкую кофтакчу. Глянула на сябе ў люстэрка. Здаецца, і нічога сабе кабета. Нават няблага. Немалая і невялікая. Валасы каштанавыя, жорсткія, хваляю падаюць на плечы. Каб трошкі карацейшы нос, дык наогул хоць у тэлевізар.

Не кожная артыстка стане ўпоруч. Вочы — карыя, з агеньчыкам, вусны — пухлыя. Шыя — доўгая і белая. Ні разу яшчэ крэмам не мазала, усё ад бацькі і маці. Мама некалі казалі: "Хлопцы табуном за мной бегалі. Глядзі, Кацяня, ты тварам і мяне пераўзышла. Я наламала калісьці дроў, ты асперагайся".

А ў каго з жанчын у вёсцы грудзі лепшыя? Дваіх нарадзіла, а як у дваццацігадовай. А фігура? Трошкі, праўда, клубы шыракаватыя. А так!.. Эх, Уладзік, Уладзік, не цэнні сваю жонку, не цэнні. Прыйдзе з работы, смярдзіць мазутам, табакай, гарэлкай. Паеў, памыўся ці не памыўся і — храпака. Васіль Паследні на маёўцы прычাপіўся і ўсё — Мардзюкова, Мардзюкова. Якая табе я Мардзюкова? Тая старая зусім і ўжо памерла. А я — маладая, і жыць мне, ды жыць. Цікава, якая буду ў старасці? Такая, бы Мардзюкова, ці, як Дуня гарбатая?

Кацярына павярнулася ўправа, улева, зноў аглядзела сябе, падцягнула на клубы ўніз сукенку і, застаўшыся задаволеная сабой, выйшла з хаты. Ёй раптам так стала сумна на ду-

шы, хацелася нечага новага, хвалюючага. Усё вакол было звычайнае, абыякавае, і невядома, калі гэта скончыцца. Лес праз дарогу вельмі цёмны. Возера, знаёмае з дзяцінства... І дом, здаецца, горшы, чым у Кавальца ці Алеся Зялёнага. А бацька?.. Непрыгожы, за ўсё жыццё не навучыўся жыць, як людзі жыць. "Працуюць з Талахуном вартаўнікамі на складзе, дзе захоўваецца спірт. Талахун забыў, калі гарэлку купляў, а бацька хоць бы бутэльку прынес. Гэта не ў яго правіла. А калі нальеш сто грамаў, дык з задавальненнем "чахне". Прынцыповы... Навошта выдаваў тады за Уладзіка? Быццам не бачыў, што зорак з неба не хапае. Вось так табе і трэба, Кацярынка!"

Некалі заляцаўся да Кацярыны лётчык Сяргей. Капітан. Вясель. Усё анекдоты расказваў і спяваў, спяваў: "Кацярынка, Кацярынка, вельмі смачная мандрынка. Палюбі мяне цяпер, а я потым — у чацвер!"

Маці прычাপілася: "Навошта табе гэны лётчык-налётчык? Куды-небудзь пашлоць — і кіне цябе. Альбо разаб'ецца на сваім бамбавозе..." Як у ваду глядзела. За тыдзень да заручын разам з самалётам проста заляцеў у возера. На пахананне Кацярына не хадзіла. Маці не пусціла. Назаўтра зайшоў да іх у хату Антон, сябра Сяргея, таксама капітан. Уляпіў Кацярыне поўху і пайшоў. Яна доўга плакала, ажно істэрыка была. Фельдшарку з бальніцы выклікала.

Ачуняла і — праз месяц выйшла за Уладзіка. Спярыша чапляўся, пацікаў лётчыкам. Аднойчы прыйшоў падпіты і зноў пачаў гаўкаць, бы сабака. Кацярына за шкірку выкінула яго з кухталіямі па парог і па пысе надавала. Пераначаваў у хляве, а раніцай прыпоўз. Плакаў, цалаваў калені. Куды ж цяпер ад яго падзецца?.. Міколку — сем гадкоў, і Зойцы — ўжо дзесціць.

Ад возера, узняўшы воблака шэра-жоўтага пылу і падскокваючы на выбоінах, да іхняй вуліцы ўздоўж поля ляцеў грузавічок. Даўно не было дажджу. І пыл вузкім хвостом ад ветру зацягвала на вуліцу. Вось-вось напальве на хату. Не хапала, каб новую сукню, якую не бачыў яшчэ ніводзін чалавек у вёсцы, абсыпала брудам.

Кацярына жвава вярнулася да сябе ў двор. Дурыла! Ехаў бы па асфальтаванай дарозе. Нясе яго чорт. А калі бялізна ў двары сохла б?..

Аўтамабіль нечакана затармазіў насупраць іхніх варот. І адрозу пыл, што цягнуўся за ім, здаецца, увесць хлынуў у двор. Кацярына ледзь паспела ўскочыць у дом. Ажно бусел-вартаўнік заклякатаў ад нахабнасці таго, хто спыніўся ля сядзібы.

— Эгэй, гаспадыня! Дзе схавалася!? Дай няшчаснаму шафёру вады папіць...

Кацярына зірнула праз шыбку ў верандзе. На ганку стаяў і пасвітваў у рудыя вусы Стась Мазур. Твар, не зразумець, ці то замурзаны, ці то загарэлы. Адно акулера на носе блішчаць. Працаваў разам з Уладзікам. Толькі ён шафёрам, а муж — трак-

Паўлінка перабудовы

Штрыхі да творчасці актрысы Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Зоі Белавосцік.

Вы ніколі не задумваліся, чаму Купала назваў сваю геранію Паўлінкай? Не Паўлінай (чытай — Паваю), а Паўлінкай, дзёрзкаю, неўтаймоўнаю, нашай...

Такою, з трагічнай, Купалавай горыччу ў вачах убачылі мы яе перад самаю тою перабудовай, калі знянцку на нас абрынулася незалежнасць, — такою ўбачылі мы нашу Паўлінку дзякуючы артыстыцы Купалаўскага тэатра Зоі Белавосцік.

дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, дзе выкладаюць, цэлую плеяду маладых актэраў і рэжысэраў; некаторыя з іх падаліся шукаць славу (і знайшлі яе!) у Маскву. Але, як пераконвае час, ніякі тэлесерыяльны глянец не заменіць імгненнага глыбіннага, вось тут і зараз, тэатральнага адкрыцця.

Калі я паглядзела адну з апошніх прэм'ерных пастановак Купалаўскага тэатра "Хам" (рэжысёр Аляксандр Гарцуеў) і пачала разбірацца, што ж са мной адбывалася падчас спектакля, чаму так сціналася, пульсавала мая душа, дык зразумела, што выканаўца галоўнай ролі Валянціна Гарцуева, на шчасце, засвоіла галоўны ўрок сваіх бацькоў, дзядоў і прадзедаў. (Бацька Зоі народны артыст Беларусі Валянцін Белавосцік быў ці не самым дакладным увасабленнем мужчынскага, геранічнага пачатку на беларускай савецкай сцэне, маці Зоі — Вольга Глебава-Сарокіна — піяністкай і надзвычай далікатным, тонкім, інтэлігентным чалавекам, дзед Зоі — легендарны актёр-купалавец Глеб Глебаў...) А галоўны ўрок — гэта досвед жывой, тваёй уласнай жывой душы. І калі геранія Валянціны Гарцуевай намагаецца пераадолець самую сябе (у яе пластыцы ёсць штосьці ад вобразу геналяна французскага скульптара Маёля, які неўтаймоўную пльнь ракі перадаваў праз пластыку агонянай жанчыны), здаецца, фізічна адчуваеш, як душа яе змагаецца з целам. І калі на спектаклі скалане раптам ад пазасвадоммага балеснага воклічу: "Сорамно!", адчуваеш, не толькі за сябе, за ўвесь свет балюча і сорамна.

Гераніі Валянціны Гарцуевай, зусім іншыя, новыя, свежыя, зберагаюць у сабе тое, што дасюль прыцягвае да геранінь яе маці, чыё імя — Зоя — значыць Жыццё. Каб пераадолець у сабе Хама, Раба, Зласліўцу, трэба мець мужнасць захаваць жывою душу. Яна будзе балец, сцінацца, пакутаваць за сваю ўласную недасканаласць і за ўвесь свет, але — спюдзёная крынічная вада жывіць паўнаводную раку.

Адна з найвышэйшых беларускіх тэатральных узнагарод называецца "Крыштальнай Паўлінкай". Для майго пакалення крышталева чыстае, хвалоўчае гучанне Паўлінкі пачалося менавіта з Зоі Белавосцік.

Напярэдадні 1998 года на старонках "ЛіМа" прадстаўлялі некалькі творчых беларускіх сем'яў, у тым ліку Белавосцікаў-Гарцуевых. І там быў успамін пра першы Новы год, які Зоі і Саша сустракалі разам. Саша вылепіў Снегавіка, а Зоі напісала яго акварэлю, лёгкімі, празрыстымі фарбамі.

Празрыстасць, крыштальная чысціня... Хто б ведаў, у якіх пакутах яны нараджаюцца. Але без гэтага няма жыцця і няма творчасці.

Ці не такі галоўны ўрок дае нам сёння цудоўная мастацкая дынастыя Глебавых — Белавосцікаў — Гарцуевых? Зоі ў ёй ярчэе восенскай Зоркай.

Галіна БАГДАНОВА

На здымку: заслужаная артыстка Беларусі Зоі Белавосцік у тэатральнай грэмерцы.

Радуюцца разам

Чароўную го-сцю, якая завітала да нас з Латвіі, завуць Санора Вайце (на здымку). Артыстычная і прыгожая спявачка з фантастычным каларатурным сапрапа, дыяпазон якога тры актавы, уладальніца найвышэйшых узнагарод прэстыжных міжнародных конкурсаў, яна — гонар Латвійскай Нацыянальнай оперы, хаця ўжо не з'яўляецца салісткай гэтага тэатра, бо працуе як вольны мастак. Спаводы Санора бярэ ўдзел у значных оперных праектах Аўстрыі, Германіі, Італіі, Швецыі, Польшчы, Францыі, Аўстраліі, Грэцыі, Кітая, супрацоўнічае з вядомымі дырыжорамі і рэжысёрамі. Яна лічыцца адной з самых бліскучых выканаўцаў партыі Вялеты ў оперы Д. Вердзі "Травіята". Вакальнае і сцэнічнае майстэрства, прыродная абаяльнасць Саноры Вайце ўразілі мінскую публіку і калег па творчасці: 3-га лістапада яна падаравала нам цудоўны вечар з "Травіятай". Удзелу прымадонны з Рыгі ў спектаклі Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі паспрыяла Пасольства Латвіі ў нашай краіне.

Персанальная выстаўка заслужанага дзеяча мастацтваў краіны Уладзіміра Тоўсціка, прымеркаваная да яго 60-годдзя, працуе ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Экспазіцыя пад назвай "Падарожжа па прамінулым стагоддзі" ўключае каля шасцідзясят жывапісных палотнаў, створаных мастаком у 1980 — 2000 гадах. Работы Уладзіміра Тоўсціка — гэта індывідуальны погляд на свет, на няспынную пльнь жыцця, спалучэнне з'яў, уяўленняў і асацыяцый (гл. фота). Вобразная

лірыка-філасофская мова яго карцін, можна сказаць, нараджаецца ў спалучэнні традыцый беларускага выяўленчага мастацтва і ўласнай жывапіснай культуры. "Падарожжа па прамінулым стагоддзі" маршрутамі Уладзіміра Тоўсціка наведнікі музея могуць здзейсніць да 22 лістапада.

Тэнар з Венесуэлы Ідвер Альварэс Радрыгес, якому акампанаваў беларускі піяніст Валеры Савін, прадставіў мінскай публіцы вельмі цікавую і нязвычайную, экзатычную і такую прыцягальную праграму: "Кубінскія boleros для голасу і фартэпіяна". Яго выступленне адбылося ў межах прэзентацыі сумеснага праекта "Выдавецтва Алены Даленкі" (Расія) ды выдавецтва "Andante: editora musical de Cuba" (Куба). Прэзентацыя, наладжаная Пасольствам Рэспублікі Куба ў нашай краіне, Лацінаамерыканскім культурным цэнтрам імя Сімона Балвара ў Мінску, Беларускай дзяржаўнай акадэміяй музыкі ды Выдавецтвам Алены Даленкі, прайшла ў Канцэртнай зале БДАМ.

Шчырае захапленне панавала ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь падчас вечарыны "Мой голас для цябе...". Тут сабраліся таленавітыя творчыя людзі, аматары вакальнага мастацтва і тыя, хто добра ведаў выдатную беларускую спявачку, народную артыстку СССР Святанку Данілюк. Імпрэза прысвечалася 70-годдзю з дня нараджэння незабыўнай опернай прымадонны, якая апошнія гады свайго жыцця прысвяціла канцэртнай дзейнасці на філарманічнай сцэне, а таксама педагогіцы. Присутныя ўспаміналі яркую асобу Святанкі Піліпаўны, паглядзелі відэафілім і паслухалі канцэртную праграму, падрыхтаваную яе маладзёнымі калегамі. Адбылося адкрыццё выстаўкі, падрыхтаванай супрацоўнікамі музея. Прадстаўлены ў экспазіцыі сцэнічныя касцюмы, афішы, праграмы оперных спектакляў, фотаздымкі, асабістыя рэчы Святанкі Данілюк узнавілі часцінку таго вялікага і складанага мастацкага свету, у якім жыла Артыстка.

Лана ІВАНОВА

Класіка Яўгена Глебава

Дастаткова было двух імёнаў на афішы, каб публіку зацікавіў канцэрт, які не меў ні кідкай назвы, ні гучнай рэкламы. Імя першае — Яўген Глебаў: сёлета адзначаецца 80 гадоў дня нараджэння гэтага выдатнага класіка беларускай музыкі XX стагоддзя, і надарылася рэдкасная магчымасць паслухаць у жывым выкананні ўзоры яго шматграннай разнажанравай творчасці. Імя другое — Міхаіл Фінберг: дзякуючы ініцыятыве маэстра і майстэрству яго заслужанага калектыву, Нацыянальнага канцэртнага аркестра Рэспублікі Беларусь, гэтая праграма-прэм'ера была падрыхтавана і прадстаўлена ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У дыялогу жанраў і стыляў, у гучанні інструментаў аркестра, спеву салістаў, вытанчанага камернага грання стваралася атмасфера свята жывой музыкі. Публіка спрыгчынялася да тэатральнасці вобразнага свету "Флаандры" з балета "Ціль Уленшпігель"; да пранікнёнай лірычнасці дзвюх такіх розных і кранальных вальсовых тэм — "Дом мой — сталіца" і мелодыі з кінафільма "Каханая"; да энергетыкі бліскучай аркестравай п'есы, у якой пульсусе лейтматыў музычнай камедыі "Мільянерка"; сонечнай цеплыні і аптымізму шлягера 1980-х "Хаджу сунічнымі барамі"; акварэльнай "Залатой восені", партытуру якой калісьці ўпершыню агучыў эстрадна-сімфанічным аркестр Белтэлерадыё пад кіраўніцтвам кампазітара...

Хтосьці адкрываў для сябе музыку Я. Глебава, як новую прыгожую і захапляльную кнігу. Хтосьці душою вяртаўся ў маладосць, у часы знаёмства з гэтай таленавітай і яркай старонкай айчызнага мастацтва другой паловы 1950-х — канца мінулага стагоддзя. Хтосьці ўспамінаў самога аўтара — майстра аркестравага пісьма, дапытлівага знаўцу прыроды кожнага музычнага інструмента, кампазітара-філосафа, дасціпнага суразмоўцу... І ўсе разам апладзіравалі майстрам жывога гуча, якімі славіцца наш Нацыянальны канцэртны аркестр.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

"Бачыш, вось гэта — Лілея, прынкэса вясновых кветак, — кажа яна стрыманым, але з іскрынкай запалу, галаском. — Гэта... ну, самая галоўная цётка сярод усіх кветак у свеце. У яе сапраўдныя доўгія валасы, бачыш? Іх можна нават прычэсваць. А вось тут Валькірыя — гаспадыня пералётных птушак, адна з якіх сядзіць на яе руцэ..." — менавіта гэтак чынам майстар-лялечнік Галіна Дзмітрук знаёміла маленькае зацікаўленае дзяўчо з экспазіцыяй сваёй персанальнай выставы "Панна DOLL/Я" ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча.

Больш як дзесяць разоў маладая мастачка ўдзельнічала ў міжнародных ды рэспубліканскіх выставах. Яе інтэр'ерныя лялькі занялі годныя месцы ў прыватных калекцыях у Беларусі, Расіі, Швейцарыі, ЗША.

Стыхія спадарыні Дзмітрук — фарфор ды пла-

Яна Дорыць свету Лялькі

стык, менавіта праз гэтыя матэрыялы знайшлі сваё ўвасабленне арыгінальныя лялькі майстра. А яе творы, прадстаўленыя на персанальнай выставе збоўшага ўпершыню, можна было б аб'яднаць у дзве нізкі-серыі: "Каралеўны" ды "Аліса ў Краіне чудаў".

Алісаўская нізка — гэта неверагодная прыгажосць, дзе нават дэманстрацыйны пастамент з'яўляецца часткай непаўторнай атмасферы фантазіі, бо менавіта на ім выведзеная тая альбо іншая цытата, тэматычна звязаная з агульнай кампазіцыяй. Тут пабачыш белага (і не менш чароўнага за вядомы песенны персанаж) труса, які заўсёды спазняецца, а побач з ім гадзіннікі ды гадзіннічкі, якія дакладна паказваюць час ці то нашага свету, ці то чароўнае краіны. Тут мы пабачым саму міс Алісу, Капялюш-майстра, Шалтая-Балтая, а таксама іншых персанажу твора Льюіса Кэрала.

З кожнай лялькай серыі "Каралеўны" пераднамі нібы раскрываецца ўмоўная маленечкая гісторыя, што быццам апраўдвае асобныя дэталі "мастацкае істоты". Цьмяны касцюм ды не вельмі радасны выраз твару паненкі Берты — прымы пагарэлага тэатра — абгрунтоўваецца менавіта пажарышчам. Ганна і

Валькірыя, каралеўна начных матылёў і гаспадыня пералётных птушак, нібы сышлі са старонак маладзёжных глянцавых часопісаў з рубрыкі "Гатычныя рэаліі".

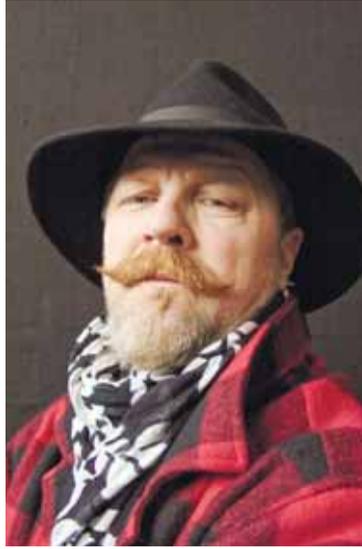
Экспазіцыю дапоўнілі фотаздымі Мікалая Мамінава як складальніка кацэпцыі выставы: містыфікацыя лялечнага свету версус фатаграфічнай рэальнасці.

Творчыя планы Галіны Дзмітрук інтрыгоўць: аўтарка хоча выбіцца за межы класічнай лялькі і выйсці на нейкі новы, мажліва эксперыментальны ўзровень стварэння вобразаў. "Я хачу зрабіць штосьці гэтакае, што не з'яўлялася б лялькай у класічным разуменні. Але я б назвала тое лялькай, і мне б усе паверылі", — кажа майстар, дапаўняючы ідэю думкамі пра "істоту без ручак і ножаў" і гуліва ды па-дзявочы ўсміхаючыся вачамі.

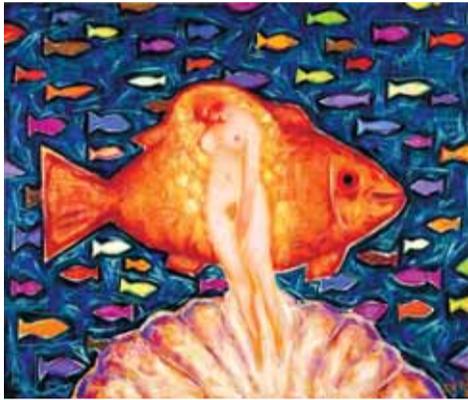
Яе Лялькам неабавязкова нават упісвацца ў нейкі агульны інтэр'ер, яны самабытныя і разліваюць сваю асабістую атмасферу навокал — атмасферу творчай дзеі, фантазіі і місцэрыі. Ах, патаемныя вобразы мастацтва, вы — нібы тая загадкаваць ды глыбіня жаночае душы...

Захар ШЧАРБАКОЎ
Фота аўтара

Мастак і яго мара

Творы Аляксандра Ксяндзова знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску і ў маскоўскай Трацякоўцы, у фондах Беларускага саюза мастакоў і Міністэрства культуры Расіі, у прыватных калекцыях у Англіі, Бельгіі, Галандыі, Германіі, ЗША, Ізраіля, Іспаніі, Кітая, Польшчы, Славеніі, Францыі, Швейцарыі, Югаславіі... А мастак даўно марыў пра персанальную выстаўку на сваёй малой радзіме.

Прафесар Аляксандр Ксяндзоў з 1994 года выкладае ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, якую ў свой час (тады гэта быў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут) скончыў і сам. Яго педагогамі ў БДТМІ былі Г. Вашчанка, А. Бараноўскі, а ў Творчых майстэрнях жывапісу Акадэміі мастацтваў СССР — М. Савіцкі.

Збылася мара! Нядаўна ў Крупскай карціннай галерэі адкрылася экспазіцыя твораў Аляксандра Ксяндзова — першая персанальная выстаўка такога вядомага мастака на яго малой радзіме. Ураджэнец вёскі Баравое Крупскага раёна, ён даўно марыў паказаць свае творы землякам, сваякам і ўсім, хто цікавіцца мастацтвам. Аляксандр падабраў для экспазіцыі 40 сваіх работ, прыехаў і сам развесіў карціны. Атрымалася выдатная, значная падзея.

Спецыяльна для гэтай выставы А. Ксяндзоў папрасіў у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы партрэт песняра, напісаны па замове музея. Партрэт размясціўся ў першай, вялікай зале Крупскай карціннай галерэі. Выкананы ён у рэалістычнай манеры, але як пададзены! Малады Янка Купала — у чаканні "Паўлінкі". Яго п'еса будзе паказана на сцэне тэатра ўпершыню, паэт хвалюецца...

Для кожнай сваёй мастацкай задумы А. Ксяндзоў шукае адметнае пластычнае вырашэнне. У яго ранніх творах наведвальнікі галерэі заўважаць больш імпульсіўны, больш эмацыянальны падыход да выканання жывапісных задач: серыі "Сны Арлекіна" — дзіцячыя ўспаміны, "Новая міфалогія" — біблейскія сюжэты і антычныя міфы "Выкраданне Еўропы", "Тайная вячэра", "Сад Багоў", "Святы Юры", "Дзяды".

З гадамі мастак знаходзіць больш спакойныя падыходы да тэмы, надае больш увагі малюнку, напаяўняючы яго лакальным колерам, да якога ён ставіцца з надзвычайнай увагай, і менавіта колерам вылучаюцца яго цыклы ў "ню". Аляксандр можа пераходзіць ад акадэмічнага бачання натуре да экспрэсіўнага, больш пацудовага ўспрымання. Гэтыя процілеглыя прычынны суіснуюць у пластычнай гармоніі. І таму на кожнай рэспубліканскай выставе яго творы вылучаюцца, прыцягваюць увагу адразу. Апошнім часам А.Ксяндзоў больш паказвае

свае творы ў Прыбалтыцы, бо кожны год ездзіць туды на пленэры і яго жывапіс вельмі запатрабаваны там.

"Ню" Аляксандр Ксяндзоў пачаў займацца яшчэ падчас вучобы ў Рэспубліканскай школе-інтэрнаце па музыцы і выяўленчым мастацтве імя І. Ахрэмчыка, куды паступіў пасля сямі класаў сярэдняй школы, працягваючы гэты напрамак у сваёй творчасці і ў студэнцкія гады. На маё пытанне чаму, чым яго так прыцягвае гэты від творчасці, Аляксандр адказаў: "Праз эратычны сімвалізм я імкнуся, у першую чаргу, зразумець сябе, чалавека ХХ — ХХІ стагоддзяў, свае адносіны да жанчыны праз прызму сённяшняга дня, калі амаль што знікае рамантызм і сённяш-

ні малады чалавек надае больш увагі практыцызму...".

Яго карціны з гэтай серыі "Жамчужныя каралі" і "Мядовая" — вялізныя па памерах (150x70), прыцягваюць гледачоў узнёсласцю і адухоўленасцю. Агорнутыя смугой загадкавасці, яны паказваюць жаноцкасць і прыгажосць жаночага цела — беларускія вены! Трэба адзначыць, што мастак захоўвае партрэтнае падабенства, падкрэслівае ў характарах мадэляў задуменную летуценнасць альбо трывожную разважнасць. Сваю першую карціну ў "ню" А.Ксяндзоў паказаў у 1988 годзе на выстаўцы "Маладосць краіны" і быў узнагароджаны дыпламам I ступені.

І як бы ён ні інтэрпрэтаваў класічныя сюжэты, заўсёды памятае родную беларускую гісторыю і піша партрэты асоб, якія жылі ў розныя эпохі: "Прысвячэнне М. Гусоўскаму", "Рыбанька" (знаходзіцца ў Нясвіжскай ратушы), "Мікола Хадкевіч"... Жанр партрэта — яго ўлюбёны, а таму для інтэр'ера Нацыянальнай бібліятэкі мастак з давальным выкананнем выканаў пано 2x2,5 м у тэхніцы ляўкасу "Захавальніцы Беларусі" (Анастасія Слуцкая, Барбара Радзівіл, Жанчына-маці).

Шэраг выразных партрэтаў убачылі ў сваёй галерэі крупчане. І хаця яе памяшканне не дае магчымасці шырока паказаць творы ў розных жанрах, але дзякуючы прадстаўленай тут карціне "Прысвячэнне Максіму Багдановічу" можна пераканацца, наколькі выдатна А. Ксяндзоў валодае і майстэрствам гістарычнага пейзажу. Паэт з іншымі асобамі прадстаўлены на фоне гарадскога краявіду і бясконцых навакольных прастораў. Арганічна спалучаецца пейзаж з эмацыянным станам партрэтнага героя. У гэтай карціне мастак своеадметна вырашае святлаценевую задачу: пярэдні план зацеменены, а задні — асветлены. Праз гэта ўся выява атрымлівае налёт нейкага чараўніцтва.

На вернісажы Аляксандр Ксяндзоў зазначыў, што спраўдзілася мара яго дзяцінства, і выказаў спадзеў, што гэта не апошні паказ яго работ у такім цудоўным месцы. Мастак падараваў ужо галерэі некаторыя палотны і паабяцаў падарыць яшчэ шмат сваіх твораў.

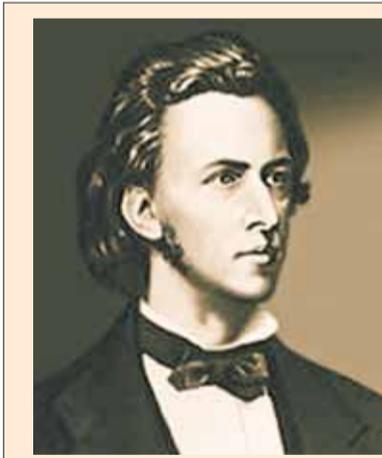
Галія ФАТЫХАВА

На здымках: Аляксандр Ксяндзоў і яго работы.

Шапэн у гісторыі культуры Беларусі

Ужо даводзілася згадаць пра тое, што еўрапейская музычная супольнасць адзначае наступны год як год Фрыдэрыка Шапэна, знакамітага польскага кампазітара, чья бессмяротная спадчына належыць, бясспрэчна, усяму чалавецтву. Аднак кожны народ, захоплены яго творчасцю, імкнецца знайсці ў ёй блізкія сваёй культуры рысы. Беларуская культура не з'яўляецца ў гэтым сэнсе выключэннем, хоць, здавалася б, непасрэдных сувязей з постаццю Шапэна айчыннае мастацтва не мае. Аднак у тым шырокім гісторыка-культурным кантэксце, у якім фарміравалася наша мастацтва, можна высветліць вельмі ярковыя феномены, што найпрост і аспародкавана звязаны з асобай і музычнай творчасцю славянскага польскага класіка.

Перш за ўсё варта нагадаць, што многія стагоддзі айчынная культура развівалася ў шырокіх (хоць і не адзіных) геапалітычных межах Рэчы Паспалітай, культурная спадчына якой аказалася шмат у якіх праявах агульнай для польскага, беларускага і літоўскага народаў. І хоць Беларусь да часу нараджэння Ф. Шапэна ўжо ўвайшла ў склад Расійскай імперыі, у той час на нашай зямлі яшчэ не вырасла пакаленне інтэлігенцыі, аддаленае ад колішніх традыцый. Тыя традыцыі былі жывыя ў свядомасці многіх айчынных музыкантаў (і не толькі) — ад Напалеона Орды і Станіслава Манюшка да Міхаіла Ельскага і Мячыслава Карловіча. З колаў менавіта гэтай інтэлігенцыі, прасяк-

нутаі настальгічнымі ідэямі, паходзяць асобы, якія вельмі значна паўплывалі на творчае станаўленне Фрыдэрыка Шапэна. Сярод іх, напрыклад, ураджэнец Брэстчыны Юліян Урсын Нямцэвіч, чыімі "Гістарычнымі песнямі" захапляўся кампазітар у юнацтве.

Але найбольш моцны ўплыў зрабіў на Ф. Шапэна, як вядома, яго калега, сябар і аднадумца, слаўны навагрудчанін Адам Міцкевіч, "Дзяды" і "Свіцязянка" якога, прасякнутыя беларускімі фальклорнымі вобразамі, сталі невычарпальнымі крыніцамі натхнення для польскага кампазітара.

У гісторыі айчынай культуры ёсць звесткі і пра творчы сувязі Шапэна з Напалеонам Ордам, вядомым музыкантам і мастаком (родам з мястэчка Варацэвічы), які да канца жыцця заставаўся адданым роднай Беларусі, з якой ён расставіўся на гады эміграцыі. У Парыжы Орда пасябраваў з Шапэнам,

які даваў яму кансультацыі па фартэпійным выканальніцтве ды кампазіцыі, і нават прысвяціў некалькі твораў. Мяркуючы па музыцы Н. Орды, творчасць свайго настаўніка ён лічыў эталонам: нездарма ў творах "літвіна" (так называў Орду Шапэн) адчуваецца моцнае ўздзеянне стылю польскага кампазітара.

Неаб'яквы да шапэнаўскай музыкі быў і ўраджэнец Міншчыны Станіслаў Манюшка, чыё творчае сталеце адбылася ў Мінску і Вільні. Адносіны яго да творчасці Шапэна можна праілюстраваць толькі адным фактам: у 1857 годзе Манюшка выступіў у часопісе "Рух музычны" са зваротам да мастацкай грамадскасці ў абарону спадчыны польскага кампазітара, вартасці якой у той час пачыналі ставіцца пад сумнеў некаторымі крытыкамі.

Нарэшце, вельмі цікавыя эпізоды жыцця Шапэна звязаны з постаццю Антонія Радзівіла,

прадстаўніка нясвіжскай галіны радзівілаўскага роду, аўтара першага опернага "Фаўста" на лібрэта Ёгана Гётэ. Князь Антоній, народжаны ў Вільні ў сям'і, цесна звязанай з беларускімі рэаліямі (яго бацькі выходзілі ў слонімскай рэзідэнцыі Агінскіх і нясвіжскай — Радзівілаў), працяглы час жыў у Германіі і Польшчы. У 1827 — 1829 г. Шапэн неаднаразова бываў у розных рэзідэнцыях князя, які высока цаніў мастацтва кампазітара. Фрыдэрык таксама цёпла адгукаўся пра Антонія і яго музыку: у адным з лістоў да Тытуса Вайцахоўскага кампазітар не толькі назваў геніяльнымі некаторыя знаходкі радзівілаўскага "Фаўста", але і падрабязна апісаў сцэну спакушэння Мефістофелем Грэтхен, дзе кантрасты, паводле слоў Шапэна, "ствараюць моцнае ўражанне".

Апрача прыведзеных звестак (а яны ў сваіх падрабяз-

насцях адкрываюць шмат цікавых старонак), варта згадаць і матэрыялы пра першага настаўніка Шапэна — Войцаха Жыўнага, чэшскага музыканта, які яшчэ да знаёмства з юным Фрыдэрыкам (у 1790-х гадах) працаваў у Дзярэчыне пры двары Сапегаў. А вось у самой музыцы Шапэна прысутнічаюць тэмы, вядомыя ў музычным мастацтве Беларусі (у прыватнасці, песня "Лаура і Філон").

Нечаканна адкрыцці можа даць і даследаванне творчасці кампазітараў, якія працавалі ў Беларусі і ў нечым рыхтавалі глебу для геніяльных наваццяў Шапэна ў пераасэнсаванні жанру паланеза. Прыгадаем у гэтай сувязі маляўнічыя, далёкія ад уласна танца, паланезы нясвіжскага кампазітара-аматара Мацея Радзівіла; ці славуць творы Міхаіла Клеафаса Агінскага, з якімі Шапэн быў добра знаёмы; ці ўрачыстыя паланезы Восіпа Казлоўскага, настаўніка Агінскага...

Спецыяльная тэма — увабленне творчых прынцыпаў Шапэна ў беларускай кампазітарскай і выканальніцкай школах: поле даследавання тут неабсяжнае. Значыць, можна спадзявацца, што святкаванне юбілею сусветна вядомага кампазітара будзе моцным стымулам і для вывучэння айчынай музычнай культуры — у яе непарыўнай сувязі з культурай славянскай і агульнаеўрапейскай, да якой належыць велічная постаць Фрыдэрыка Шапэна.

Вольга ДАДЗІЁВА,
доктар мастацтвазнаўства,
прафесар Беларускай
дзяржаўнай акадэміі музыкі

На здымках: Фрыдэрык Шапэн; Напалеон Орда; Станіслаў Манюшка.

Адзін дзень з Дзіянай Балыкай:

«Мне падабаюцца пісьменніцкія гонкі»

На шасці тысячах абаротаў

Дзіяна Балыка — літаратар на два гарады і нават на дзве краіны. Яна жыве ў Мінску, вучыцца ў Маскве. Піша пра беларускую рэчаіснасць, але па-руску, і кнігі яе выходзяць у Расіі. Яна — жанчына, якая пастаянна ў руху:

— Аднойчы мне сказалі: «Як ты вытрымліваеш такі графік? Столькі пераездаў!». Я сама прыдумала і зрабіла сабе такі графік — я люблю дарогу, люблю цяжкія.

У розны час Дзіяна працавала журналістам, рэдактарам, дырэктарам па развіцці мэблевай кампаніі, турыстычнай фірмы...

— Калі я сыходзіла з журналістыкі, я пачала працаваць фрылансерам. Я хацела сама планавалі свой час, сама вызначыць, пра што буду пісаць. І літаральна з другога месяца я стала зарабляць больш грошай, чым у рэдакцыі. Я цяпер магу 40 тысяч знакаў напісаць у дзень. Проста ты, як рухавік у машыне. Ты можаш ехаць на двух абаротах і эканоміць паліва, а можаш ехаць на шасці тысячах абаротаў, рызыкаваць сваім жыццём... Дык вось я магу раскруціцца да шасці тысяч абаротаў. Так, я рызыкаую здароўем, але мне падабаюцца такія пісьменніцкія гонкі. Некаторыя могуць сказаць: як можна пісаць якасна столькі тысяч знакаў у месяц? Але ёсць шумахеры і ёсць гарадскія кіроўцы. Гарадскія кіроўцы так шмат, што машыну прыпаркаваць няма дзе.

У Дзіяны ёсць вельмі дакладныя крытэрыі, каго лічыць пісьменнікам, а каго — не.

— Калі чалавек атрымлівае грошы за тое, што піша, — ён пісьменнік, калі не — гэта хобі. Жыццё неадназначнае і шматграннае. Напрыклад, Бродскі быў цудоўным літаратарам, але працаваў дворнікам, каб яго не пасадзілі ў Савецкім Саюзе за дармаедства. Пры гэтым пісаў проста шыкоўныя вершы. Узнікае дyleма: кім ён быў — прафесійным дворнікам ці прафесійным паэтам? Я думаю, што гэта проста выключэнне, якое ёсць у кожным правале.

У сувязі з гэтым яе часта пытаюць: «Дык што, можна лічыць Данцову таленавітай пісьменніцай, бо яна мае вялікія наклады?» Яна ўпэўнена адказвае:

— Я думаю, што Данцову можна лічыць літаратарам. А шматлікія кніжкі ў яе адрас расцэньваюць як зайздасць. Ёй зайздасцяць у дакладнасці абранага вектара працы. Чалавек працягвае прасоўваць адну і тую тэму, не стамляецца, знайшоў сваю нішу ў выглядзе выдання і чытача. Я думаю, што ў філолагаў ёсць дзіўная хвароба псеўдаінтэлектуальнасці. І там, дзе можна сказаць «напружваць ногі», філолаг абавязкова скажа, што трэба «напружыць усе рэсурсы». Ён з задавальненнем выкарыстоўвае слова «канатацыя», каб падкрэсліць сваю розніцу паміж гэтымі простымі слесарамі, каменшчыкамі, прадаўцамі крамаў, якія ідуць і купляюць Дар'ю Данцову.

У Інтэрнеце нядаўна разгарэлася спрэчка наконт таго, якой павінна быць літаратура. Аўдыторыя падзялілася на два полюсы: літаратура павінна быць зразумелай і даступнай — меркаванне першае, і літаратура павінна «мучыць душу» — меркаванне другое. Я запытала, што думае на гэты конт Дзіяна.

— Літаратура павінна быць рознай, гэтаксама, як людзі розныя, з рознымі вачамі, валасамі, развіццём, думкамі і памкненнямі. Сама літаратура не з'яўляецца базавай патрэбай біялагічнай

Вельмі яркая ў творах і жыцці, Дзіяна Балыка расказала, як можна прабіцца ў літаратуры маладому аўтару, згадала пра тое, як навучылася чытаць ў Дзіяцінстве і растлумачыла, чаму творы Дар'і Данцовай таксама можна лічыць літаратурай.

істоты «homo sapiens». Таму што базавыя патрэбы — гэта патрэбы ў бяспецы, сытасці, здароўі... І па пірамідзе Маслоў усё гэта сканчваецца патрэбай самарэалізацыі. У дворнікі таксама ёсць самарэалізацыя, у повара ёсць самарэалізацыя, але ў гэтай самарэалізацыі повара няма ўмоўнага рэфлексу гартаць кнігу. У яго свая самарэалізацыя. Ён гартае, можа, толькі кулінарныя кнігі. Таму літаратура павінна быць рознай: і жаночыя раманы, і дэтэктывы, і творы, як у Дастаеўскага, якія «мучаць душу», і творы, як у Талстога і Пушкіна, якія цешаць душу.

— Тады ці лічыць, скажам, кнігі Данцовай літаратурай? Ці гэта толькі прадукт? — Працягваю пачатае пытанне пра папулярную дэтэктыўшчыцу.

— Тут трэба вызначыцца з паняццем, што такое літаратура, — кажа Дзіяна Балыка. — Калі глядзець ад лацінскага «littera», то так, Данцова — гэта літаратура. Калі ўнесці ў літаратуру пэўную святую таямніцу, якая з табой адбываецца, то так, напэўна, таксама літаратура. Таму што нельга забраць магчымасць у дворніка Пеці, каб з ім адбылася гэтая таямніца. І калі ён задумаўся: а хто ж там забойца, а пасля здзівіўся, што злодзеем аказаўся галоўны герой, з ім і адбылася гэтая святая таямніца. Так, гэта таямніца на яго ўзроўні. Але чаму мы, філолагі, даследчыкі літаратуры, — людзі з вышэйшай адукацыяй думаем, што можам забраць у людзей без вышэйшай адукацыі права на гэтую вольную таямніцу, эмоцыю? Хто нам дае такое права?

Я не люблю катэгарычнасці ў меркаваннях: што ёсць літаратура, што ёсць не-літаратура. Я кнігу Дар'і Данцовай аднойчы гартала па дыяганалі. Мне гэтага было дастаткова, каб зразумець, што гэта не мае. Але ёсць тыя, каму гэта падабаецца. І яны маюць права чытаць любыя кнігі.

«Вось тут мы працуем!»

Працоўны кабінет пісьменніцы знаходзіцца ў яе кватэры. Вельмі кампактная і ўтульная кватэра размяшчаецца ў цэнтры горада, на скрыжаванні вуліц Коласа і Сурганава. Тут ездзяць шумныя трамваі, сігналяць аўтамабілі. А ў двары дома, на дзіва, вельмі ціха і спакойна. Яе кабінет адразу дае зразумець: тут працуе творчы чалавек. Шмат афіш на сценах, на сталае паперы з нататкамі, недапітая гарбата ў кубку, вялікі камп'ютэр і ўтульнае скураное крэсла. За спіной у аўтара — кніжная шафа. Праўда, кнігі ляжаць паўсюль у доме. А на сталае — яркае выданне, дзе на вокладцы ружовымі літарамі напісана «секс».

— Цяпер я пішу кнігу па псіхалогіі, — расказвае Дзіяна. — Была ідэя напісаць гісторыю пад назвай «Мой першы раз»,

але мелася на ўвазе апісанне не толькі першага сексуальнага досведу, але ўсяго, што адбываецца ўпершыню — першая здрада, першае каханне, першае здзіўленне, першы паход у школу.

— Працую я, як Вальтэр. У яго было некалькі рукапісаў. І ён то ў адным пісаў, то за другі браўся. Ёсць ідэя амерыканскіх кінасцэнарыстаў — працаваць над рознымі праектамі адначасова і пісаць іх на паперы розных колераў.

— Я думаю, што такая шматпланавая дзейнасць дазваляе паглядзець на працу пад іншым вуглом. Напрыклад, глядзець на Якуба Коласа з пункта гледжання секса, глядзець на секс з пункта гледжання духоўнасці, зірнуць на драматычны твор з боку дакументальнай дакладнасці і на псіхалагічны — з пункта гледжання драмы — выбудоўваць сюжэт, паралелі, звяртаць увагу на канструкцыю.

Як прабіцца маладым?

Маладыя аўтары часта скардзяцца на тое, што ў Беларусі складана прабіцца. Але Дзіяна Балыка гэта ўдалося. Яна паспяхова і запатрабаваны аўтар.

— Мне падаецца, што ты заўсёды атрымліваеш тое, што просіш. Калі ты настроены, што ў Беларусі не прабіцца, ты усім сваім жыццём пастаянна шукаеш пацверджанне гэтаму. Калі я паступіла ў Літінстытут, літаральна падчас першай сесіі я ўбачыла абвестку ад буйнога выдавецтва пра тое, што шукаюць маладых аўтараў са свежымі ідэямі. Мы стаялі каля гэтай аб'явы цэлым патокам — 140 чалавек. І вось я чую ад маіх аднакурснікаў наступнае: «Ага! Мы адправім ім свае ідэі, яны іх скарыстаюць, а нам нічога за гэта не будзе!» Вось яны гэта сказалі і пайшлі ў краму купляць гарэлку ці вадкасць для мыцця акон «Северное сияние», ідуць з усім гэтым у інтэрнат разважаць пра тое, што «рукапісы не гарачы», «Дар'я Данцова не літаратура». У гэты час я перапісваю адрас, таму што цудоўна разумею: ёсць розніца паміж сінансісам у адзін абзац і кнігай у 400 старонак. І я адправіла ў гэтае выдавецтва ідэі пяці сваіх праектаў. Літаральна праз дзень мяне запрасілі на суразмоўе, і мы дамовіліся на выданне маіх кніг.

Яна пачала пісаць кнігі яшчэ з дзіцінства

Бо ўжо тады ведала, што будзе пісьменніцай.

— Мама вельмі цікава мяне вучыла чытаць. Яна наразала з спыткаў міні-кніжачкі і казала: «Дачушка, давай запішам тваю казку». Я ўжо ў той час вельмі любіла фантазіраваць, таму ідэя маіна мне вельмі падабалася. Вось яна запісвала мае апавяданні, а потым казала: «Ну, а цяпер давай чытаць, што ты прыдумала».

— Ці былі ваганні паміж іншымі прафесіямі?

— Яшчэ я марыла стаць прадаўцом кніг. Я гуляла ў краму. І ў мяне быў вельмі сур'ёзны бізнес: прывоз прадукцыі, аплата, квіткі, інкасацыя. Тата быў маім асноўным пакупніком. Ён ляжаў на канапе і час ад часу набываў новыя кнігі. Праўда, больш за ўсё ён любіў «інкасацыю» і «прывоз новага тавара», бо ў гэты час мог адпачыць і пачытаць свае любыя сур'ёзныя кнігі.

Мы размаўляем у сіне-жоўтым пакоі, яна частае мяне забавным кампотам з зялёнай гарбаты, разынак, мяты, курагі і карыцы. За намі ўважліва назірае яе кот Багур, спачатку ён сядзіць за акном, пасля далучаецца да размовы на скураной утульнай канапе. Вельмі дамашняя, Дзіяна, вельмі адкрытая і лёгкая ў размове. Яна знаходзіць паралелі ў жыцці, літаратуры і сексе. І, падаецца, дакладна ведае, што патрэбна яе чытаць.

Дзіяна спрабуе прыцягнуць увагу да літаратуры не заангажаваных у культурнай сферы людзей. Яе спектаклі проста на «ўра» ўспрымаюць сямейныя пары, якія ходзяць у тэатр на самарэч адпачыць душой пасля складанага працоўнага дня ў офісе. Яны смяюцца, у антрактах абмяркоўваюць, наколькі праўдападобныя і жывыя дыялогі ў герояў. І квіткі на спектаклі па яе п'есах трэба заўсёды купляць загодзі. Я думаю, Дзіяна Балыка сваімі п'есамі пры правільнай рэкламе можа прыцягнуць да тэатра ўвагу людзей, якія даўным-даўно пераклучыліся на тэлевізар. А яе псіхалагічныя кнігі дапамагаюць чытачу прааналізаваць сябе і раскрыцца.

Бліц-апытанне:

Любімы беларускі аўтар — Леанід Дранько-Майсюк. Любімы кінарэжысёр — Пэдра Альмадовар. Апошняя кніга, якая здзівіла, — «Тысяча і адно прызнанне ў каханні» Веры Паўлавай. лепшы адпачынак — падарожжы. «Мора — энергетыка. Дарога — стымул ісці наперад».

Адар'я ГУШТЫН

Кузьма Хромчанка

Прышла сумная вестка: у дзень свайго васьмідзесяцігадовага юбілею пайшоў з жыцця беларускі крытык, літаратуразнаўца, кандыдат філалагічных навук, чалавек шчырай душы і надзвычайных якасцей Кузьма Рыгоравіч Хромчанка...

На пачатку 70-х гадоў мінулага стагоддзя на філалагічным факультэце БДУ натхнёна, узнёсла і творча працавала цэлая плеяда навукоўцаў-беларусазнаўцаў: Міхась Ларчанка, Сцяпан Александровіч, Аляксандр Адамовіч, Дзмітрый Бугаёў, Іван Навуменка, Вячаслаў Рагойша, Алег Лойка, Рыгор Семашкевіч... Побач з імі шчыраваў, здзіўляў сваёй эрудыцыяй і дасведчанасцю Кузьма Рыгоравіч Хромчанка. Хаця і сёння яшчэ не выдадзена энцыклапедыя літаратуры народаў СССР, але яна, гэтая энцыклапедыя, у тая гады на філфаку ўжо была. Кажучы сённяшняй мовай, эсклюзіўна яна належала толькі аднаму чалавеку — Кузьму Хромчанку.

Яшчэ ў тая гады, калі студэнты філфака чыталі раманы «Сустрэнемся на барыкадах», многія ведалі, што манаграфія «Піліп Пестрак: Жыццё і творчасць» напісана іх мудрым выкладчыкам. Крыху пазней, у 1979 годзе, з'явіцца яшчэ адна вельмі карысная кніга Кузьмы Хромчанкі — «Беларуская мастацкая проза (канец XIX — пачатак XX ст)». Таксама ў савецкія атэістычныя гады звяртала на сябе ўвагу яшчэ адна кніга даследчыка — «За шчасце зямное».

Мне ў жыцці пашчасціла быць не толькі студэнтам, але яшчэ і малодшым сябрам навукоўца.

Як ён любіў сваю малую радзіму, тую, ужо амаль зніклую і зарослую лесам, вёсачку Калінаўка на Краснапольшчыне! У ранейшыя гады, калі ў Кузьмы Рыгоравіча надаралася чарговая паўза ў выкладчыцкай і навуковай рабоце, ён адразу садзіўся за руль свайго блакітнага «жыгулёнка» і шпарка імчаўся ў родную вёсачку. Там чакалі яго маці Аксіння і родны брат, настаўнік Дзмітрый Рыгоравіч. Якой тады радасцю і шчасцем свяціліся вочы адданага сына і брата! Мне ўяўлялася часам, што, гэтаксама як Кузьма Рыгоравіч амаль на руках носіць сваю старэнькую маці, аберагае і шануе яе, так і ў далёкім-далёкім дзіцінстве Аксіння песціла свайго маленькага сыночка, люляла яго ў калысцы-ложку, спявала яму краснапольскія, лепшыя ў свеце, песні.

Мала хто ў жыцці так умеў любіць на гэтым свеце самых родных, блізкіх, дарагіх людзей. Дай Бог кожнаму так годна пражыць свой зямны лёс.

Уладзімір ЛАЙКОЎ

Знайсці Бацькаўшчыну

У апошні час усё больш галасоў заклікаюць да шанавання роднай спадчыны, у прыватнасці літаратурнай класікі, пераадолення правінцыялізму і комплексу непаўнаважнасці ва ўяўленні пра яе. Тэма зямлі ў беларускай класічнай літаратуры — рэчышча, дзе найбольш падстаў для гэтага, і вось чаму.

Ва ўсіх літаратурах прысутнічае тэма зямлі, у асаблівасці — на стадыі фарміравання і замацавання нацыянальнага феномена. Але чым вастрэй стаіць "зямельнае пытанне", тым больш магчымасцей адчуць адвечную, пазагістарычную і пазапрагматычную каштоўнасць зямлі. Досвед, дадзены гэтаму феномену айчыннымі мыслямі-пісьменнікамі, надае айчынай літаратуры статус не толькі паўнаважнай, але ў адпаведным рэчышчы нават прыярытэтнай часткі літаратуры і культуры сусветнай.

Натуральна, што найбольш перспектыўны напрамак асэнсавання тэмы зямлі ў беларускай літаратуры — кампаратыўны (параўнальны): прыцягнуду у якасці матэрыялу для параўнання адпаведны сусветны вопыт, значыць падзяліцца з сусветам вопытам сваім.

Вастрэня беларускага "зямельнага пытання" на пачатку ХХ ст. была і сапраўды надзвычайная. На няплодным "пяску" і пры яго нястачы несумненна болей матываў думаць пра зямлю, чым на неабсяжных "чарназёмах": такая зямля прымушае штодзённа адчуваць яе як частку сябе — праз клопат, жаль і боль; "каласок плача" — чалавек шкадуе. Неўладкаваны побыт таксама гоніць за сцены хаты адчуць зразумець прастор неба і зямлі: "Як я подем іду, гнецца колас ка мне... / Як я ў хатку ўвайду, мяне штосьці гняце..." (Янка Купала). Гэта — асабісты, індывідуальны ўзровень; на ўзроўні калектыўным дбаць пра зямлю на пачатку ХХ ст. вымушала пагроза скасавання ўвогуле статусу зямлі беларускай, небяспека яе "выслізвання" з рэальнасці, пераўтварэння ва ўскраіну заходніх і ўсходніх земляў. Так праз сацыяльны і палітычны бакі "зямельнага пытання" прабліскавае яго экзістэнцыяльная сутнасць: зямля таго ці іншага краю, нават "пясок", — сімвал краю, сведчанне яго рэальнасці. І ў больш вузкім сэнсе: мая зямля (неабавязкова ўласнасць, але зямля, якую я заўважаю і з якой сябе ідэнтыфіцырую) — мае апірышча, падстава рэальнасці майго быцця ў адрозненне ад існавання.

Амаль тоесная адпаведнасць зямлі і краю, зямлі і асобы — аснова "геасофіі" М. Хайдэгера. Па думцы мыслара, зямля таксама адпаведнасць Боскаму пачатку, калі прыняць пад увагу Боскае наканаванне чалавеку — быць. Перад намі адзіны ў гісторыі культуры вопыт філасофскай тэматызацыі феномена зямлі. У шэрагу прац нямецкага філосафа прасочваецца спроба акрэсліць яго сэнсы; найбольш паказальныя ў гэтым рэчышчы "Тлумачэнні да паэзіі Гельдэрліна". Такой "справы думкі" вымагала нацысцкая прафанацыя "глыбы", лозунгавае апеляванне да "мутэр-эрдэ" і "фатэрланда".

Шэраг нібы "цёмных" сэнсаў некаторых Купалавых вершаў або тых, на якія традыцыйна не звярталася ўвага, становяцца больш празрыстымі ў кантэксце "геасофіі" Хайдэгера — і наадварот: хайдэгераўская думка, якую таксама часта лічаць "цёмнай" і "цямнай", быццам ажывае, калі ілюстравана яе Купалавым словам пра тое ж самае, пра зямлю як феномен ідэнтычнасці. Зямля — "аснова", "грунт", падстава ўгрунтавання, трываласці таму, што яна — працяг(ласць) асобы, якая такім чынам нібы распасцірае сябе ў свеце, выходзіць на свет і ў свет.

Тэма зямлі, у больш вузкім сэнсе — роднай зямлі як адпаведнасці сабе, безумоўна Сваіго падаецца Купалам надзвычай асцярожна і разам з тым шматбакова, што дае падставы казаць аб прыняццях інтэрпрэтацыі, якая ўрэшце паўстане амаль фундаментальнай. На першы погляд, усё проста: тэма роднай зямлі, Баць-

каўшчыны зусім бясхитрасна гучыць у вершах, падобных наступнаму:

*Не шукай ты ічасця, долі
На чужым далёкім полі <...>
Ты ўсё знойдзеш гэта блізка,
Як знаходзіць лес вятрыска,
Толькі ў сэрца глянё сваё ты <...>
Знойдзеш Бацькаўшчыну блізка.
(«Не шукай», 1913).*

Між тым, у спадчыне паэта мы знойдзем таксама верш на амаль "процілеглую" тэму — "Шчасце" (1908 — 1910). Малады здольны хлопец Янка, любівы сын бацькоў і ўлюбёнец дзяўчат, раптам пачынае "глядзеці крыва на хаціну, на ніву" і ўрэшце цягнецца "ў край нязнаны" "шукаць лепшай долі". Праз "лет дзесятка" надзвычай мілым прыгадваецца яму родны кут: "З нізкай прызбай хацінка, шнур з вясёлай збажынкай..." З песняй падаецца Янка на радзіму, цешачы сябе і ўспамінамі, і планами на будучыню: "...І на вузкіх на гонях пры сваіх валах, конях / Ой, шмат можна чаго

Вастрэня беларускага "зямельнага пытання" на пачатку ХХ ст. была і сапраўды надзвычайная. На няплодным "пяску" і пры яго нястачы несумненна болей матываў думаць пра зямлю, чым на неабсяжных "чарназёмах": такая зямля прымушае штодзённа адчуваць яе як частку сябе — праз клопат, жаль і боль; "каласок плача" — чалавек шкадуе. Неўладкаваны побыт таксама гоніць за сцены хаты адчуць зразумець прастор неба і зямлі: "Як я подем іду, гнецца колас ка мне... / Як я ў хатку ўвайду, мяне штосьці гняце..." (Янка Купала).

даказаці!.." Дом свой Янка застае асірацелым: бацька памёр, маці жабруе; заплакаў "блудны сын" і з гора запіў. "Цяпер думай, што воля — вінен Янка ці доля? / Дзе тут шчасце — за хатай ці ў хаце?.." Апошнія працытаваныя радкі — пытанне аўтара і сабе, і чытачу: ці сапраўды лепш было б Янку сядзець дома і "шукаць Бацькаўшчыну блізка"??

Пошук адказу на гэтае пытанне зафіксаваны яшчэ ў адным вершы Купалы — "Чараўнік" з падзагалоўкам "Забытая казка" (1912); тром братам Чараўнік прызначае тры пуціны: на ўсход, на захад і — трэцію — заставацца ў сваіх мясцінах: "...Трэці, смоўжам прыліпшы да трэцяй пуціны, / Чэзне чэрвем на службе ў насці: / Уздыхае, чакае збаўленчай дзяніны, / Не дае, што не мае, раскрасці". Змучыўшыся, як і браты, трэці брат моліць Судзьбіну зняць наканаванне злога Чараўніка. Судзьбіна ўнушае "не даваць надта веры сну-траве", але штомоцы змагацца з неспрыяльным Сёння "загаворамі" сівога Учора. І гэта "сумленна", па прычыне "прымуць дурня маліцца...", выконваецца трэцім братам:

*Зводам браў-сунімаў
крыўдагазейнага змея,
Трос заломам, як сівер мятліцай;
Сховы новыя ўзносіў
паміж сухавеяў
І пускау к ім старыя крыніцы.*

*Гнаў крыніцы,
піў з іх і ў іх затапіўся...
На былым даў былому ўзрастаці;
Склеп нямы,
дзе ляжаў чараўнік, адчыніўся, —
Свет нанова стаў новых чакаці...*

Навідавок падступная бяскончасць: можна прадбачыць, што зараз Чараўнік арыентуе ў тым жа рэчышчы іншага "спадкаемцу" і г. д.

*...Кожны край, што гачэсна
завецца забраным,
Гэткіх казак забытых шмат знае.*

Загадкавы і быццам супярэчлівы адносна іншых твораў Купалы і айчынай літаратуры ўвогуле, верш "Чараўнік" набывае большую прызрыстасць, калі ўзгадаць побач адзін з найбольш славутых гімнаў Ф. Гельдэрліна "Рэйн". М. Хайдэгер звярнуўся да яго ў 1934 годзе, каб нагадаць, што насамрэч ёсць вернасць "фатэрлянд". У гімне атаясамленыя паняцці *пльнь — народ, выток — карані* і тым падкрэслена, што ў сваім межах і ў сваіх граніцах народжанае вытока сапраўды існуе ў ахове і бяспецы ("У горне такім чысціня / Будзе выкавана..."). Безумоўна і тое, што вернасць вытоку ёсць умова быцця творчага, быцця-ажыццяўлення. Але ж існуе сустрэчная небяспека, калі дбанне пра ўласнае быццё і ажыццяўленне пры ўласным апірышчы мае месца як фанатэральная адданасць ("вернасць") вытоку. Верш і каментарый да яго вызначаюць гэта як здраду сабе і ўрэшце як паразу: *пльнь — рака — не можа стаць вытокаем. Калі плынь (быццё народа) імкнецца адзіцца ад наканаванага шляху і вярнуцца "назад у выток", ён страчвае сваю моц, дадзеную як моц здзяйснення ў свеце. Ці не пра тое ў Купалавым "Чараўніку": нерэфлексіўная, фанатычная адданасць "крыніцам" ("Гнаў крыніцы, піў з іх і ў іх затапіўся...") вядзе да страты "крыніц" гэтаксама, як свядомая здрада ім.*

У Гельдэрліна ёсць творы, амаль цалкам адпаведныя і вершы Купалы пра вопыт "блуднага Янкі": "Вяртанне на радзіму / Родзічам" і "Успамін". Сувязь іх і змест магчыма перадаць, апелючы да загалоўкаў: каб вярнуцца на радзіму, трэба яе пакінуць; пакінуўшы радзіму, захоўваюць успамін аб ёй; паля вяртання памятаюць і пра чужыну. Вандраванне па свеце, якое ёсць патэнцыяльная магчымасць вярнуцца, і вяртанне як свядомы зыход з чужыны Хайдэгер абагульняе ў "заcone набывання роднага", законе гістарычнага быцця: "Веданне <гэтага> закона вымагае толькі таго, каб спачатку можна забывацца на радзіму і вандраваць па чужыне: «Бо не дома знаходзіцца дух / у зыхода, не ў вытока...» Гістарычны "закон набывання роднага", адлюстраваны ў Гельдэрліна, мыслар выводзіць з метафізікі Шэлінга і Гегеля, паводле якіх "быццё духа як ён ёсць... патрабуе вяртання да самога сябе, г. зн. пераходзіць — быцця за межамі ўласнага <апірышча>".

Паспрабуем суаднесці усё працытаванае з хайдэгераўскай канцэпцыяй "чацверычнасці" быцця, якое складаецца з боскага і чалавечага, зямнога і нябёснага пачаткаў (*Gefiert*, рус. *Четверица*). Гармонія іх у кожным канкрэтным вопыце — падстава гарманічнасці быцця ўвогуле: "Расці значыць... толькі тады, калі чалавек аднолькава і па-сапраўднаму гатовы здзейсніць волю вышэйшых нябёсаў... і берагчыся пад аховай зямлі, якая яго на сабе носіць", — менавіта так чалавек свяржае сваю чалавечнасць, адпаведную "вобразу і падабенству" Боскаму. Няўрымслівасць, якая гоніць за родныя межы, — ад пачатку "нябёснага", намер "знайсці Бацькаўшчыну блізка" — ад "зямнога". Адно неаддзельнае ад другога, інакш нас напаткае доля "трэцяга брата" ("Чараўнік") або небаракі Янкі ("Шчасце"). Апошні *па чарзе* імкнуўся да нябёснага і зямнога, але ж яно і іншае павіна перажывацца побач, разам ("аднолькава і па-сапраўднаму", каза Хайдэгер). Як? — магчыма, гэта і ёсць асноўнае пытанне філасофіі і, разам з тым, пытанне пра сутнасць роднай зямлі — не "дадзенай", але "набытай" праз блуканні і пакуты.

Тацяна СТУДЗЕНКА

Беларускім словам азвалася Сербія

У кастрычніку Мінск наведала група студэнтаў з Сербіі. У Бялградскім універсітэце яны вывучаюць беларускую мову. Сустрэча з імі прынесла шмат уражанняў. Ужо з першых хвілін нашай размовы я быў здзіўлены іх высокім узроўнем валодання беларускай мовай. Дзеля чаго студэнты ў свой вольны час вывучаюць менавіта нашу мову? Пра гэта распавядаюць самі студэнты з Бялграда.

Ана Груіч:

— Чаму пачалі вывучаць беларускую мову? Цяжка сказаць дакладна. Але мне спадабалася гісторыя Беларусі, мне было цікава пазнаёміцца з краінай. А гэта немагчыма без авалодання мовай.

Івана Мрджка:

— Было цікава, бо мы нічога не ведалі пра гэтую славянскую мову. Калі мы вучыліся на першым курсе, да нас прыехала Святлана Галая. Яна зацікавіла сваімі распаведамі пра нашу краіну і культуру. І мы пачалі вучыцца іх факультатывуна.

— Вас прыехала ў Мінск 6 чалавек. Гэта ўсе, хто вучыць беларускую ў Бялградскім універсітэце?

Ана Груіч:

— Яшчэ ёсць тры чалавекі, якія не змаглі прыехаць у Беларусь.

Аляксандра Джуіч:

— Мы першыя ў Сербіі студэнты, якія вучаюць беларускую. Цяпер гэта факультатыву, які мае статус прадмета па выбары. І за яго мы атрымліваем балы. І гэта важна. Бо для заняткаў не ва ўсіх быў вольны час. Але я хацела, каб беларускую мову зрабілі таксама другой мовай для вывучэння. Спадзяюся, што тое атрымаецца. Бо і ў нашай выкладчыцы Святланы Галая ёсць такое жаданне. Магчыма, нехта з нас тады будзе і выкладаць.

— Ураш, вы вучыцеся на юрыдычным факультэце. Чаму пачалі вучыцца беларускую мову?

Ураш Джорджавіч:

— У мяне з'явілася магчымасць вучыцца беларускую на філалагічным факультэце, таму вырашыў ёй скарыстацца. Пакуль гэта хобі. Але я не супраць працаваць тут у якой-небудзь беларускай ці сербскай кампаніі.

— У чым сэнс вучэння беларускай мовы ў Сербіі? Якія перспектывы з працай?

Ана Груіч:

— Пакуль не ведаю. Калі мы пачалі яе вучыцца, яшчэ не задумваліся пра далейшае выкарыстанне мовы. Але, калі будзе магчымасць перакладаць кнігі з беларускай на сербскую, мы гэта будзем рабіць з задавальненнем.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

На здымку: сербскія студэнты са сваёй выкладчыцай Святланай Галая.

Фота аўтара

Рупнасць

Унікальны зборнік Ф. Петраркі

Папулярнасць у чытачоў Гомельскай абласной бібліятэкі імя У. Леніна набывае музей рэдкіх кнігі. Экспазіцыя адностроўвае гісторыю ўзнікнення і развіцця кнігі як важнага носбіта сацыяльна значнай інфармацыі, а таксама асноўныя этапы фарміравання фамільнай бібліятэкі Паскевічаў. Музей налічвае больш як 6 тысяч экзэмпляраў кніг. У экспазіцыі прадстаўлены выданні XVI — пачатку ХХ стагоддзя на рускай і замежных мовах. Самае ранняе з іх — зборнік песень Ф. Петраркі, які быў выдадзены ў Венецыі ў 1547 годзе.

Вялікую цікавасць выклікае Тураўскае Евангелле XI стагоддзя (копія). Асабліва каштоўнасць маюць выданні з аўтографамі, прысвячэннямі і дарчымі запісамі Я. Палонскага, С. Вярковіча, Н. Грача, адрасаваныя членам сям'і Паскевічаў.

У музеі ёсць асобны адзел "Старадрукі Магілёўскай брацкай друкарні". Гэта адна з выстаў, арганізаваная ў межах сумеснага праекта Веткаўскага музея народнай творчасці і Гомельскай абласной бібліятэкі "Гісторыя беларускай кніжнасці". Таксама асобны адзел прысвечаны "Слову пра паход Ігаравы".

Ала ДАРАШЭНКА

Гусіным пярком

Ніна КАВАЛЬЧУК. Нарадзілася ў вёсцы Хатынічы Ганцавіцкага раёна. Скончыла мясцовую сярэднюю школу. Працуе ў роднай вёсцы, апошнія гады — сацыяльным работнікам. Дапамагае старым, нямоглым і адзінокім людзям. Выдала зборнік вершаў "Летуценніца" (2005).

Часопісы-2010: «Польмя»

У новым статусе

Акрэсліваючы планы часопіса "Польмя" на першую палову наступнага года, яго галоўны рэдактар Мікола Мятліцкі распавёў, што ў 2010-м выданне, магчыма, пачне выходзіць у новым статусе — рэцэнзаванага часопіса.

— Гэта азначае, што літаратуразнаўчыя матэрыялы, надрукаваныя ў "Польмі", будуць расцэнювацца як навуковыя публікацыі. Спадзяёмся, што гэтым мы паспрыем узбагачэнню літаратуразнаўства як навукі, да нас прыйдуць новыя маладыя даследчыкі літаратуры, якія будуць не толькі апэньваць сучасны літаратурны працэс, але і прагназаваць яго развіццё, — падтлумачыў Мікола Мятліцкі.

Падзяліўшыся гэтай важнай навінай, ён перайшоў да анансавання галоўнага складніка літаратурнага часопіса — сур'ёзнай буйной прозы, што будзе друкавацца на пачатку наступнага года:

— Плануем апублікаваць першы раман Анатоля Брытуна "Пах мускусу", які тычыцца экалагічнай тэмы і прысвечаны нацыянальнай святніні — Белавежскай пушчы. Гэты твор складаюць не толькі гістарычныя эпізоды, але і сучасны клопат пра нашы лясы, знакамітыя на ўсю Еўропу, пра людзей, улюбёных у гэта цудоўнае месца.

Сталы і даўні аўтар часопіса Зінаіда Дудзюк у сваім рамане "Слодчы і атрута" звяртаецца да падзей з жыцця Заходняй Беларусі 30-х гадоў мінулага стагоддзя. Трэба таксама адзначыць, што зноў будуць друкавацца творы Уладзіміра Гніламедава — раман-хроніка адной сям'і з "крэсаў усходніх" — Берасцейшчыны, працяг новага рамана "Валошкі на мяжы". Гэта гістарычна-выверанае даследаванне цэлай эпохі дзяржаўнага станаўлення Беларусі. У сваім творы пісьменнік з вялікім гістарычным досведам аналізуе працэс аб'яднання ўсходняй і заходняй частак нашай Айчыны, які адбыўся 70 гадоў таму. Паказвае не толькі гістарычную сутнасць аб'яднання, але і тое, як пасля склаліся лёсы людзей. Аўтар адлюстроўвае цэлую эпоху праз дробныя эпізоды жыцця адной беларускай вёскі.

Свой раман "На раздарожжы" прапанаваў пісьменнік Аляксей Рыбак. У ім апісваюцца рэаліі пасляваеннай беларускай інтэлігенцыі, тых маладых людзей, якія з вёскі прыязджалі ў горад, паступалі ў ВУНУ, імкнуліся да навукі, да асветы. Раман напісаны з асаблівым пачуццём, з уласнымі перажываннямі, бо калі пісьменнік абпіраецца на асабісты лёс, твор заўсёды набывае эмацыянальнае афарбоўку.

Будуць друкавацца і аповесці — "Служу Радзіме" Міколы Фядосіка на вайсковую тэматыку і Анатоля Бароўскага "Замалі мой грэх". Мы прапануем таксама апавяданні Уладзіміра Цішчэра, Язэпа Крупы, Міхася Даніленкі. І маладых аўтараў — да прыкладу, Аляксея Бруа, якога мы ў свой час адкрылі як цудоўнага наведліста.

Сярод адметных паэтычных нізак, што ў хуткім часе пачаюць свет у часопісе, Мікола Мятліцкі назваў вершы Соф'і Шах, Анатоля Эзэва, Святаваны Явар, Мар'яна Дуксы, Людмілы Кебіч, Юрыя Сапажкова, Зінаіды Дудзюк, Міколы Шабовіча, Таццяны Мушыньскай, Міхася Башлакова, Міколы Кандратава, Валянціна Лукшы, Ганада Чарказяна, Казіміра Камейшы, Віктара Гардзэя, Васіля Макарэвіча, Уладзіміра Марука, Алега Салтука, Валерыяны Куставай, Уладзіміра Папковіча ды іншых.

Паэтычныя і пражыццёвыя мастацкія творы на старонках часопіса будуць, як заўжды, дапоўнены публіцыстычнымі, крытычнымі і літаратуразнаўчымі матэрыяламі. У рубрыцы "Школьныя далёгалды" выйдучы артыкулы, прысвечаныя ролі беларускай літаратуры ў сусветным кантэксце, а таксама ў адной з публікацый гаворка пойдзе пра апошнюю кнігу вядомага паэта, празаіка і літаратуразнаўцы Алега Лойкі "Займальнае літаратуразнаўства". "Мне здаецца, гэта сапраўдны падручнік па творчасці для многіх пачаткоўцаў, якія захочуць сур'ёзна і прафесійна заняцца літаратурай", — дадаў Мікола Мятліцкі. У рубрыцы "Наш край", якую часопіс выдзе трэці год, мы распавядаем пра мінулае і сённяшняе жыццё мясцін, дзе нарадзіліся славетныя людзі нашага краю. "Мы імкнемся да таго, каб гэтая рубрыка знайшла сваю канкрэтную аўдыторыю, таму звярнулі ўвагу на школьнае краязнаўства. На пачатку года на прыкладзе адной са старэйшых школ Беларусі — Мётчанскай школы Барысаўскага раёна, мы пакажам, што пакажам, як можна даводзіць дзецім пра родны край, змесцім нататкі вучняў гэтай школы. Гэтую публікацыю прадставіць Уладзімір Лайкоў, які стварыў такі значны і цікавы краязнаўчы гурток у гэтай школе.

Саха ДОРСКАЯ

«Паэткай можна мне не быць»

Неяк днямі, якраз пасля выхаду першай публікацыі гэтай рубрыкі, вядомы маладзечанскі краязнаўца Міхась Казлоўскі, зазірнуўшы ў "ЛіМ", сказаў мне так: "Слухай, Лявон, пачытай тваю новую рубрыку. Добра, канечне, але, шчыра кажучы, думаю, не тваё гэта. Не той узровень..."

А чыё гэта, шаноўнае спадарства? Ваша? Дык нешта не бачна падобнага дбаня ў гэтым накірунку. Тады як беларуская мова паціху гіне. Правінцыя ў культуралагічнай стагнацыі, а гэта ж асноўныя колішні асяродак нашай роднай мовы. А мы тым часам у сталіцы чыны і міфічную славу нацыянал-патрыятычнага дзелім... Наіўна і ганебна гэта. Пакінуўшы маленькага чалавека ў вялікай глушы — гэта здрада нашай інтэлігенцыі перад Беларускай. Аблудная памылка сучасных адраджэнцаў. Для мяне ж, знайсці нацыянальна заангажаванага беларускага чалавека на водшыбе вірлівага грамадскага жыцця — як адушына (у сэнсе: адаць людзям часціну сваёй душэўнай спагадлівасці)... Як і чым яшчэ можна падтрымаць кволяра расткі нацыянальнай культуры і духоўнасці? Тут усім разам трэба і разважаць, і дзейць... Бо ёсць жа над чым задумацца, чыгтаючы хай сабе і такія прастадушныя радкі:

У вучылішчах, школах, у садзіках новых,
Не пачуеце вы свае роднае мовы.
Бо, ўсхваляючы любі
свой край беларускі,
Усе пішуць, чытаюць чамусьці па-руску.
Мова родная ўсім
нібы пагучаркай стала,
Быццам людзям
яе шчырых слоў не хапала.
...Калі крылаў няма —
не ўзімаць увесь бусел,
Калі мовы няма — нас няма, беларусаў.

Будучы ўкладальнікам паэтычнага зборніка берасцейскіх паэтаў "Трохперсе" (Міхася Рудкоўскага, Міколы Пракаповіча і Аляся Каско), атрымаў я ад сястры памерлага Міхася Рудкоўскага Ірыны Міхайлаўны бандэроўку з лістам і трохі дзіўнаватым і нечаканым дадаткам. Там быў зборнік мясцовай паэткі Ніны Кавальчук "Летуценніца", выдадзены пры раённай ганцавіцкай газеце (дзе, дарэчы, працуе яшчэ адна вартая ўвагі паэтка, Святалана Локтыш). А ў згаданым кароткім лісце Ірыны Міхайлаўны пра Ніну Кавальчук было напісана літаральна гэтак: "Простая вясковае жанчына. Адукацыя — сярэдняя школа. Працуе сацыяльным работнікам. Муж — механізатар. Мае чатырох сыноў. Будучы цяжкахворай прасіла ў Бога, каб не асіраціць яе сыноў, а сама паабяцала выхаваць сірацінку. Выжыла. Узяла дзяўчынку, выгадавала Волечку, якая цяпер заканчвае тэхнікум. А ўжо восенню Ніна выдае дачку замуж.

Пражыць усё жыццё ў вёсцы, мець за плячымі толькі школьную адукацыю, мець такую вялікую сям'ю, "біцца" за кавалак хлеба для дзяцей, праз усё жыццё ўдзельнічаць у мастацкай самадзейнасці і яшчэ пісаць вершы — гэта, пагадзіцеся, амаль гераізм..."

А калі дадаць, што ўсё сказанае пра зямлячку звязана з Беларускай, то па нашым часе можна нават і пагадзіцца з такой узвышанай высновай І. Рудкоўскай. Бо ці не ёй пра тое ведаць, самай былой настаўніцы тамашняй школы. Я не адразу, але ўсё ж прачытаў зборнік вершаў самабытнай паэткі з вёскі Хатынічы. І вы ведаеце, не расчараваны, больш за тое, пранікся вялікай павагай да сучаснай беларускай жанчыны, якая рамантычна спрабуе лётаць там, дзе "высё абмежавана столлю"... Уявіце сябе, "знаныя сталічныя пііты", на яе месцы і, прааналізаваўшы сітуацыю, шчыра скажыце, ці не склалі б вы там сваё віртуальнае крылле? Тады як яна, між іншым, жывучы там, піша:

Маленства майго малюнак
Памяць ніяк не міне —
Ліпкаю глінай матуля
Мажа пазы на сцене.

.....
Цяпер жа і ў бацькавай хаце
На новы ўсё зроблена лаг.
І столі не беліць больш маці,
Як многія вёсны назад.
Паг моднай сухою тынкоўкай
Надзейна схаваны пазы,
І толькі паг столлю з вагонкі
Вісяць, як раней, абразы.

Зберагаючы духоўнасць і спадчынную культуру, сённяшні грамадзянін беларускай правінцыі з апошніх сіл супраціўляецца глабальнай меліярацыі душы. Дзеці гэтай правінцыі жывуць бежанцамі ў гарадах, але надзея на гармонію чалавека і прыроды не пакідае "апошніх з магікан":

Нам дастаткова слова альбо фразы,
Каб квет пабляк ці зноў для нас расцвіў.
Мы чуйна адклікаемся агразу
На шчырасць слоў і сквапнасці парыў.

Калі адкінуць выпадкова патрапіўшае ў зборнік (без нагледу прафесійнага рэдактара) версіфікацыйнае рыфмапляценне (прабачаюся, але яно нечым нагадае мне колішняе вечаровае пранне кужалю), то агулам займеем для чытання чатыры-пяць вершаў вартых увагі самага патрабавальнага чытача. Звяртае на сябе ўвагу аўтабіяграфічнасць, непрыдуманасць, можна сказаць, натуральнасць большасці вершаў Ніны Кавальчук. Пачынаючы ад дзявочых радкоў напісаных яшчэ ў 1979 годзе:

Пахне чаромхай з мясоў.
Першы гром над бязарой грукоча.
І на крылах зялёных вытпроў
Аглятае мой смутак дзявочы.

А ўслед, сам па сабе, выносіцца чыста жаночы вопыт і канстатацыя факту:

Шануе, калі спагарожнік
Сустрэнецца добры ў жыцці,
А не — дык, як босяк па поўні,
Даводзіцца з мужам ісіці.

І толькі пасля многіх жыццёвых выпрабаванняў і сямейных мітрэнгаў у свет выкрываюць такія глыбокія вычванні як працяг роду, спадзевы на вечнае і шчаслівае доўга сваіх дзяцей:

Як у полі зялёным губочкі
Падростаюць чатыры сыночкі.
Хоць сумнення ў душы зерне спее,
Мець дзяўчынку люляю надзею.

Але што мяне дастала, дык гэта тое, што ў зборніку Ніны Кавальчук даволі шмат месца займаюць вершы грамадзянскага і медытацыйнага кіталгу. Апошнія — разважаны да сутнасці паэзіі і асобы самога паэта — як для правінцыйнай жанчыны з сярэдняй адукацыі, прызнаюся, мяне па-добраму ўразілі і здзівілі. Праўда, не будзем забывацца на самаадукацыю вясковай жыхаркі:

Я сёння вольных хвіляў мала маю,
Ды ўбок адклаўшы ніткі і пруткі,
Сама ў бібліятэку завітаю,
Каб прачытаць чароўныя радкі.

Госпадзе, думаю, колькі ж такіх на раёне?! Дзесятак чалавек ці набярэцца?..

Аднак мы ўсё бліжэй да сапраўднай паэзіі. На мой погляд яна мелася тут быць і зусім нізка нязмушана лунала над аркушамі, на якіх сілілася пісаць нешта сваё Ніна Кавальчук. Я кажу пра тыя радкі і строфы, якія працігую ніжэй і пазначу сваімі кароткімі развагамі. А пачынаецца ўсё са школьнага прыпаміну і вучнёўскай версіфікацыі:

З настаўнікаў убачыў нехта першы,
Як я на алгебры пісала вершы.
За даўні грэх прашу мяне прабачыць,
Тады "паэткай" хлопцы ахрысцілі
І доўга той мянушкаю цялілі.
Ніхто не мог мой шлях
тады прабачыць...

Вядома, Ніна мысліць цвяроза, і яна кажа не пра свой сапраўджаны паэтычны шлях, а той сляніскі цяжкі лёс жанчыны, які яна сёння мае. І ўсё ж не маючы аплумбу і эгацэнтрычнасці, яна спрабуе асэнсаваць сваё паэтычнае захапленне не як хобі, не як самадзейны занятак, а як творчы акт чалавека, які мае ўяўленне пра высокае мастацтва. Скажам, у тэксце "Як пішуць вершы", бліжкім да ўжо вядомага ў Маякоўскага, Ніна Кавальчук па-простаму акрэслівае сваё бачанне гэтага працэсу:

Пытаюцца часта, як пішуцца вершы?
Ды толькі хіба растуемачы такое...
Народзіцца ў сэрцы адно з іх першы,
Які назаўсёды пазбавіць спакою.

.....
А трэба душу каб і сэрца гаілі,
Каб грэлі цяплом гукі роднае мовы,
І вусны мае зноўку Бога малілі:
Паілі мне ў радкі найпатрэбныя словы.

Тое, што пісанне вершаў для Ніны не "рачаванне за працадзень на літаратурнай дзялянцы", разумеюцца адразу, як толькі натрыкаешся на гэты верш:

Зноў душу агарнуў мне адчай,
Павайздросціла тым, хто не піша.
Спяць спакойна. Прашу, выбачай,
Божа. Ты за паэзію вышай.
Божа талент дарэмна мне даў,
Божа іншай якой прызначаўся?
Бо чаму — хоць мяне ты абраў, —
Кожны верш мне так цяжка даваўся?
Божа іх мне не трэба пісаць,
А чужыя чытаць лепей вершы?
Даць знямоглай душы памаўчаць
І забыць іх — апошні і першы.
Божа, што я кажу, выбачай.
Хай настрой не праходзіць вясновы,
Бо цяжэйшы агорне адчай,
Калі раптам не вернуцца словы.

Ці не праўда, кранальныя радкі, асабліва першыя чатыры, якія я занёс бы ў аналі нацыянальнай беларускай паэзіі. Далёка не кожны паэт, сябар пісьменніцкага саюза, здольны на такую страфу. Агулам, стаўленне да паэтычнай творчасці выяўляе найлепшыя правыя характары, чалавечай і жаночай сутнасці самой Ніны Кавальчук. Вось яе падказка для тых, хто прагне славы і наймення паэта, хоць гаворка тут вядзецца толькі пра ўнутраны стан самога аўтара гэтых радкоў:

Для сябе я вырашыла: "Не!
Вершы зноў пісаць ужо не буду.
Хіба спраў сур'ёзныя у мяне
Больш няма? Вось кіну і забуду".
Вірвалі думкі ў галаве,
Супраць волі рыфмы ў ёй спявалі,
Адрывалі гнём таціну-дзвю
І заснуць мне ноччу не давалі.
Я гадаю: што цяпер рабіць?
Як ваду не выльеш іх паг грушу.
Бо паэткай можна мне не быць,
А вось вершы ўсё ж пісаць я мушу.

Безумоўна, такое "самапрыніжэнне" вымагае не толькі пераўсведамлення ўласнага літаратурнага плёну, але і не малых высілкаў душы і духу. Выжыць у такіх праэтычных моманты дапамагае ўсё тая ж паэзія жыцця, якая штодня спрабуе скрасіць самае чалавечае жыццё метафарычнымі фарбамі спрадвечнага адраджэння прыгажосці. Хоць бы і ў такім, трохі самаіранічным ракурсе:

Вось дзівачка, скажа хтосьці з тых,
Для каго пісаць занятак марны.
Ім не трэба верш і "залаты",
Не цікавіць нават геніяльны.
Можна так прасцей на свеце жыць,
Калі думкі нізенька лунаюць,
Толькі лепш ужо дзівачкай быць,
Дзівакоў чамусь не забываюць.

На жаль, зямны свет створаны так, што і дзівакоў забываюць. Але — не самае дзівацтва. А калі яно яшчэ і дзейнатворчае, то пра яго і распавядаюць. Вось як я тут пра Ніну Кавальчук.

ЛеГАЛ

Я глыбока ўпэўнены, што ў нашу эпоху такія паняцці, як "патрыятызм", "любоў да Бацькаўшчыны", "шанаванне гісторыі роднага краю", варта выходзіць у сьвядомасці дзяцей і дарослых мастацкімі сродкамі. Гэтай пачэснай справай мусяць актыўна займацца тэатр, тэлебачанне, кінематограф. Таму я і сам вырашыў зрабіць унёсак у яе: не чакаць, пакуль іншыя штосьці карыснае зробіць, а самому пісаць рэчы, якія выклікалі б цікавасць у гледача, спарадзілі ў яго захапленне нашай мінуўшчынай. Таму мае мастацкія інтарэсы звычайна рэалізуюцца ў галіне гістарычна-прыгодніцкай літаратуры. Але калі ў прозе можна больш-менш выразна апісваць эпохі, якія адлюстраваліся ў мемуарах ці летапісах, то драматургія дае магчымасць увасобіць і далетапісныя часы — тую даўніну, пра якую захаваліся згадкі бадай што ў народным фальклоры. Прычым, я зусім не першы, хто звяртаецца да такой тэмы (згадаем хаця б маляўнічае "Кола Сварога" Зінаіды Дудзюк).

З дзяцінства мне падабаліся абрады калядоўшчыкаў (сам нават праяўляў у іх ініцыятыву, няхай і ў гарадскіх умовах). І яшчэ тады хацелася зразумець сутнасць таго

ці іншага эпизода гэтага свята. Чаму калядная зорка мае такую дзівосную форму? Чаму абавязкова прысутнічаюць Каза і Мядзведзь?

Колькі гадоў таму засеў за чытанне навуковай літаратуры на гэты конт. (Вядома, з чаго яшчэ павінен пачынаць працу кандыдат навук!) Гіпотэз і дагадак, прынамсі, у ёй куды больш, чым выразна акрэсленых фактаў. І пакрысе выкрышталізавалася ўласная канцэпцыя. Яе сутнасць у тым, што за колькі тысячагоддзяў да нараджэння Хрыста нашы продкі стварылі міф пра Збаўца, які перамог моц цемры і холаду. Такім чынам адлюстравалася глыбінная памяць пра адступленне ледавіка з нашай зямлі. Але галоўныя высновы, безумоўна, тычыліся барацьбы ў чалавечым сэрцы дабрны ды злосці, польмі кахання ды холаду ўлады. І наколькі змог, я паспрабаваў увасобіць гэтую ідэю сцэнічнымі сродкамі.

Ці ўдала атрымалася? Няхай мяркуюць шануюныя чытачы, якім прапаную ўрываек з п'есы. Цалкам жа твор можна будзе прачытаць у № 1 часопіса "Малодосць" за 2010 год.

Аўтар

Калядная зорка

Паданне ў дыялогах

Ягор КОНЕЎ

Час дзеяння: колькі тысячагоддзяў да Рас-тэа Хрыстова.

Акт першы

Дзея 1

Сарачынская гара.
Уваходзіць ВЫШАНЬ.

ВЫШАНЬ. Слаўная гісторыя пачынаецца! Паслухайце паданне, пра якое нашы праўнукі раскажуць унукам, а тыя — сваім праўнукам. Калісьці ўзгадаюць нашу гісторыю як даўніну даўняю, даўно забытую. А вы пачуеце, як насамрэч усё было...

Сцэна патане ў змроку. А потым загареца зорка ўвышыні.

ВЫШАНЬ. Пачуйце мяне, людзі і звяры, птушкі і рыбы! Вы памятаеце: быў час, калі валадар замалёнага царства Чорнабог пайшоў вайною супраць усяго існага на зямлі. Вайна была зацятая. Чорнабог — перамог. Чарамі схаваў ён сонца за чорнай заслонай. Холад і цэпра запанавалі на зямлі. Полчышча наўя — воюў-мерцвякоў — нішчылі гарады і селішчы. І доўжылася тая страшная эпоха тысячу гадоў. Нараджаліся пакаленні, якія ўжо і не ўяўлялі, што такое сонца. Але былі і тыя, хто верылі ў прароцтва: ноч скончыцца світанкам! З'явіцца той, хто адолее Чорнабога. Пра яго нараджэнне папярэдзіць зорка, якая запалае сцёджэнаю парою. Тое прароцтва гучала ў спевах ветру, у шолыху травы, у гола-се агню... І аднойчы загарэлася зорка ў небе! Той ноччу мая жонка Златагорка нарадзіла дужага хлопчыка. І я, волат Вышань, даў сыну імя — Каляда. Бо яму наканавана зрушыць Кола Часу, выбавіць усіх нас ад улады Чорнабога! (Спявае)

А ўчора ды з вчора засвяціла зорка!
Ой, учора ды з вчора засвяціла зорка!
Зорка засвяціла, свет узвеслялі!
Ой, зорка засвяціла, свет узвеслялі!
Свет узвесляўся, Каляда нарадзіўся!
Ой, свет узвесляўся, Каляда нарадзіўся!
Каляды нараджэнне людзям на збаўленне!
Ой, Каляды нараджэнне людзям на збаўленне!
Людзі, зверы, прыбягайце,
Каляду шчыра вітайце!
Ой, хутчэй вы прыбягайце, Каляду вітайце!..

Дзея 2

Уваходзіць ЗЛАТАГОРКА, якая гукіае ў руках немаўляці.
Уваходзіць ПАСЛАНЦЫ чалавечы і звярыных плямёнаў, кланяюцца ВЫШАНЬ, ускладаюць падарункі да ног ЗЛАТАГОРКІ.
ВЫШАНЬ і ЗЛАТАГОРКА зычліва кланяюцца ў адказ.
Сярод ПАСЛАНЦАЎ — каза АМАЛФЕЯ, якая нясе качан капусты, і мядзведзь МІКОЛА, які прышпунуў кадобчык мёду.

ПЕРШЫ ПАСЛАНЕЦ (Вышаню). Рады вітаць цябе, волат Вышань!
ДРУГІ ПАСЛАНЕЦ (Златагорцы). Рады вітаць цябе, Златагорка!
ПЕРШЫ ПАСЛАНЕЦ. Птушкі разнеслі па свеце дзівосную навіну!
ДРУГІ ПАСЛАНЕЦ. Нарадзіўся наш збаўца, наш ратаўнік!
ПЕРШЫ ПАСЛАНЕЦ. Мы прыйшлі ад розных плямёнаў, чалавечы і звярыных!
ДРУГІ ПАСЛАНЕЦ. Не з пустымі рукамі прыйшлі — Калядзе падарункі прынеслі!

ВЫШАНЬ. Дзякуй вам. Хай жа ад гэтай пары паўсюль укараніцца звычай — віншаваць дзяцей падарункамі!

ПЕРШЫ ПАСЛАНЕЦ. Уславім Каляду песнямі ды скакамі! (Спявае)

Чарнабог сыходзіць,
Зорка ўзыходзіць!
Каляда прыйшоў! Каляда прыйшоў!
ДРУГІ ПАСЛАНЕЦ (спявае).
Узрадуемся, людзі,
Цемры больш не будзе!
Каляда прыйшоў! Каляда прыйшоў!
ПАСЛАНЦЫ (спяваюць разам).

Вецер заспявае,
Новы час вітае!
Каляда прыйшоў! Каляда прыйшоў!
Радаць, ішчасце, сонца
З намі ўжо бясконца!
Каляда прыйшоў! Каляда прыйшоў!

ПАСЛАНЦЫ кружаць у карагодзе.
МІКОЛА незнарок штурхае АМАЛФЕЮ, наступае ёй на нагу.

АМАЛФЕЯ (раз'ятрана). Вой, вой, крыва-лапы! Я — каза далікатная! А ты мяне ледзьве не скалечыў! (Кульгае.)

МІКОЛА (вінавата, падтрымлівае яе). Прашу прабачыць мне. Я — мядзведзь Міко-ла. Мудры, але крыху няўклудны...

АМАЛФЕЯ. А я — Амаля! Самая прыгожая каза ў свеце. (Падазрона) Пэўна, чуў пра мяне?

МІКОЛА (гапамагае ёй сесці). Не. А хіба павінен?

АМАЛФЕЯ (пакрыўджана). Кулёма ты мах-натая! Нат не чуў пра мяне, прыгажуню гэт-кую! (Паржае Міколу рагамі.) А ну, пайшоў прэч! Нячыстая цябе прыпнала!

Уваходзіць узброеныя НАЎЕ, на чале іх — ВІЙ.

МІКОЛА (Амаля, указвае на Наўе). Вунь каго нячыстая прыпнала! А ты кажаш!
АМАЛФЕЯ (спалохана). Ой, і сабіла ж мне сказаці!

НАЎЕ распштурхоўваюць ПАСЛАНЦАЎ. Спало-ханья ПАСЛАНЦЫ разбягаюцца.
ВІЙ набліжаецца да ВЫШАНЯ і ЗЛАТАГОРКІ.

ВІЙ (Вышаню, указвае на зорку). Валадар Чарнабог таксама ўбачыў зорачку ў небе. І даслаў мяне, свайго сына Вія, каб перадаў вам яго віншаванні. Чарнабог загадаў: хлоп-чык мусіць памерці. А ты і твая жонка адпра-віцеся ў вязніцу. Скаршыцеся волі Чорнабога! (Цягне рукі да немаўляці.)

ВЫШАНЬ. Чакай ад вербы яблык! (Адкідае Вія.) Будзем біцца! Пасланцы, бараніце Ка-ляду! (Азіраецца. З жахам бачыць, што ўсе, акрамя Міколы і Амаля, паразбегліся. Зла-тагорцы) Златагорка, уцякай! Ратуй сына!

НАЎЕ акружаюць ВЫШАНЯ і ЗЛАТАГОРКУ.
ВЫШАНЬ адкідае НАЎЕ, але і ён, і ЗЛА-ТАГОРКА не могуць прабіцца скрозь варожае ачалецце.

За бойкай з жахам назіраюць АМАЛФЕЯ і МІКОЛА.

АМАЛФЕЯ (мацае нагу, падмаецца, сабе). Здаецца, магу рухацца. Нат змагу ўцячы!
МІКОЛА (асуджальна). Як уцячы? Яны ж заб'юць Каляду!
АМАЛФЕЯ. А што можа бяроства супраць агню?

Да іх набліжаюцца ВЫШАНЬ і ЗЛАТАГОРКА.

ВЫШАНЬ (Амаля і Міколу). Лёс даслаў вас, каза і мядзведзь! Прашу вас: зберажыце Каляду!

ЗЛАТАГОРКА (працягвае немаўлятка Ама-ля). Каляда — наша надзея. А вы — мая.

АМАЛФЕЯ (бярэ дзіцяці, разгублена). Мы? Высакародная каза і крывавапы мядзведзь — надзея ўсяго свету? А ці ёсць яшчэ вакан-сіі? (З надзеяй азіраецца.)

МІКОЛА (спалохана). Як я прыму такую адказнасць? Я ўсяго толькі мядзведзь. Няхай і самы кемлівы...

АМАЛФЕЯ (рашуча, Міколу). О, так! Твае лапы і мае рогі — гэта неадольная моц!

ВЫШАНЬ. Чорнабог будзе шукаць вас.

ЗЛАТАГОРКА. Сцеражыцеся позірка Вія!

ВЫШАНЬ. Вы ведаеце кожную сцяжыну ў лесе. Схавайце Каляду.

ЗЛАТАГОРКА. Бяжыце!

АМАЛФЕЯ і МІКОЛА ўцякаюць. НАЎЕ хапа-юць ЗЛАТАГОРКУ.

ВЫШАНЬ змагаецца з НАЎЕ.

ВІЙ (Вышаню). Спыніся, Вышань. Інакш па-гляджу твайго жонцы ў вочы. Ты ведаеш: мой позірк — смяротны. Ніхто не адолее ані мяне, ані майго бацьку.

ВЫШАНЬ. І так бывае, што святло цемру перамагае!

ВІЙ (Вышаню, указвае ўслед уцекачам). Я знайду іх.

ВЫШАНЬ (Златагорцы). Вер мне, любая: самы страшны змрок — перад досвіткам!

ЗЛАТАГОРКА. Хіба магу я табе не верыць, любі?

НАЎЕ хапаюць ВЫШАНЯ, які ўжо не су-праціўляецца, і ЗЛАТАГОРКУ, зводзіць іх.

ВІЙ (сабе). Святло цемру перамагае? (Смя-ецца) Хто ж у такое паверыць! (Сыходзіць.)

Дзея 3

Палац.
Уваходзіць ЧОРНАБОГ.

ЧОРНАБОГ (спявае).
Я не ведаю падзкі,
Я не ведаю пашаны.
Я — пан цемры, Чорнабог!
Я скраў святло, схаваў загану.
Я — ратавальнік, далібо!
О, няўдзячны люд!
Ты не бачыш свой бруд,

Злыбядой з'яднаны
З існаваннем цымяным.
Ў цемры немагчымы войны,
Ў цемры нельга забіваць.
Не патрэбны сонца промні,
Трэба Каляду стрымаць!
О, няўдзячны люд!
Ты не бачыш свой бруд,
Злыбядой з'яднаны
З існаваннем цымяным...

(Сабе). О, паньлае жыццё! Я — уладар све-ту, а на сэрцы — горыч і страх... О, няўдзяч-ныя людзі! Свяціла б сонца — яны ўбачылі б свае брыдкія загану, мярзотныя хібы. Жах-нуліся б! А ў змроку ўсім здаецца, быццам яны — прыгожыя, добрыя... Калі б не мая ўлада — даўно павынішчалі б адзін аднаго. І хаця б хто мне падзякаваў!

Уваходзіць ВІЙ.

ВІЙ (Чорнабогу, кланяецца). Я табе за ўсё ўдзячны, бацькохна. Мы з табою неразлуч-ныя, як з горам бяда...

ЧОРНАБОГ (змрочна). Гляджу, ты не знайшоў Каляду.

ВІЙ. Дваццаць цёмных зімаў і летаў шу-каў! Кожную дарогу агледзеў, у кожнае селішча зазірнуў. І ў лясах яго шукаў, і на рэках, і ў пячорах... Няма нідзе Каляды!

ЧОРНАБОГ. Ты не выканаў мой загад, сынку!

ВІЙ. Я шмат каго дапытваў. Ніхто Каляду не бачыў. Ніхто нат не чуў пра яго.

ЧОРНАБОГ. Не давайрай усяму, што ка-жуць. Глядзі людзям у сэрца. Там тоіцца праўда.

ВІЙ. А мо Каляда памёр ужо?

ЧОРНАБОГ (указвае на зорку). Зорка свеціць — верная прыкмета, што Каляда па зямлі ходзіць. Знайдзі яго! Пакуль ён у сілу не ўвабраўся. Шукай не ў лесе і не ў пячорах. Каля чалавечага жытла шукай... Паспяшайся!

ВІЙ сыходзіць.

ЧОРНАБОГ (гледзячы ўслед Вію). Нават родны сын ненавідзіць мяне. Хоча сесці на мой трон... О, вязноснае жыццё!.. Хай жа і ва ўсіх такое будзе! (Сыходзіць.)

Дзея 4

Лес.
Уваходзіць КАЛЯДА з кіем у руцэ, мядзведзь МІКОЛА з пустым мехам за плячыма, каза АМАЛФЕЯ з бубнам у лапах. Лоб КАЛЯДЫ па-вязаны хусткай.

КАЛЯДА (указвае наперад, Міколу і Ама-ля). Мікола, Амаля, там вёска! Хадзем туды! Паспяваем, паскачам, падсілкуемся! Вы ж ведаеце: я люблю людзей весяліць!

АМАЛФЕЯ (ідзальчана). Ад жытла лепш далей трымацца. Дзе ёсць два чалавекі, там трэцяю будзе здрада! (Міколу) Хіба я не маю рацы, даражэнькі Мікола?

МІКОЛА (трэсе мехам). Харчы скончылі-ся, мілая Амаля. Каляда не можа травой сілкавацца, як ты. Яму ежа патрэбна.

АМАЛФЕЯ. З чалавекам столькі клопатаў! Вось я, каза, — ідзальная істота: і пысай, і рогамі, і капытцамі...

МІКОЛА (з'егліва). ... і лагодным харак-тарам!

АМАЛФЕЯ (незадаволена). Ну добра, зой-дзем у гэтае селішча, збярем пачастунак — і адразу ж у лес!

КАЛЯДА. Як скажаш, цётхна АМАЛФЕЯ.

Сярдзіта паглядзеўшы на МІКОЛУ, АМАЛ-ФЕЯ сыходзіць.

МІКОЛА (Калядзе). Заўважыў, як яна паглядзела на мяне? Верная прыкмета, што я ёй даспадобы!

КАЛЯДА. Чамусьці мне так не падало-ся.

МІКОЛА. Блага ты ведаеш жаночае сэр-ца! Я ўпэўнены, Амаля закахалася ў мя-не, як толькі мы сустраліся. Аднак сарам-лівасць змушае яе ўтойваць свае пачуцці.

Але яна ўсё адно стане маёю жонкаю. Няўжо ты сумняваешся?

КАЛЯДА. Яшчэ б!

МІКОЛА. О, на гэты конт я прыдумаў мудры план! Я звярнуся да Амаля і па-льмянай прамовай. Твая цётка ўсё добра ўзважыць і зразумее, што я — лепшы ў свеце жаніх. Свой зварот я ўжо амаль да-сачыняў. Ці хочаш пачуць?

КАЛЯДА. Яшчэ б.

МІКОЛА (прымае зухаватую паставу). "Як жолуд неад'емны ад дуба, як хвост не-разлучны з авечкай, як сцёжа спалучаец-ца з заваяй, гэтак і мы..." (Чухае патылі-цу.) А далей я пакуль не прыдумаў... Што ж мне рабіць? Дзе знайсці натхнення?

КАЛЯДА. А хадзем на вёску, дзядзька! Паскачам, людзей павесялім! Пашукаем натхнення разам!

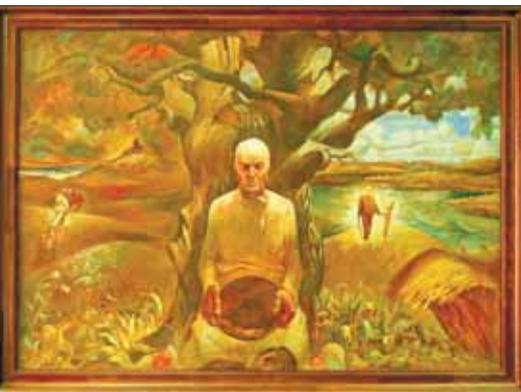
МІКОЛА. Ат, хадзем!

КАЛЯДА і МІКОЛА сыходзіць.

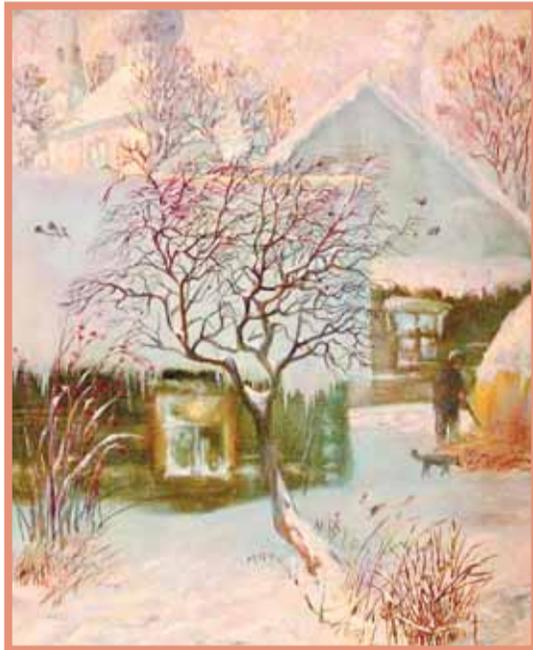

Роздум над палотнамі

«Толькі адны мастакі моцць бачыць...»

Карціны Эдуарда Мацюшонка, як правіла, выкшталцона выпісанія, калі на іх канкрэтныя прадметы — часцей архітэктура. Школа парфорснага палявання, палац Тызенгаўзаў у Паставах — з трыпціха «Тызенгаўзам прысвячаецца», палотны «Паланез», «Вандроўка. Гродна». І менш выразнасці ў мазках, калі на карцінах агульныя (абстрактныя) матывы. Гэта — найперш серыі «Адзінокія людзі забытых вёсак» і «Лёс», карціны «Прыцягненне», «Правінцыя»... З саміх назваў вынікае, што гэта філасофскія палотны, на якіх мастак задае адвечнае пытанне пра наканаванне чалавека на зямлі.

Серыя «Адзінокія людзі забытых вёсак» — ці не самая вядомая ў мастака. З поспехам яна была выстаўлена ў Германіі. Але цяжка сказаць, ці закончана серыя. Відаць, і сам мастак не зможа адказаць на пытанне. Гэта тэма палотны, што пішуча не на замову, не па задуме, а выключна, як бы банальна гэта не гучала, па волі сэрца ці душы. Такую тэму трэба прапусціць праз сябе, перажыць. І на кожным этапе жыцця адчуваеш тое, чаго раней не мог адчуць.

А што адлюстравана на палотнах серыі? Гэта беларуская вёска канца ХХ стагоддзя. Прычым, што адметна (не ведаю, мастак тое зрабіў наўмысна ці не), на фоне вясковага жыцця адлюстраваны выключна жанчыны. Для адных гэта маці, для іншых — бабулі. Жанчына, якая ратавала Бацькаўшчыну. Маці, так павялося, — першае слова дзіцяці. Калі мужчынаў забівалі падчас шматлікіх войнаў, менавіта жанчына на сваіх плячах несла ўсе нягоды ўдовінага жыцця.

Жанчыны ў мастака прысутнічаюць і на іншых палотнах. Узяць хаця б партрэт Эміліі Плятэр. Але гэта ўжо іншы тып жанчыны. Калі «Адзінокія людзі забытых вёсак» — гэта гаротная, пабітая цяжкай працай кабетна, то Плятэр — маладая, поўная сілы і... любові да сваёй роднай зямлі.

У творчасці Эдуарда Мацюшонка трэба адзначыць таксама і мужчынскія вобразы. Карціны «Хлеб», «Добры вечар».

«Хлеб» — дыпломная работа Мацюшонка. Да немагчымасці простае па сюжэце палатно, але зразумелае і блізкае, бадай, кожнаму чалавеку. Дзед мастака Вінцэс страціў падчас Першай сусветнай вайны ногі, і гатовы быў ужо скончыць жыццё самагубствам з-за безвыходнасці. Але дапамог выкараскацца ксёндз, які заўважаў той патухлы агмень жыцця ў вачах Вінцэнта. І на палатне — дзед Мацюшонка сядзіць пад дрэвам, за якім палатно падзелена на дзве часткі. Справа ад яго — цяжкае, як і яго лёс, жыццё. У гэтай палове на дрэве няма лісця. А злева — зацвітае зямля, як сімвал яго ўратавання. Побач з ім ідзе нашчадак — унук, дзеля яго хаця б трэба жыць.

Зараз вёска памірае з розных прычынаў, таму, відаць, праз 10-20 гадоў карціна не здолее выклікаць аднолькавыя пачуцці ў людзей розных пакаленняў. А сёння тое яшчэ магчыма. Калі карціна была напісана ў 1985 годзе 27-гадовым Мацюшонкам, то ў 2005-м 24-гадовы паэт Усевалад Сцебур-

рака напісаў радкі, якія суадносяцца з палатном мастака:

*Калі памруць мае гзяды,
з зямлі адыдзе пакаленне,
ў якога вырас на каленях,
пакіне на крыжах каменных
свае імёны і гады.*

<...>

*Калі памруць мае гзяды,
адчуўшы сэнс у слове страта,
заўважу, як старэе тата,
якой пустой здаецца хата
без гукіў іхніх хады.*

Час ідзе, змяняюцца пакаленні. А памяць павінна заставацца.

Карціна «Добры вечар» як барадулінскае «Трэба дома бываць часцей...». Ведаючы гісторыю сям'і Мацюшонка, для мяне асабіста ў палатне праглядаецца аўтабіяграфічнасць. Бацька мастака Уладзімір ужо далёка немалады чалавек, удавец, які жыве ў вёсцы. Яму сумна аднаму, асабліва доўгімі зімовымі вечарамі. І кожны дзень ён чакае сваіх дзяцей і ўнукаў у гасці. А іх усё няма. На палатне мастак паказаў зімовы надвечорак. У адным акне запалілі ўжо святло. На двары — стары бацька. Побач з ім бегае сабака. А недзе за ім нібы назіраюць тэя доўгачаканыя гасці. Яны ладзяць сюрпрыз, гатовыя ў любы момант выскачыць да бацькі-дзядулі ды расцалаваць яго. А з вуснаў так і прасіцца: «Добры вечар, тата...». Ружаваты колер палатна — гэта смутак бацькі.

Абавязковая рыса ў творчасці Эдуарда Мацюшонка — узгаўленне знішчанай архітэктуры — рэканструкцыя на палотнах. Гэта выглядае Глыбокага, Оршы, Гродна, Вілейкі... З агульнага шэрага карцін вылучаюцца «Ідуць» і «У Вілейку». Палотны мастак пісаў са старых фотаздымкаў. «Ідуць» датуецца прыкладна 1918 годам, калі ў Вілейцы яшчэ знаходзіліся немцы. На фотаздымку галоўнае — гэта Свята-Георгіеўская царква, якая да нашых дзён не захавалася. Але Эдуард Мацюшонак увагу гледача пераносіць на людзей. Злева дзедзі ляжыць снежную бабу. А справа, на дарозе, стаіць брычка, каля якой размаўляюць мужыкі. Яны ўтвараюць у паўзмрок. «А хто там ідзе? Ці не зноў новая ўлада?». І малы сабака, пачуўшы чужых, бяжыць у цэмуру. На галоўны план пераносіцца чалавек, яго перажыванні і турботы.

У 1930-х фатограф Берка Берман зрабіў фотаздымак вілейскай вуліцы імя Пільсудскага (сёння

Савецкая) у базарны дзень. Гэтае фота за аснову для карціны «У Вілейку» і ўзяў Эдуард Мацюшонак. Калі ў арыгінале на двары позняя восень, дрэвы без лісця, то на карціне мастак выпісаў дзесьці сярэдзіну восені. А адметнае на палатне тое, што Мацюшонак дадаў яшчэ тры дзейныя асобы, што звязаныя з гісторыяй Вілейшчыны, — мастакі Нікадзім Сілівановіч, Леў Альпяровіч, Уладзіслаў Страмінскі. Розныя па творчасці, але аб'яднаныя адной зямлёй...

Таксама чалавек і яго жыццё з'яўляюцца асноўнай лініяй на карцінах трыпціха «Лёс». Тут у мастака праглядаецца экзістэнцыйны пачатак. Эдуарда Мацюшонка цікавіць, як чалавек павядае сябе па жыцці. Да чаго ён будзе схіляцца. Першае палатно. Нараджэнне чалавека — на начным небе месяц, які асвятляе наваколле. На карціне маленькі дамок і некалькі голых дрэў. Гэта як чысты аркуш паперы — пачатак жыццёвага шляху.

Другое палатно. На небе месяц, але навокал цёмна. Некуды ідзе чалавек. З аднаго боку за ім стаіць белы анёл, а з другога — чорны. Правільны шлях і няправільны. Чалавек ідзе апусціўшы галаву, разважаючы, у які бок яму схіліцца, да якога анёла.

Трэцяе палатно. Месяц вельмі вялікі. Але ён пачынае аддаляцца — захад чалавечага жыцця. Дамок з першага палатна ператварыўся ўжо ў пахілы дом. А дрэвы, якія мелі тонкія, высокія, выцягнутыя да неба, ствалы, ператварыліся ў брыдкія слупы. Пад цяжарам гадоў пахіліўся плот, гатовы ў любы момант паваліцца. Усё безнадзейна падыходзіць да канца, каб саступіць месца для новага жыцця.

Разважаць над палотнамі Эдуарда Мацюшонка можна доўга. Розныя пачуцці будуць выклікаць у гледача карціны. Да работ Мацюшонка не трэба своеасабліва прыглядацца, але заўважаць трэба кожную дэталю. Бо лішняга на яго карцінах няма. Не кожную «драбязу», безумоўна, глядач зможа для сябе патлумачыць. На гэта можна прывесці словы сусветна вядомага пісьменніка Альбера Камю: «Толькі адны мастакі моцць бачыць». Але, каб мастацтва не ператваралася ў элітарны занятак, трэба кожнаму цягнуцца да прыгожана.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

На здымках: карціны Э. Мацюшонка «Хлеб»; «У Вілейку»; «Добры вечар».

Фота аўтара

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

РВУ «Літаратура і Мастацтва»

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барскоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзіёмава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Жук
- Вольга Казлова
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч (намеснік галоўнага рэдактара)
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск, вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар, намеснік — 284-66-73

Аддзелы:

- публіцыстыкі — 284-66-71
- крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
- прозы і паэзіі — 284-44-04
- мастацтва — 284-82-04
- бухгалтэрыя — 284-66-72
- Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:

www.lim.by

Пры перадруку просьба спасылка на «ЛіМ».

Рукпісы рэдакцыі не вяртае і не рэцэнзуе.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютэрнага цэнтра РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва».

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3009
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк 5.11.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 7
Заказ — 6027

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-6686

91770024468001 09042

91770024468001 09042

У наступным нумары «ЛіМа»

Ірына Шаўлякова ў артыкуле «Як (вы)жыць у цікавыя часы: гісторыка-літаратурныя парады» разважае з нагоды выхаду кнігі Л. Рублеўскай і В. Скалабана «Время и бремя архивов и имен: очерки, эссе, пьеса» («Літаратура і Мастацтва», 2009) пра дзівосы беларускага літаратурнага быцця ў ХХ ст., пра тое, як колішнія міфы ўплываюць на мары сённяшніх літаратараў.

3 глыбінкі

Сяброўства не ведае межаў

Не першы год звязваюць цесныя сяброўскія адносіны Гадзільёўскую сярэдняю школу, што на Быхаўшчыне і Ларнеўскую сярэдняю школу Краснагорскага раёна Бранскай вобласці Расійскай Федэрацыі. Справа ў тым, што ўраджэнец вёскі Ларнеўск Ягор Гасан, які пры вызваленні Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны камандаваў стралковым палком, на пачатку студзеня 1944 года загінуў у гэтых мясцінах. Праўда, пахаваны падпалкоўнік Гасан на радзіме, на Браншчыне, але яго імя названа вуліца ў пасёлку Гадзільёва, яго імя прысвоена піянерскай дружыне мясцовай школы.

На гэты раз ларнеўцы запрасілі да сябе беларускіх сяброў. І нядаўна на аўтобусе торфабрыкетнага завода «Дняпроўскі» дырэктар

школы Ірына Ткачова, яго намеснік і арганізатар гэтай паездкі Вольга Федарэнка разам з іншымі настаўнікамі, а таксама піянерамі дружыны адправіліся ў Расію.

Расіяне сустракалі братоў-беларусаў асабліва гасцінна. Да таго ж у гэты няздольны дзень яны святкавалі 66-годдзе вызвалення свайго раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Таму ларнеўцы пасля ўрачыстай сустрэчы і экскурсіі па школе, дэманстрацыі кінафільма пра Беларусь прапанавалі паехаць на свята ў раённы цэнтр Красная Гара. Краснагорцы прыкметна ажывіліся, калі на сцэне з'явіліся гасці з Быхаўскага раёна з караваем з мукі новага ўраджана.

Затым — зноў школа. Цырымонія прыняцця ў піянеры другая класнікаў, узаемаабмен сувенірамі, падарункі пляменніцам загінуўшага ў Беларусі Ягора Гасана... Як у Краснай Гары, так і ў Ларнеўску, былі ўскладзены кветкі да помнікаў удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны, а таксама на магіле Ягора Гасана, пахаванага на вясковых могілках.

Мікола ЛЕЎЧАНКА